

De financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen in Nederland

Een kwalitatieve studie naar de gedragingen en motieven van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen ten aanzien van hun financiële en sociale zelfredzaamheid

Susan de Vries

Master Contemporary Social Problems

29 juni 2018

De financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen in Nederland

Een kwalitatieve studie naar de gedragingen en motieven van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen ten aanzien van hun financiële en sociale zelfredzaamheid

Gegevens student

Naam: S. de Vries (Susan)

Student nummer: 4178831

Emailadres: s.devries7@students.uu.nl

Gegevens opleidingsinstituut

MSc. Contemporary Social Problems

Interne begeleider: Dr. K.H. Begall (Katia)

Coördinator: Drs. S. Soeparman (Stefan)

Universiteit Utrecht, faculteit Sociale Wetenschappen, afdeling Sociologie

Sjoerd Groenmangebouw, Padualaan 14, 3584 CH Utrecht

Universiteit Utrecht

Gegevens stageplaats

Stagebegeleider: B. Avrić (Bora)

Emailadres: b.avric@movisie.nl

Movisie, kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Catharijnesingel 47, 3511 GC Utrecht

Voorwoord

Voor u ligt de masterscriptie: ‘De financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen’. Het resultaat van vijf leerzame en uitdagende maanden stage bij Movisie in het kader van de afronding van de master *Contemporary Social Problems* aan de Universiteit Utrecht. Deze scriptie sluit daarmee mijn laatste hoofdstuk af als student aan de Universiteit Utrecht.

Toen mij werd gevraagd inzicht te verkrijgen in vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen ben ik met volle moed de uitdaging aangegaan. Echter, al snel bleek dat het ging om een onzichtbare doelgroep. Het werd uiteindelijk een lange en moeizame zoektocht naar de vrouwen. Na veel doorzettingsvermogen is het toch gelukt om in dit onderzoek meer inzicht te bieden in deze onzichtbare groep.

Ik zou graag van de gelegenheid gebruik willen maken om een aantal mensen te bedanken. Ten eerste wil ik mijn begeleiders bedanken voor hun steun, kritische blikken en vooral het vertrouwen in mij. Vanuit de Universiteit Utrecht was mijn begeleider Katia Begall en vanuit Movisie was mijn begeleider Bora Avrić. Ten tweede wil ik alle respondenten bedanken die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek. Zonder hun medewerking had ik dit onderzoek nooit kunnen voltooien. Bedankt voor jullie aangrijpende en inspirerende verhalen. Daarbij wil ook de mensen bedanken die mij in contact hebben gebracht met de echtparen. Ondanks dat wij vreemden waren voor elkaar toonden zij veel inzet om mij te helpen en zagen zij het belang in van mijn onderzoek.

Als laatste wil ik mijn collega's van Movisie, de meiden van de master, vriendinnen, familie en mijn vriend bedanken voor de raad en de steun die ik heb mogen ontvangen tijdens het hele proces. Zonder jullie motiverende woorden was deze scriptie nooit tot stand gekomen.

Ik wens u veel leesplezier.

Susan de Vries

Utrecht, 29 juni 2018

Samenvatting

Deze scriptie betreft een kwalitatief onderzoek waarin meer inzicht wordt gegeven in de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen. Huwelijksmigratie is een specifieke vorm van gezinsmigratie, waarbij een in Nederland gevestigd persoon een huwelijk sluit met een persoon uit het buitenland en de huwelijksmigrant naar Nederland komt. Huwelijksmigratie onder klassieke migrantengroepen is afgenomen, echter een toename wordt verwacht van huwelijksmigratie onder vluchtelingengroepen. Personen uit vluchtelingengroepen zijn afkomstig uit Iran, Irak, Afghanistan, Somalië, Eritrea en Syrië. Er bestaat een kans dat vrouwen uit vluchtelingengroepen terecht komen in een zwak sociaal-economisch milieu van de mannelijke referent, wat hun financiële en sociale zelfredzaamheid in de Nederlandse samenleving in het geding brengt.

Een theoretische studie is uitgevoerd om een eerste inzicht te verkrijgen in de mechanismen die vanuit theoretisch oogpunt de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen kunnen beïnvloeden. Centraal stond de kapitaaltheorie (Bourdieu, 1986), de relatieve hulpbronnen theorie (Blood & Wolfe, 1960) en wetenschappelijke literatuur ten aanzien van traditionele gendernormen. Aan de hand van een kwalitatieve onderzoeksstrategie zijn diepte-interviews afgenomen met echtparen uit vluchtelingengroepen, waarbij de mannelijke referent en de vrouwelijke huwelijksmigrant apart van elkaar zijn geïnterviewd. Daarnaast zijn interviews afgenomen met vrouwelijke sleutelinformanten uit vluchtelingengroepen.

Het voornaamste resultaat was dat vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen in geringe mate in staat zijn hulpbronnen (kapitaalsoorten) te verwerven die van belang zijn voor hun financiële en sociale zelfredzaamheid in de Nederlandse maatschappij. Geconcludeerd kan worden dat vrouwelijke huwelijksmigranten terecht komen in een vicieuze cirkel waarbij traditionele gendernormen hun sociale zelfredzaamheid in de weg staat. Het gebrek aan een degelijk sociaal netwerk stelt de vrouw niet in staat financiële zelfredzaamheid te bereiken. Als gevolg hiervan blijven traditionele rolverdelingen binnen het huwelijk in stand. Op basis van de bevindingen van dit onderzoek zijn een aantal aanbevelingen geformuleerd. Ten eerste, de onzichtbaarheid van de doelgroep moet verminderd worden door ze beter in kaart te brengen bij formele organisaties. Ten tweede, het is noodzakelijk dat informatie voor de doelgroep gericht is met betrekking tot het kanaal, de boodschap en de benadering. Ten derde, het creëren van bewustwording bij de doelgroep van het belang en de bijkomende voordelen van zelfredzaamheid. De laatste aanbeveling richt zich op het doorbreken van de vicieuze cirkel door de verantwoordelijkheid van de vrouw te versterken om hulpbronnen te verwerven in de samenleving.

Trefwoorden: huwelijksmigratie, vluchtelingengroepen, sociale zelfredzaamheid, financiële zelfredzaamheid, kapitaalsoorten, traditionele gendernormen, relatieve hulpbronnen.

Summary

This thesis concerns a qualitative research in which more insight is given into the financial and social self-reliant capacity of female marriage migrants from refugee groups. Marriage migration is a specific form of family migration, in which a person who is residing in the Netherlands marries a person abroad and that marriage migrant comes to the Netherlands for the marriage. Marriage migration among traditional migrant groups has decreased, but an increase is expected regarding marriage migration among refugee groups. People from refugee groups come from Iran, Iraq, Afghanistan, Somalia, Eritrea and Syria. There is a chance that women from refugee groups end up in a weak socio-economic environment of the male sponsor, which puts their financial and social self-reliant capacity at risk.

A theoretical study has been carried out to get a first insight into the mechanisms that, from a theoretical point of view, can influence the financial and social self-reliant capacity of female marriage migrants from refugee groups. The focus was on the capital theory (Bourdieu, 1986), the relative resources theory (Blood & Wolfe, 1960), and scientific literature on traditional gender norms within marriages. Based on a qualitative research strategy in-depth interviews were conducted with married couples from refugee groups, in which the male sponsor and the female marriage migrant were interviewed separately. Interviews were also conducted with female key informants from refugee groups.

The main result was that female marriage migrants from refugee groups are to a limited extent capable of acquiring resources (capital forms) that are important for their financial and social self-reliant capacity in Dutch society. It can be concluded that female marriage migrants end up in a vicious circle in which traditional gender norms form a barrier for developing their social self-reliant capacity. The lack of a substantial social network does not allow women to achieve financial self-reliant capacity. As a result, the traditional division of work within the marriage remains. Several recommendations have emerged from the findings of this study. First, the invisibility of the target group must be reduced by mapping them better in formal organisations. Second, it is necessary that information is more specific for the target group, regarding the channel, the content and the approach of the information. Third, creating awareness among the target group of the importance and the additional benefits of being self-reliant. The final recommendations focuses on breaking the vicious circle by strengthening the responsibility of the women to acquire resources in society.

Keywords: marriage migration, refugee groups, social self-reliant capacity, financial self-reliant capacity, capital forms, traditional gender norms, relative resources.

Inhoudsopgave	Pagina
Hoofdstuk 1 Uitgangspunten van het onderzoek	1
1.1 Introductie	1
1.2 Financiële en sociale zelfredzaamheid	3
1.3 Onderzoeksvragen	4
1.4 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie	5
Hoofdstuk 2 Context	6
2.1 Een beleidscontext: gezinsvorming en gezinshereniging	6
2.2 Profiel doelgroep	8
2.2.1 Opleidingsniveau	8
2.2.2 Arbeidsmarktpositie	9
2.2.3 Samenstelling relaties	9
2.2.4 Geloof	9
2.3 Huwelijksmigratie onder vluchtelingengroepen	10
Hoofdstuk 3 Theoretisch kader	11
3.1 Kapitaal theorie	12
3.1.1 Economisch, cultureel en sociaal kapitaal	13
3.1.2 Verbindend en overbruggend sociaal kapitaal	13
3.1.3 Migranten en de verschillende vormen van kapitaal	14
3.2 Kapitaal binnen een relatie: macht en afhankelijkheid	14
3.3 Traditionele gendernomen	16
Hoofdstuk 4 Methode	17
4.1 Een kwalitatieve onderzoeksstrategie	17
4.2 Semigestructureerd interviews	18
4.2.1 Interviews echtparen	18
4.2.2 Interviews sleutelinformanten	19
4.3 Topiclijsten	19
4.3.1. Topiclijst echtparen	19
4.3.2. Taalgebruik	21
4.3.3. Topiclijst sleutelinformanten	21

4.4 Dataverzameling	22
4.4.1 Werving echtparen	22
4.4.2 Toegang tot onderzoeksdoelgroep	24
4.4.3 Werving sleutelinformanten	25
4.5 Verloop interviews	26
4.6 Data-analyse	27
4.7 Onderzoek criteria	27
4.8 Ethiek	29
Hoofdstuk 5 Resultaten	30
5.1 Achtergronden huwelijksmigratie	30
5.1.1 Totstandkoming migratiehuwelijken onder vluchtelingengroepen	30
5.1.2 Motieven voor een migratiehuwelijk	31
5.1.3 Het leven in Nederland: bijgestelde verwachtingen	32
5.2 De sociale zelfredzaamheid	33
5.2.1 Het sociaal netwerk van de vrouwelijke huwelijksmigrant	33
5.2.2 Het verwerven van sociaal kapitaal	34
5.2.3 Het sociaal netwerk van de mannelijke referent	35
5.2.4 Overbruggend en verbindend sociaal kapitaal	35
5.3 De financiële zelfredzaamheid	37
5.3.1 Financiële situatie echtparen	37
5.3.2 Het verwerven van economisch kapitaal	38
5.3.3 Belang van financiële zelfredzaamheid en de relatie met sociale zelfredzaamheid	40
5.4 Kapitaal in het huwelijk: wie maakt de keuze?	41
5.5 Traditionele gendernormen	42
5.5.1 Geïnternaliseerd cultureel kapitaal	42
5.5.2 Traditionele gendernormen en sociale zelfredzaamheid	44
5.5.3 Traditionele gendernormen en financiële zelfredzaamheid	45
5.6 Kritiek op de ondersteuning en het huidige beleid	47
Hoofdstuk 6 Conclusie, discussie, advies	48
6.1 Conclusie	48
6.1.1 Het verwerven van hulpbronnen	49
6.1.2 Afhankelijkheidsrelatie en traditionele gendernormen	50

6.1.3 Vicious circle	51
6.2 Discussie	52
6.3 Aanbevelingen	55
Literatuurlijst	60
Appendix A. Topiclijst interview echtparen	68
Appendix B. Topiclijst interview sleutelinformanten	72
Appendix C. Codeboom	74
Appendix D. Informed consentformulier	75

Hoofdstuk 1 Uitgangspunten van het onderzoek

1.1 Introductie

Het sluiten van een huwelijk met een persoon uit het herkomstland is sinds 2000 een veelvoorkomende soort van migratie onder klassieke migrantengroepen, zoals de Turkse en Marokkaanse gemeenschappen (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2005). Deze specifieke vorm van huwelijksmigratie, namelijk een huwelijk tussen een persoon met een migrantenachtergrond en een partner met dezelfde achtergrond, werd beschouwd als problematisch in het politieke en maatschappelijke debat. Hierbij werd gerefereerd naar ongelijke man-vrouw verhoudingen, onderdrukking, en achterblijvende integratie en emancipatie van huwelijksmigranten (Hart, 2010). De problematisering van huwelijksmigratie onder migrantengroepen had als gevolg dat verschillende onderzoekers meer inzicht wilde verkrijgen in huwelijksmigranten (Hooghiemstra, 2003; Koning & Bartels, 2005; Van Huis, 2007), waarbij de focus voornamelijk lag op huwelijksmigranten uit Turkije en Marokko (Hooghiemstra, 2003; Alders, 2005; Wets et al., 2009).

Om de integratie in de Nederlandse samenleving te bevorderen en de startpositie van huwelijksmigranten te verbeteren scherpte de overheid de wet- en regelgeving aan (Rijksoverheid, 2009). In toenemende mate werden de begrippen eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid centraal gesteld in het integratiebeleid (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2011). Dit is terug te zien in de Wet Inburgering 2013, waarbij migranten zelf verantwoordelijk werden voor hun inburgering in de Nederlandse samenleving. Door migranten zelf verantwoordelijk te maken voor hun inburgeringsproces tracht de overheid zelfredzaamheid te bevorderen (Kloosterboer, 2015). Ondanks de verscherping van regels toont recent grootschalig onderzoek naar huwelijksmigratie in Nederland aan dat huwelijksmigranten problemen ondervinden ten aanzien van hun integratie in de Nederlandse samenleving. Verschillende factoren, zoals de afhankelijkheidsrelatie met hun partner, traditionele rolverdelingen, een daling in status en teleurstelling spelen een rol in de moeizame integratie van huwelijksmigranten (Sterckx et al., 2014).

Huwelijksmigratie wordt gekenmerkt door twee belangrijke begrippen, namelijk de referent en de huwelijksmigrant. De referent is de in Nederland gevestigde partner. De huwelijksmigrant is de persoon die naar Nederland komt om een huwelijk of partnerschap te sluiten met de in Nederland gevestigde persoon. Het begrip huwelijksmigratie wordt in het algemeen gebruikt als synoniem voor een specifieke vorm van gezinsmigratie, namelijk gezinsvorming (Sterckx et al., 2014). Gezinsvorming betekent dat het gezinsverband met de referent tot stand is gekomen op het moment dat de referent zijn hoofdverblijf in Nederland had, het heeft betrekking op een nieuwe partnerkeuze. Gezinsvorming is te onderscheiden van gezinshereniging, omdat bij gezinshereniging het gezinsverband al bestond toen de referent in het buitenland zijn hoofdverblijf had (Szepietowska et al., 2011; Jennissen & Nicolaas, 2014). Gezinshereniging wordt in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. In totaal zijn 40.000 huwelijksmigranten naar

Nederland gekomen in de periode 2007-2011, dit is 8 % van het totaal aantal migranten (Sterckx et al., 2014). De herkomstlanden waar de migranten vandaan komen zijn uiteenlopend. Het grootste gedeelte van de huwelijksmigranten komt uit Marokko ($n=4000$) en Turkije ($n=5000$), daarna voormalig Sovjet-Unie ($n=2500$) en Thailand ($n=1800$). Tussen 2007-2011 zijn veel meer vrouwelijke huwelijksmigranten naar Nederland zijn gekomen dan mannelijke huwelijksmigranten, dit betrof 28.000 vrouw tegenover 11.000 mannen (Sterckx et al., 2014).

Verschillende onderzoeken tonen aan dat vrouwelijke huwelijksmigranten een achterstandspositie innemen in de Nederlandse samenleving in vergelijking tot mannelijke huwelijksmigranten (Smits, 1999; Boyle et al., 2001; Van der Zwaard, 2008; Van Egten et al., 2014; Sterckx et al., 2014; Barslund et al., 2017). Mannelijke huwelijksmigranten zijn sneller actief op de arbeidsmarkt dan vrouwelijke huwelijksmigranten (Sterckx et al., 2014). In 2005 had 14 % van de vrouwelijke huwelijksmigranten binnen een jaar een baan, terwijl 56 % van de mannelijke huwelijksmigranten binnen een jaar een baan had (Van Egten et al., 2014). Daarnaast laten onderzoeken naar gezinsmigratie van vrouwen in de Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk en Nederland zien dat voor vrouwelijke gezinsmigranten de migratie een negatieve invloed had op hun arbeidsmarktparticipatie (Boyle et al., 2001; Smits, 1999).

Sinds 2004 is het aantal migratiehuwelijken sterk gedaald, mede door veranderende wetgeving waarbij de eisen werden verscherpt. Echter, huwelijksmigratie uit de herkomstlanden van de grootste groepen vluchtelingen in Nederland blijft bestaan (Sterckx et al., 2014). Volgens het Centraal Bureau van Statistiek (2018) betreft het personen die oorspronkelijk afkomstig zijn uit Afghanistan, Irak, Iran en Somalië. Door de grote instroom van vluchtelingen uit Syrië en Eritrea in 2015 behoren personen uit deze landen ook tot de vluchtelingengroepen. Kenmerkend voor personen uit vluchtelingengroepen is dat het merendeel van hen als asielmigrant naar Nederland is gekomen. Degenen van wie de asielaanvraag is gehonoreerd met een asielstatus worden vluchtelingen of statushouders genoemd. Daarnaast kunnen leden van deze groepen vanwege huwelijk of gezinshereniging naar Nederland komen (Dourleijn & Dagevos, 2011). Er komen overwegend vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen naar Nederland (Sterckx et al., 2014). De mannelijke referent is in de meeste gevallen afkomstig uit dezelfde herkomstgroep (Dourleijn & Dagevos, 2011; Szepietowska et al., 2011; Sterckx et al., 2014).

Verschillende onderzoeken tonen aan dat migranten uit vluchtelingengroepen een zwakke maatschappelijke positie innemen in Nederland (Szepietowska et al., 2011; Sterckx et al., 2014; Huijnk et al., 2014). Zo blijkt uit de Integratiebarometer van VluchtelingenWerk (Klaver et al., 2014) dat personen uit vluchtelingengroepen die tussen 2000 en 2010 naar Nederland zijn gekomen vaker een deeltijdbaan of een tijdelijk contract hebben dan autochtonen en andere niet-westerse migrantengroepen. Daarnaast lukt het personen uit vluchtelingengroepen onvoldoende om een betekenisvol sociaal netwerk op te bouwen in Nederland (Van Rooijen et al., 2018). Als gevolg hiervan is er een kans dat vrouwelijke huwelijksmigranten

uit vluchtelingengroepen terecht komen in de zwakke milieus op sociaal-economisch gebied van hun partner, waardoor ze beschikken over weinig sociale contacten die hen zouden kunnen ondersteunen bij verkrijgen van een goede positie op de arbeidsmarkt of die sociale ondersteuning kunnen bieden. Vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen hebben daardoor minder kans op opwaartse mobiliteit in vergelijking tot andere huwelijksmigranten (Sterckx et al., 2014). Zij missen de beschermende en ondersteunende factoren van een sociaal netwerk of financiële zelfstandigheid die wordt verkregen door een goede positie op de arbeidsmarkt.

1.2 Financiële en sociale zelfredzaamheid

Het gebrek aan financiële zelfstandigheid en een sociaal netwerk verwijst naar een verminderde financiële en sociale zelfredzaamheid in de maatschappij. Financiële zelfredzaamheid betekent dat een persoon weloverwogen keuzes kan maken, zodanig dat zijn financiën zowel op korte termijn als op lange termijn in balans zijn. Een persoon is in staat om financiële beslissingen te nemen en weet wanneer hij of zij hulp moet inschakelen als het zelfstandig niet lukt (Nibud, 2012; Van der Werf et al., 2016). In internationaal onderzoek wordt gebruikt gemaakt van het begrip *financial literacy* als synoniem voor financiële zelfredzaamheid. Financial literacy betekent het vermogen van personen om geïnformeerde keuzes te maken ten aanzien van financiën (Lutheran Immigration and Refugee Service, 2012; Lusardi et al., 2014; Zuhair et al., 2015). Verschillende onderzoeken tonen het belang aan van financial literacy bij het integratieproces van nieuwkomers (Anderloni & Vandone, 2008; Lutheran Immigration and Refugee Service, 2012; De Matteis, 2015).

Sociale zelfredzaamheid verwijst naar het vermogen om middelen te mobiliseren binnen een sociaal netwerk en de capaciteit om problemen aan te pakken (United Nations High Commissioner for Refugees, 2018). Een persoon met een verminderde mate van sociale zelfredzaamheid is niet in het bezit van een netwerk met stabiele, betekenisvolle en ondersteunende relaties (Lauriks et al., 2017). Een gebrek aan een sociaal netwerk kan leiden tot een verminderde mate van sociale zelfredzaamheid, waarbij een gevoel van eenzaamheid of een sociaal isolement kan ontstaan. Eenzaamheid betekent een ervaren gemis van relaties die betekenisvol zijn, een persoon voelt zich niet verbonden met anderen (Hagen, 2010; Hazebroek, 2017). Een sociaal isolement betekent dat een persoon niet kan terugvallen op de directe omgeving, zoals familie, vrienden of kennissen, in geval van nood dan ontbreken ondersteunende relaties, dit verwijst naar een sociaal isolement (Schoenmakers, 2014). Betekenisvolle en ondersteunende relaties van een sociaal netwerk zijn niet alleen van belang bij het verminderen van gevoelens van eenzaamheid of een sociaal isolement, deze relaties kunnen van belang zijn bij het verminderen van de afhankelijkheid van overheidsvoorzieningen. Een sociaal netwerk kan bijvoorbeeld dienen als een hulpnetwerk naar goede arbeidsmarktpositie (Pommer & Boelhouwer, 2015).

Financiële en sociale zelfredzaamheid zijn nauw met elkaar verbonden (Barslund et al., 2017; Van Rooijen et al., 2018), een sterk sociaal netwerk kan bijdragen aan het vinden van een baan, wat financiële zelfredzaamheid kan vergroten. Daarnaast vergroten financiële moeilijkheden de kans op moeilijkheden op het gebied van sociale zelfredzaamheid, als gevolg van schaamte (Van Rooijen et al., 2018).

1.3 Onderzoeksvragen

In dit onderzoek wordt getracht meer inzicht te verkrijgen in de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit de zes grootste vluchtelingengroepen, namelijk Afghanistan, Irak, Iran, Somalië, Syrië en Eritrea. Hierbij wordt ook de mannelijke referent in ogenschouw genomen en de dynamiek binnen het huwelijk om op deze manier een compleet beeld te krijgen van de mechanismen die van belang zijn bij het begrijpen van de zelfredzaamheid van de doelgroep. In dit onderzoek zullen interviews worden gehouden met echtparen uit vluchtelingengroepen waarvan de vrouw als huwelijksmigrant naar Nederland is gekomen én met vrouwelijke sleutelinformanten uit de zes vluchtelingengroepen. In deze studie wordt getracht de volgende onderzoeksvragen te beantwoorden:

Beschrijvende vragen:

“Hoe is het gesteld met de financiële zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen?” en “Hoe is het gesteld met de sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen?”

Verdiepende vraag:

“Welke mechanismen zijn belangrijk bij het begrijpen van de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen?”

Adviesvraag:

“Op welke wijze kunnen formele en informele organisaties de mate van financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen vergroten?”

1.4 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Wetenschappelijke relevantie

Huwelijksmigratie in Nederland werd voornamelijk geassocieerd met klassieke migrantengroepen, zoals Turken en Marokkanen. Vanuit de wetenschap bestaat dan ook veel belangstelling voor huwelijksmigranten uit Turkije of Marokko (Hooghiemstra, 2003; Alders, 2005; Wets et al., 2009; Sterckx, 2014). Echter, relatief weinig onderzoek is uitgevoerd naar huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen. Slechts twee onderzoeken bieden inzicht in de huwelijksmigratie onder vluchtelingengroepen in Nederland (Szepietowska et al., 2011; Sterckx et al., 2014). Beide onderzoeken leveren een bijdrage aan de kennis over de partnerkeuzes en het gezinsleven van huwelijksmigranten onder vluchtelingengroepen. Desalniettemin blijft het inzicht in de specifieke leefsituatie van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen beperkt, waardoor het een onderbelichte groep blijft op het gebied van de wetenschap. Deze studie zal een wetenschappelijke verrijking zijn doordat op basis van twee bronnen kennis wordt vergaard over vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen in Nederland. Aan de hand van interviews met echtparen uit vluchtelingengroepen, waarvan de vrouw een huwelijksmigrant is, wordt inzicht gegeven in de financiële en sociale zelfredzaamheid van de vrouwelijke huwelijksmigranten. Dit wordt aangevuld met een tweede bron van informatie, namelijk interviews met vrouwelijke sleutelinformanten uit vluchtelingengroepen. Zij zijn in het bezit van specifieke kennis over hun gemeenschap en zijn in staat essentiële informatie te verschaffen over de doelgroep van deze studie.

Maatschappelijke relevantie

In 2015 kreeg Nederland te maken met een hoge toename van asielaanvragen, namelijk 58.880 aanvragen. Dit is een verdubbeling in vergelijking tot 2014 (n= 29.890) (Immigratie- en Naturalisatiedienst, 2015). Onder deze vluchtelingenstroom zijn meer mannen dan vrouwen en zijn de leeftijdscategorieën 18-29 en 30-39 jaar relatief oververtegenwoordigd (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2015). Een toename in asielstromen kan een grote invloed hebben op gezinsvorming (Jennissen, 2011), dit werd ook al voorspeld in de Tweede Kamer: *“Mogelijk zal in de toekomst ook vanuit (voormalige) asiellanden in toenemende mate het fenomeen van migratiehuwelijken gaan voorkomen, waarbij partners afkomstig zijn uit het land van herkomst van de hoofdpersoon.”* (TK 2009-2010, 32 175, nr. 1). De toename van jonge mannen uit vluchtelingengroepen sinds 2015 (Immigratie- en Naturalisatiedienst, 2015; Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2015) en de sterke voorkeur voor huwelijkspartners uit dezelfde herkomstgroep (Sterckx et al., 2014) maakt het aannemelijk dat de mannelijke vluchtelingen in de nabije toekomst op zoek zullen gaan naar een vrouwelijke huwelijkskandidaat uit dezelfde herkomstgroep. De verwachte toename van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen maakt het maatschappelijk relevant om

inzicht te geven in deze groep.

Dit onderzoek richt zich op de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen. Het streven naar zelfredzaamheid in de Nederlandse samenleving valt onder de noemer van de participatiesamenleving, waarbij hoge eisen worden gesteld aan de zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid van burgers (Brink, 2013; Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2017). Zelfredzaamheid wordt gezien als voorwaarde voor de deelname aan het maatschappelijke verkeer (Van der Geuns, 2013; Distelbrink et al., 2007). Daarnaast zijn verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid kernbegrippen in het inburgerings- en integratiebeleid in Nederland. Integratie is een verantwoordelijkheid van de mensen die zich in Nederland willen vestigen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2011). Onderzoek toont aan dat gezinsvormers, huwelijksmigranten, moeite hebben te voldoen aan de verwachtingen omtrent zelfredzaamheid, voornamelijk op het gebied van financiële en sociale zelfredzaamheid (Van Rooijen et al., 2018). Het belang van zelfredzaamheid in de Nederlandse samenleving maakt deze studie maatschappelijk relevant.

Door meer inzicht te creëren in de gedragingen en motieven van deze groep vrouwen is het mogelijk dat gemeenten, organisaties en andere belangrijke instanties deze kennis gebruiken om effectieve instrumenten te ontwikkelen voor de vergroting van de financiële en sociale zelfredzaamheid. Deze studie levert een maatschappelijke bijdrage door het in kaart brengen van de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen.

Hoofdstuk 2 Context

In dit hoofdstuk zal een uitgebreide context worden beschreven waarin dit onderzoek plaatsvindt. Ten eerste zal een beleidscontext worden beschreven waarin de eisen voor gezinsvorming naar voren komen. Daarnaast zal dieper worden ingegaan op het verschil tussen gezinshereniging en gezinsvorming. Ten tweede zal een gedetailleerd profiel van de doelgroep worden geschetst waarin zal worden ingegaan op het opleidingsniveau, de arbeidsmarktpositie, de samenstelling van relaties en het geloof van personen uit de zes verschillende vluchtelingengroepen. Als laatste komen de motieven voor huwelijksmigratie naar voren en de totstandkoming van deze huwelijken onder vluchtelingengroepen in Nederland.

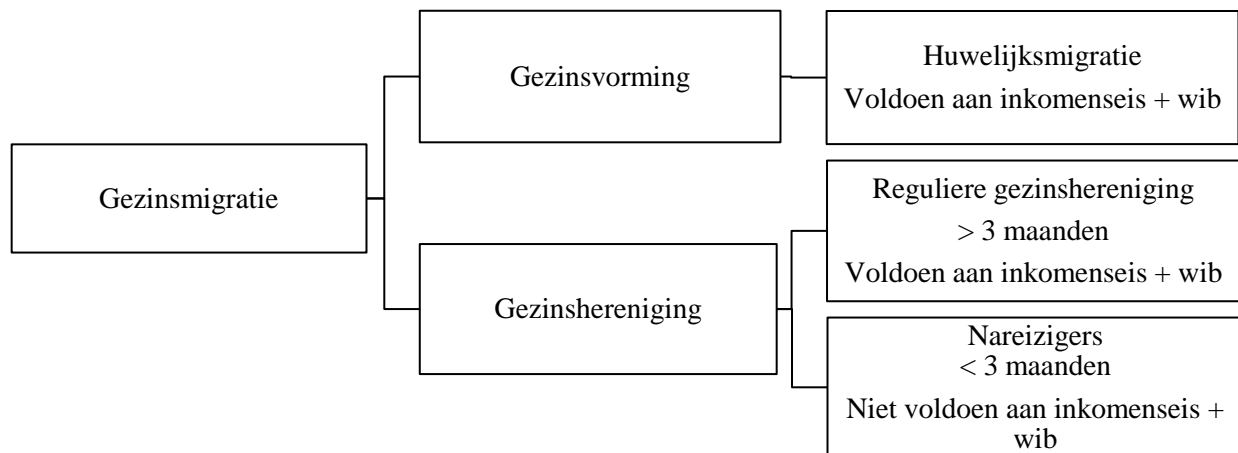
2.1 Een beleidscontext: gezinsvorming en gezinshereniging

In het nationale beleid zijn de eisen voor de toelating van gezinshereniging en gezinsvorming hetzelfde. De referent en het gezinslid moeten aan een aantal voorwaarden voldoen. De twee belangrijkste voorwaarden zijn de inkomenseis en de Wet inburgering in het buitenland (wib). De referent moet in het bezit zijn van een zelfstandig voldoende en duurzaam inkomen, deze is in de meeste gevallen gelijk aan het wettelijk

minimumloon. De inkomenseis is ingesteld zodat de referent zichzelf en het gezin kan onderhouden. Daarnaast wordt met dit vereiste de kans dat het gezin een beroep moet doen op de openbare voorzieningen beperkt. Een andere eis is dat de migrant het basisexamen inburgering buitenland (wib) moet hebben behaald, dit betekent dat de nieuwkomer reeds voor zijn komst naar Nederland moet beschikken over kennis op basisniveau van de Nederlandse taal en de Nederlandse samenleving (Europees Migratienetwerk, 2017).

Echter, er is een uitzondering. Zodra een vluchteling een verblijfsvergunning asiël heeft gekregen is het mogelijk om gezinsleden naar Nederland te laten komen. Hierbij is sprake van een nareistermijn, dit betekent dat de aanvraag voor gezinshereniging moet worden ingevoerd binnen een periode van drie maanden nadat de verblijfsvergunning is verkregen. Voor nareizende gezinsleden zijn de toelatingseisen, zoals de inkomenseis en de wib, niet van toepassing. Dit geldt echter alleen voor gezinshereniging en niet voor gezinsvorming. Statushouders die gezinsvorming willen aanvragen, moeten een reguliere aanvraag indienen en aan de strengere eisen voldoen (Immigratie-en Naturalisatiedienst, 2018). In Figuur 1 staat een schematische weergave van de onderdelen van gezinsmigratie.

Indien de huwelijksmigrant uit een land komt buiten de Europese Unie dan is zij verplicht tot inburgering in Nederland. Binnen een termijn van drie jaar kan een huwelijksmigrant op verschillende manier voldoen aan die verplichting, als hier niet aan wordt voldaan dan volgt er een boete. Er zijn drie verschillende soorten cursussen waaruit gekozen kan worden, namelijk een cursus Nederlands als 2e taal, een inburgeringscursus en een alfabetiseringscursus. Als wordt voldaan aan een van de twee eerste cursussen, dan is voldaan aan de inburgeringsplicht. Na de alfabetiseringscursus is het nog verplicht een andere cursus te volgen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2018).

Figuur 1. Schematische weergave gezinsmigratie

2.2 Profiel van de doelgroep

Het grootste gedeelte van de Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische Nederlanders is hun land ontvlucht en heeft in Nederland asiel aangevraagd. In 2014 en 2015 nam het migratiesaldo van personen met een Syrische en Eritrese achtergrond toe. Deze zes groepen samen worden aangeduid als ‘vluchtelingengroepen’ (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2016). Deze term wordt gebruikt om deze groepen te onderscheiden van de vier klassieke migrantengroepen in Nederland, namelijk personen van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse/Arubaanse afkomst (Dourleijn & Dagevos, 2011).

In 2018 bestond de Afghaanse gemeenschap in Nederland uit 47.776 personen, de Iraakse gemeenschap uit 61.255 personen, de Iraanse gemeenschap uit 42.464 personen, de Somalische gemeenschap uit 39.737 personen, de Syrische gemeenschap uit 90.771 personen en de Eritrese gemeenschap uit 14.952 personen (CBS, 2018). Van de zes vluchtelingengroepen zijn personen van Iraanse herkomst gemiddeld gesproken het langst in Nederland (Dourleijn & Dagevos, 2011).

2.2.1 Opleidingsniveau

In 2009 is de Survey Integratie Nieuwe Groepen uitgevoerd (SING’09), dit is een onderzoek naar de leefsituatie en integratie van Afghanen, Somaliërs, Irakezen, Iraniërs, Polen en Chinezen in Nederland. Deze gegevens zijn verschenen in de publicatie van Dourleijn en Dagevos (2011). De SING’09 toont aan dat grote verschillen bestaan tussen de Iraanse, Iraakse, Afghaanse en Somalische gemeenschap ten aanzien van hun voltooide opleidingsniveau. Iraanse migranten zijn over het algemeen het hoogst opgeleid, daarnaast hebben zij ook het vaakst een opleiding gevolgd in Nederland, bijna 60 %. Hiervan heeft 41 % hbo/wo voltooid, dit aantal is groter dan het aantal autochtone Nederlanders die een hbo/wo opleiding heeft voltooid. De Afghaanse en Iraakse gemeenschap kent een groep hoogopgeleiden die vergelijkbaar is met autochtone Nederlanders (28 %), maar tellen veel meer mensen met basisonderwijs als gerealiseerd opleidingsniveau. Ten aanzien van de Somalische gemeenschap kan worden gesteld dat hun opleidingsniveau laag is, meer dan de helft van de Somalische gemeenschap heeft alleen het basisonderwijs afgerond. De meerderheid van de Somalische gemeenschap (58 %) heeft geen enkele opleiding of hooguit basisonderwijs voltooid (Dourleijn & Dagevos, 2011). Recent onderzoek geeft een beeld van de Syrische statushouders die de afgelopen jaren in Nederland zijn komen wonen. Ten aanzien van het opleidingsniveau wordt gesteld dat meer dan 90 % van de Syriërs in het onderzoek een opleiding heeft gevolgd in Syrië, echter het niveau varieert. Een derde heeft een opleiding gevolgd in het hoger onderwijs, een derde in het hoger middelbaar en beroepsonderwijs en een derde in het basis- en lager middelbaar onderwijs (Dagevos et al., 2018). Het opleidingsniveau van recente Eritrese migranten wordt niet hoog ingeschat. Het gaat voornamelijk om jonge mensen die hun opleiding nog niet hebben afgerond (De Gruijter & Razenberg, 2017). Het World Development Report van de Verenigde Naties (VN) geeft het aantal jaren gevolgd

opleiding aan per land. In Nederland is het gemiddelde aantal schooljaren bijna 18 en voor Eritrea is dit 4.1 jaren onderwijs (United Nations Development Programme, 2015).

2.2.2 Arbeidsmarktpositie

Op de Nederlandse arbeidsmarkt wordt gesproken van een *refugee gap*, dit is een term die de achterstand aangeeft van vluchtelingengroepen op de arbeidsmarkt ten opzichte van andere migranten. In 2011 had minder dan 40 % van de volwassenen uit Afghanistan, Irak, Iran en Somalië betaald werk, terwijl 70 % van de autochtone volwassenen betaald werk had (Dourleijn, & Dagevos, 2011). Deze achterstand op het gebied van netto participatie op de arbeidsmarkt wordt met de jaren kleiner, echter de achterstand verdwijnt niet (Bakker, 2016). Iraniërs hebben de meest gunstige arbeidsmarktpositie, in 2012 werkte 60 % van de Iraniërs meer dan 12 uur per week. De positie van de Somalische migranten is ongunstig, in deze groep werkt slechts 26 % meer dan 12 uur per week (Huijnk et al., 2014).

Uit een enquête uitgevoerd onder 197 gemeenten in Nederland kwam naar voren dat driekwart van de gemeenten (73 %) problemen voorziet met de arbeidsmarkttoeleiding van recente statushouders, waarvan de grootste groep uit Syrië en Eritrea komt (Razenberg & De Gruijter, 2016). Ten aanzien van de startpositie van de Eritrese groep op de arbeidsmarkt wordt er gewezen op een grote afstand (De Gruijter & Razenberg, 2017; Ferrier et al., 2017). Daarnaast geldt voor recente statushouders dat in het land van herkomst behaalde diploma's niet direct dezelfde toegang geeft tot de arbeidsmarkt als in Nederland behaalde diploma's (Bakker, 2016).

2.2.3 Samenstelling relaties

Er bestaan grote verschillen met betrekking tot gemengde relaties tussen migranten uit vluchtelingengroepen en de klassieke migrantengroepen. Onder vluchtelingengroepen komen gemengde relaties veel minder vaak voor dan onder de klassieke migrantengroepen. Afghaanse Nederlanders hebben het minst vaak een autochtoon-Nederlandse partner, namelijk 4 %. Binnen de Iraakse (11 %), Somalische (16 %) en Iraanse gemeenschap (29 %) wordt vaker gehuwd met een autochtone Nederlander (Dourleijn & Dagevos, 2011).

2.2.4 Geloof

Somalische migranten zijn in hoge mate georiënteerd op het geloof en hechten veel waarde aan het naleven van religieuze regels. Bijna 95 % van de Somalische migranten rekent zichzelf tot een geloof. Ook onder de Afghaanse gemeenschap rekent een grote groep zich tot een religie, namelijk 90 %. Personen van Somalische en Afghaanse afkomst die een religie aanhangen zijn bijna zonder uitzondering moslim. Onder migranten uit de Iraanse gemeenschap rekent 50 % zich tot een religie en ook onder personen van Iraakse

afkomst is een groot deel niet gelovig (Dourleijn & Dagevos, 2011). De meerderheid van de Syriërs in Nederland geeft aan gelovig te zijn (85 %), waarvan het grootste deel moslim is (76 %) en een klein deel christen (8 %) (Dagevos et al., 2018). Ruim 90 % van de Eritreeërs in Nederland behoort tot de etnische groep Tigrinya, zij behoren tot de Koptisch-Christelijke kerk (Pharos, 2017).

2.3 Huwelijksmigratie onder vluchtelingengroepen

Door de toestroom van migranten uit vluchtelingengroepen en omdat het voornamelijk gaat om jonge mannen die op huwbare leeftijd zijn, is een kans dat huwelijksmigratie van personen uit vluchtelingengroepen in de toekomst op gang gaat komen. Daarnaast is de generatie personen uit vluchtelingengroepen die al op jonge leeftijd naar Nederland zijn gekomen op een huwbare leeftijd aan het komen (Szepietowska et al., 2011; Sterckx et al., 2014). Echter, op dit moment is het nog een bescheiden fenomeen. Het aantal huwelijksmigranten is lager dan die uit klassieke migrantengroepen zoals Turkije en Marokko. Daarnaast is het de vraag of migranten uit vluchtelingengroepen aan de strenge eisen kunnen voldoen en de overige kosten van huwelijksmigratie kunnen betalen, dit zal bepalen of ze een migratiehuwelijk kunnen sluiten (Sterckx et al., 2014).

Veel migranten uit vluchtelingengroepen zijn onderdeel van een gemeenschap in diaspora. Dit betekent dat er sprake is van een grootschalige verspreiding van een volk over verschillende delen van de wereld (Ten Brummelhuis, 2004). Hierdoor hebben veel gevluchte migranten nog banden met familie in herkomstland, maar ook in diaspora landen. Het sociaal netwerk van vluchtelingengroepen in Nederland omspannt de hele wereld. Als gevolg hiervan is onder vluchtelingengroepen sprake van diaspora huwelijken, dit betekent dat de huwelijksmigrant uit dezelfde gemeenschap kan komen als de referent, maar ook uit een grote diversiteit aan landen afkomstig kan zijn (Szepietowska et al., 2011; Sterckx et al., 2014).

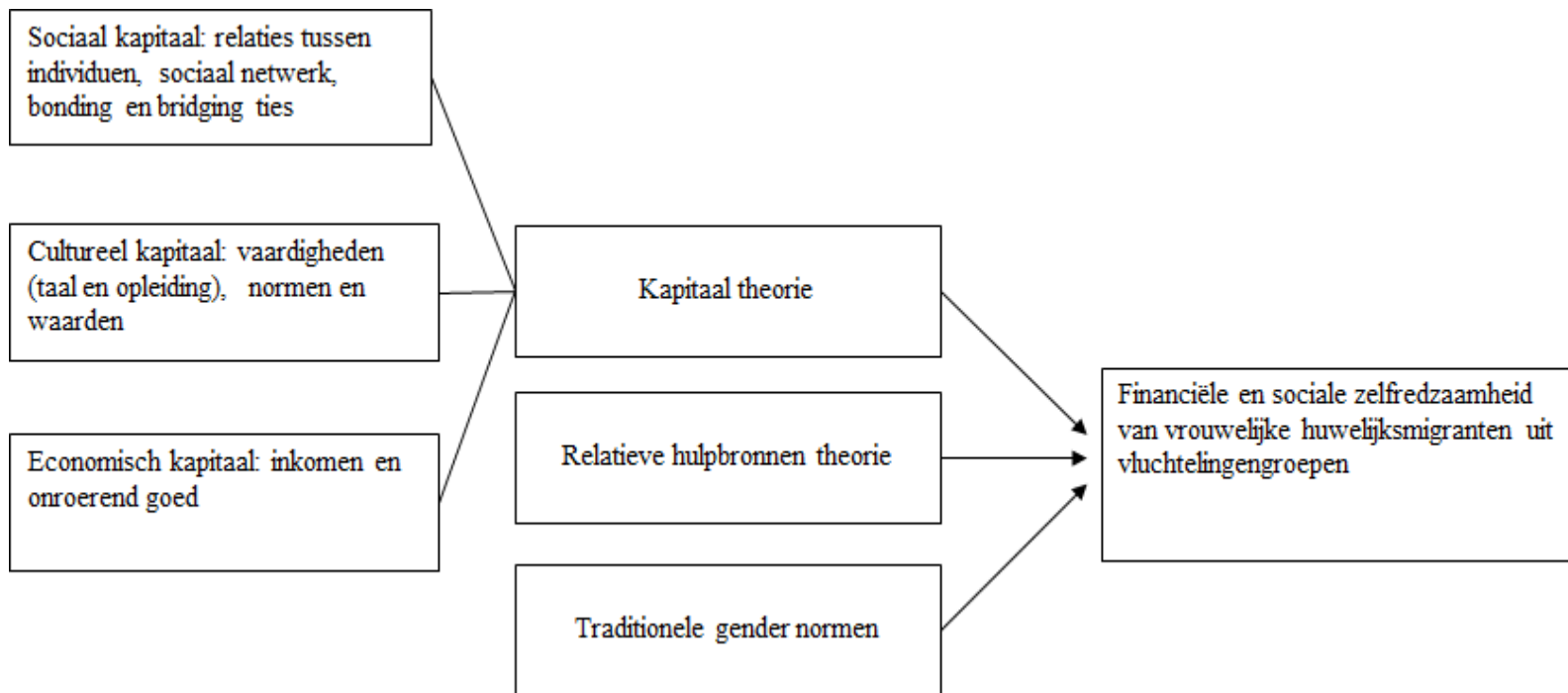
De voornaamste motieven voor een persoon uit een vluchtelingengroep om met een Nederlandse partner te trouwen zijn veiligheid en vrijheid. Het sluiten van een migratiehuwelijk kan een manier zijn om bescherming te krijgen en te ontsnappen aan conflicten en oorlog in eigen land. Huwelijksmigratie voor personen uit vluchtelingengroepen kan van belang zijn bij het heropbouwen van een gemeenschap die uit elkaar is getrokken door oorlog. Het is een manier om culturele en traditionele identiteiten te versterken (Williams, 2010).

Voor vluchtelingengroepen in Nederland is het gebruikelijk dat familieleden van beide partners een grote rol spelen bij de totstandkoming van een migratiehuwelijk. Deze huwelijken komen meestal tot stand via bemiddeling door familieleden of kennissen. Deze door de familie gearrangeerde huwelijken zijn vanzelfsprekend voor mensen uit vluchtelingengroepen (Sterckx et al., 2014). Daarnaast speelt reciprociteit een rol bij het sluiten van een huwelijk, zoals oude beloftes tussen families en het veiligstellen van lijnen met het herkomstland. Door middel van huwelijksmigratie worden transnationale banden in stand gehouden

(Szepietowska et al., 2011). De angst om verstoten te worden indien zij niet trouwen binnen de eigen gemeenschap kan ook een rol spelen bij het sluiten van een migratiehuwelijk (Sijses, 2003). Er zijn ook recente statushouders in Nederland die geen familieleden hebben in Nederland, waardoor zij erg eenzaam kunnen zijn. Een huwelijkspartner uit dezelfde vluchtelingengroep kan deze eenzaamheid verminderen (Sterckx et al., 2014)

Hoofdstuk 3 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt wetenschappelijke literatuur beschouwd om zo een eerste inzicht te verkrijgen in de mechanismen die vanuit theoretisch oogpunt de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen kunnen beïnvloeden. Allereerst zal worden ingegaan op de kapitaal theorie van Bourdieu (1986), waarbij economisch, cultureel en sociaal kapitaal zal worden besproken. Sociaal kapitaal zal worden uitgediept door middel van de bespreking van verbindend en overbruggend sociaal kapitaal (Putnam, 2000). Vervolgens wordt de relatieve hulpbronnen theorie besproken, die stelt dat het verschil in bezit van hulpbronnen (kapitaalsoorten) tussen partners kan leiden tot een verschil in macht binnen het huwelijk (Blood & Wolfe, 1960). Tot slot wordt wetenschappelijke literatuur uiteengezet over traditionele gendernormen binnen huwelijken en de mogelijke invloed hiervan op de mate van financiële en sociale zelfredzaamheid van de vrouw. In Figuur 2 staat een conceptueel model van dit theoretisch kader.

Figuur 2. Conceptueel model theoretisch kader

3.1 Kapitaal theorie

3.1.1 Economisch, cultureel en sociaal kapitaal

Zelfredzaamheid wordt door de overheid gedefinieerd als het lichamelijke, verstandelijke, geestelijke en financiële vermogen om zelf voorzieningen te treffen die deelname aan het maatschappelijke verkeer mogelijk maken (TK 2005-2006, 30131, nr. 65). Om zelfredzaam te kunnen zijn is het van belang dat een individu hulpbronnen verzameld die kunnen helpen bij de maatschappelijke deelname in de samenleving, deze hulpbronnen worden ook wel kapitaalsoorten genoemd (Wentink et al., 2014). Volgens Bourdieu (1986) zijn deze kapitaalsoorten hulpbronnen waaraan individuen en groepen macht kunnen ontleen. In dit onderzoek wordt de definitie van Bourdieu (1986, p.45) gehanteerd, namelijk: *“de optelsom van inspanningen of arbeid welke, wanneer het op een exclusieve manier is toegeëigend door de bezitter ervan of een groep, de mogelijkheid geeft om dit om te zetten in een passende sociale beweging, concrete actie of handeling”*. Echter, de mate van kapitaal is afhankelijk van de sociale oorsprong van mensen. Dit is bepalend voor de kansen die personen hebben in de samenleving (Vrooman et al., 2014). Bourdieu (1986) onderscheid drie soorten kapitaal, namelijk economisch, cultureel en sociaal kapitaal.

Het eerste type kapitaal is economisch kapitaal. Volgens Bourdieu (1986) is dit geld en onroerend goed. Wat betreft de kapitaalsoort financiën kan gesteld worden dat het gaat om twee aspecten, namelijk het zelfstandig kunnen voorzien in een voldoende inkomen en de afwezigheid van schulden (Wentink et al., 2014). In het bezit zijn van economisch kapitaal kan daarmee gelijk worden gesteld aan de financiële zelfredzaamheid van een persoon. Het tweede type kapitaal wat Bourdieu (1986) onderscheid is cultureel kapitaal. Deze vorm van kapitaal is gekoppeld aan het lidmaatschap van een sociale klasse en heeft betrekking op gedeelde smaken, voorkeuren, houdingen, taalgebruik en consumptiepatronen. Volgens Bourdieu (1986) speelt cultureel kapitaal een rol bij het ontstaan en het doorgeven van maatschappelijke verschillen tussen individuen en groepen. Cultureel kapitaal heeft drie verschijningsvormen. Ten eerste geïnternaliseerd cultureel kapitaal, dit zijn de voorkeuren, interesses, normen en waarden in een bepaalde richting die zijn verbonden aan de persoon zelf. Deze vorm van cultureel kapitaal hangt sterk af van de omgeving waarbinnen een persoon opgroeit, omdat dit wordt overgedragen via de opvoeding. Ten tweede geobjectiveerd cultureel kapitaal, dit zijn zichtbare uitingen van een bepaalde stijl. Voorbeelden hiervan zijn boeken, schilderijen of instrumenten. Ten derde geïnstitutionaliseerd cultureel kapitaal, deze vorm kan verkregen worden via een opleiding. Hierbij gaat het om een investering in het opdoen van bepaalde vaardigheden, wat leidt tot het behalen van een diploma. Het derde type kapitaal wat Bourdieu (1986) onderscheid is sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal is het totaal van daadwerkelijke of potentiële bronnen die zijn gekoppeld aan het bezit van een duurzaam netwerk van min of meer geïnstitutionaliseerde relaties van wederzijdse herkenning en erkenning. Dit betekent het lidmaatschap van een groep, of relaties met

personen, die de mogelijkheid bieden om toegang te krijgen tot gezamenlijke hulpbronnen (Haas, 2013). Volgens Vrooman et al. (2014) bestaat sociaal kapitaal uit het aantal actoren dat steun kan bieden, de hulpbronnen uit het netwerk, de bereidheid tot hulp vanuit het netwerk en de positie die men inneemt binnen een netwerk. De mate van sociaal kapitaal dat iemand in zijn bezit heeft kan maatschappelijke voordelen opleveren, omdat het netwerkmogelijkheden biedt om doelen, zoals een goede arbeidsmarktpositie, beter te bereiken. Indien een persoon in het bezit is van een sociaal netwerk met stabiele, betekenisvolle en ondersteunende relaties, dan is er sprake van een hoge mate van sociale zelfredzaamheid (Lauriks et al., 2017).

De converteerbaarheid van de verschillende kapitaalsoorten is een belangrijke notie van Bourdieu (1986). Sociaal en cultureel kapitaal maken burgers ‘kredietwaardig’, er is sprake van een vergroting van de sociale zelfredzaamheid. Dit kan weer leiden tot een vergroting van economisch kapitaal (Engbersen, 2003). Daarnaast is de wederzijdse ondersteuning die voortkomt uit een netwerk vanuit een opleiding of baan is gerelateerd aan een zelfstandige economische ontwikkeling zonder overheidsinterventie (Garson, 2006). Dit is te herleiden tot een vergroting van de financiële zelfredzaamheid van een persoon.

3.1.2 Verbindend en overbruggend sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal kan worden onderverdeeld in twee typen, namelijk *bonding* en *bridging* sociaal kapitaal (Putnam, 2000). Verbindend sociaal kapitaal betreft relaties tussen gelijksoortige mensen. Binnen dit netwerk bestaat het gevoel van een gemeenschappelijke identiteit, zoals familie, vrienden en mensen die dezelfde cultuur of etniciteit delen. Overbruggend sociaal kapitaal betreft relaties tussen mensen die niet gelijk zijn op verschillende aspecten, zoals in leeftijd, sekse, etniciteit, religie en interesses.

Verschillende auteurs verwijzen naar de negatieve kant van verbindend sociaal kapitaal (Putnam, 2000; Lin, 2000; Engbersen, 2003). Verbindend kapitaal kan mensen hinderen in hun sociale mobiliteit in de samenleving. In hechte gemeenschappen, zoals migrantengroepen, spelen sterke sociale banden tussen familieleden of mensen met dezelfde etnische achtergrond een grote rol. Lid zijn van een hecht en gesloten netwerk kan leiden tot een benedenwaartse bijstelling van bepaalde ambities, waardoor individuele leden onvoldoende in staat zijn om te stijgen op de maatschappelijke ladder (Engbersen, 2003). Volgens Lin (2000) weerspiegelen verschillen in sociaal kapitaal de ongelijkheden in posities van mensen in de samenleving. Mensen zijn geneigd relaties aan te gaan met mensen met vergelijkbare hulpbronnen en achtergronden. Mensen met een zwakkere positie in de maatschappij bouwen een netwerk op dat minder geschikt is om bepaalde doeleinden te bereiken. Onderzoek toont aan dat sociaal kapitaal doorgaans geringer is bij buitenstaanders in de samenleving, zoals werklozen, laagopgeleiden en minderheden (Lin, 2000). Willen de hulpbronnen die voortkomen uit sociaal kapitaal daadwerkelijk mensen vooruithelpen, dan is het van belang dat mensen ook in het bezit zijn van overbruggend sociaal kapitaal (Engbersen, 2003).

3.1.3 Migranten en de verschillende vormen van kapitaal

De significantie van sociaal kapitaal voor nieuwkomers is naar voren gekomen in verschillende onderzoeken (Zuhair et al., 2015; Yu & Chen, 2016; Kim et al., 2017; Razenberg et al., 2018). Een hoge mate van sociaal kapitaal stelt migranten in staat om via hun relaties problemen op te lossen en zichzelf te voorzien van de dagelijkse behoeften. Een sociaal netwerk biedt de nodige informatie en ondersteuning voor werk en leven in de ontvangende samenleving (Kim et al., 2017). Met name overbruggende relaties zijn geassocieerd met positief sociaal kapitaal, namelijk een verbeterde integratie in de samenleving en sociale mobiliteit (Nannestad et al., 2008).

Echter, het vermogen van migranten om sociaal kapitaal te mobiliseren en met succes overbruggende relaties aan te gaan in het ontvangende land hangt voor een groot deel af van het culturele kapitaal, zoals taalvaardigheden en opleidingskwalificaties, waarover zij beschikken (Ryan et al., 2008, Australian Bureau of Statistics, 2003). Door het volgen van een opleiding in Nederland wordt een netwerk ontwikkeld dat van belang is voor succes op de arbeidsmarkt. Daarnaast wordt een goede beheersing van de Nederlandse taal beschouwd als cultureel kapitaal. Dit heeft een positief effect op het aantal gewerkte uren en het functieniveau van de arbeidsmarktpositie van migranten en daarmee het economisch kapitaal, de financiën (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2016).

Ten aanzien van de specifieke doelgroep van dit onderzoek, namelijk vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen, kan worden gesteld dat zij zich in een lastige positie bevinden. Verschillende onderzoeken tonen aan dat hun mannelijke referent uit een vluchtelingengroep een zwakke maatschappelijke positie inneemt in Nederland (Szepietowska et al., 2011; Sterckx et al., 2014; Huijnk et al., 2014). De vrouwelijke huwelijksmigrant uit een vluchtelingengroep die zich bij haar man voegt komt daardoor in een milieu terecht waarin weinig kansen zijn voor sociale mobiliteit (Sterckx et al., 2014). Op basis van de kapitaal theorie van Bourdieu (1986) wordt de verwachting uitgesproken dat zij daardoor moeizaam hulpbronnen, zoals cultureel, economisch en sociaal kapitaal, kunnen verwerven die van belang zijn bij hun financiële en sociale zelfredzaamheid in de Nederlandse samenleving.

3.2 Kapitaal in de relatie: macht en afhankelijkheid

Macht is een centraal concept in onderzoek naar huwelijken. Macht kan worden gedefinieerd als het vermogen om het gedrag van een ander persoon te veranderen (Straus & Yodanis, 1995). Macht is belangrijk voor het begrijpen hoe huwelijken functioneren en welke keuzes worden gemaakt binnen het huwelijk ten opzichte van financiën, huishouden, beroep en educatie (Jory & Yodanis, 2011). Het bepaalt in belangrijke mate de duur en de kwaliteit van een huwelijk, evenals het welzijn van het stel. Een onevenwichtige verdeling van macht binnen een huwelijk kan leiden tot spanning en stress, dit heeft nadelige fysieke en psychologische gevolgen voor de echtgenoot met minder macht (Chang, 2016).

Een belangrijke theoretische benadering is de relatieve hulpbronnen theorie (Blood & Wolfe, 1960), waarin wordt gesteld dat macht is verdeeld tussen echtgenoten en echtgenotes op basis van de relatieve middelen die elk bijdragen aan het gezin. De theorie maakt onderscheid tussen drie typen kapitaal (hulpbronnen), namelijk inkomen, beroepsprestige en het opleidingsniveau. De partner die het makkelijkst toegang heeft tot verschillende kapitaalsoorten, zoals educatie, financiën en arbeid, wordt meestal het hoofd van het huishouden. In aanvulling op de materiële bronnen, inkomen, beroep en educatie, voegen Foa & Foa (1980) immateriële bronnen toe, zoals vaardigheden, intelligentie en fysieke aantrekkelijkheid. De onderzoekers stellen dat eigenlijk elke eigenschap of gedrag dat wordt gewaardeerd door de ander binnen een huwelijk een bron kan zijn die wordt ingewisseld voor invloed en macht.

Bij migrantengroeperingen speelt het vermogen om de taal van het ontvangende land te spreken een rol bij de macht die een persoon heeft binnen het huwelijk, omdat de ander afhankelijk is van dat vermogen om dingen te vertalen en te interpreteren (Alvarez, 1995). Daarnaast zijn sociale bronnen, zoals een sociaal netwerk, gerelateerd aan de verdeling van macht binnen een relatie. Sociale bronnen refereren naar de steun die voortkomt uit sociale relaties en het netwerken. Deze steun kan emotioneel van aard zijn, maar ook instrumenteel (Kulik, 1999). Heer (1963) benadrukt dat de persoon die toegang heeft tot alternatieve bronnen buiten de huwelijksrelatie de meeste macht heeft binnen het huwelijk.

Een onevenwichtige verdeling van macht is veel voorkomend binnen huwelijken tussen vrouwelijke huwelijksmigranten en de mannelijke referenten (Sterckx et al., 2014). Dit machtsverschil kan worden verklaard doordat een vrouwelijke huwelijksmigrant gedurende de eerste tijd in Nederland afhankelijk is van de man, voornamelijk op sociaal en economisch vlak. Vrouwelijke huwelijksmigranten laten hun sociaal netwerk achter in het land van herkomst en zijn voor sociaal contact toegewezen op het netwerk van hun man (Timmerman, 2006). Naast sociale afhankelijkheid, is de vrouwelijke huwelijksmigrant ook financieel afhankelijk van de gevestigde partner (Koelet et al., 2009; Sterckx et al., 2014). De afhankelijkheidsrelatie kan leiden tot machtsongelijkheid binnen het huwelijk. Aan de hand van de relatieve hulpbronnen theorie van Blood en Wolfe (1960) wordt de verwachting uitgesproken dat de mannelijke referent meer bronnen (kapitaal) heeft kunnen verwerven in vergelijking tot zijn vrouw, zoals kennis van de Nederlandse samenleving, betere taalvaardigheid in het Nederlands en een netwerk. Als gevolg hiervan heeft de mannelijke referent meer macht binnen het huwelijk dan de vrouwelijke huwelijksmigrant. Hierdoor blijft de afhankelijkheidsrelatie tussen de partners in stand, waardoor de vrouw haar vermogen om hulpbronnen te verwerven niet ontwikkelt. Dit heeft negatieve gevolgen voor haar sociale en financiële zelfredzaamheid.

3.3 Traditionele gendernormen

In bezit zijn van hulpbronnen in de samenleving, zoals geld, opleiding en een sociaal netwerk, is van groot belang bij de integratie van nieuwkomers in de ontvangende samenleving (Bakker et al., 2014). Bij het verkrijgen van deze hulpbronnen kunnen persoonlijke beperkingen een rol spelen, zoals culturele waarden en normen (Hobfoll, 2001). Bij migrantengroepen kunnen traditionele waarden en normen ten aanzien van man-vrouw verhoudingen een barrière zijn voor vrouwen bij het verkrijgen van belangrijke hulpbronnen (Bakker et al., 2014). Traditionele gendernormen vallen onder geïnternaliseerd cultureel kapitaal. Toch is ervoor gekozen om het apart van cultureel kapitaal te bespreken, omdat het een belangrijke sociologische invalshoek is om het gedrag van groepen mensen te bestuderen, in dit geval vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen.

Ondanks de verschuiving naar meer egalitaire gendernormen in hedendaagse samenlevingen, tonen verschillende onderzoeken aan dat onder migrantengroepen conservatieve gendernormen heersen (Diehl et al., 2009; Khoudja & Fleischmann, 2015; Kretschmer, 2017). Een traditionele oriëntatie op man-vrouw verhoudingen, waarbij de man de kostwinner is en de vrouw zorgtaken op zich neemt, wordt als negatief beschouwd, omdat het de structurele integratie van migranten op de arbeidsmarkt en in educatie, voornamelijk voor vrouwen, in de weg staat (Diehl et al., 2009; Idema & Phalet, 2007; Röder & Mühlau 2014). Niet participeren op de arbeidsmarkt vormt een bedreiging voor de economische onafhankelijkheid en financiële zelfredzaamheid van migrantenvrouwen, daarnaast brengt het ook hun sociale en culturele integratie in de ontvangende samenleving in gevaar (Khoudja & Fleishman, 2015).

Integratie in het onderwijssysteem en de arbeidsmarkt vergroot de blootstelling aan de waarden en normen die gelden in de ontvangende samenleving. Bovendien creëert het mogelijkheden voor interactie met leden van de ontvangende samenleving en voor het overnemen van de heersende cultuur. Onderzoek heeft aangetoond dat deelname aan het onderwijssysteem en vaardigheid in de taal van de ontvangende samenleving leidt tot het overnemen van meer gelijke gendernormen (Idema & Phalet, 2007). Een slechte sociale en structurele integratie van migranten in de samenleving draagt bij aan het hebben van meer traditionele gendernormen (Kretschmer, 2017)

Verschillende onderzoeken tonen aan dat specifiek migranten uit vluchtelingengroepen vasthouden aan traditionele gendernormen (Sijeses, 2003; Williams, 2010; Szepietowska et al., 2011). In vergelijking tot andere migrantengroepen hebben migranten uit vluchtelingengroepen een ander migratiemotief, zij zijn namelijk gevlucht uit hun land van herkomst door oorlog en conflicten. Deze migrantengroepen zijn eerder uit noodzaak ontstaan dan uit vrije keuze. Als gevolg hiervan leggen zij meer nadruk op traditionele waarden en normen om een gevoel van eigenwaarde en culturele authenticiteit te behouden. Ze zijn gemotiveerd door een wens om te herstellen wat ze in hun thuisland hebben verloren (Williams, 2010). Door trauma's en een gebrek aan zekerheid kan de hang naar de eigen cultuur met

bijbehorende normen en waarden worden versterkt (Szepietowska et al., 2011). In verschillende onderzoeken worden traditionele gendernormen onder vluchtelingengroepen benoemd als een belemmerende factor voor integratie (Timmerman, 2006; Dourleijn, E. & Dagevos, 2011; Razenberg et al., 2018).

Traditionele gendernormen beïnvloeden financieel gedrag binnen een huishouden en de manier waarop individuen met geld omgaan (LIRS, 2005; CFI, 2013). Indien binnen een stel sprake is van traditionele rol verdeling dan zal de man waarschijnlijk de kostwinner zijn, terwijl de vrouw zich voornamelijk zal focussen op huishoudelijke taken en de zorg voor de kinderen. Als gevolg hiervan heeft de vrouw minder inzicht in de financiën van het gezin en is zij niet verantwoordelijk voor het verwerven van een inkomen. Dit kan leiden tot grote verschillen tussen de partners in hun mate van financial literacy (Adeleke, 2011; Hung et al., 2012). De financiële zelfredzaamheid van de vrouw, waarbij ze weloverwogen geïnformeerde keuzes maakt ten aanzien van financiën in het gezin, wordt hierdoor niet ontwikkeld. Daarnaast spelen traditionele opvattingen over man-vrouw verhoudingen een rol in het sociale isolement van vrouwen (Drost et al., 2012). Een traditionele rolverdeling kan ertoe leiden dat de man de kostwinner is en de vrouw de zorgtaken op zich neemt, als gevolg hiervan heeft de man de mogelijkheid op de arbeidsmarkt een professioneel netwerk op te bouwen. De vrouw heeft niet dezelfde mogelijkheden om een professioneel netwerk op te bouwen, dit brengt haar sociale zelfredzaamheid in het geding.

Hoofdstuk 4 Methodologie

In onderstaande sectie staat de methodologische verantwoording van dit onderzoek centraal. Allereerst zal de keuze voor kwalitatief onderzoek nader worden toegelicht. Vervolgens volgt een uiteenzetting van de gehanteerde methoden waarbij dieper zal worden ingegaan op interviewmethode en de topiclijsten. Daarnaast volgt een beschrijving van de werving van respondenten en de uitgevoerde analyse. Het hoofdstuk zal worden afgesloten met een verantwoording van de onderzoek criteria en een bespreking van ethische kwesties.

4.1 Een kwalitatieve onderzoeksstrategie

In dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksstrategie. Kwalitatief onderzoek biedt de onderzoeker de mogelijkheid om inzicht te verkrijgen in de sociale wereld door te kijken naar de interpretatie van die wereld door de deelnemers (Bryman, 2016). De onderzoeker is in staat een diepere interpretatieslag te maken door individuele afwegingen mee te laten spelen (Silverman, 2011). Om meer inzicht te verkrijgen in de gedragingen en motieven van vrouwelijke huwelijksmigranten is deze diepere interpretatie nodig. Volgens Boeije (2005) bestaat kwalitatief onderzoek uit drie belangrijke elementen.

Ten eerste staat de wijze waarop betekenis wordt gegeven aan de sociale wereld voorop. Ten tweede biedt kwalitatief onderzoek de mogelijkheid om gedragingen te bestuderen vanuit het perspectief van de doelgroep. Ten derde biedt het de mogelijkheid om fenomenen te beschrijven te verklaren. Daarnaast leent een kwalitatieve onderzoeksbenadering zich beter voor dit onderzoek dan een kwantitatieve benadering, omdat het gaat om een relatief kleine en moeilijk bereikbare doelgroep. Generaliseren is dan ook niet de hoofdbedoeling van dit onderzoek.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van kwalitatieve diepte-interviews. Een belangrijk kenmerk van een diepte-interviews is de focus op het individu, het biedt de mogelijkheid voor het verkrijgen van gedetailleerde informatie over het perspectief van het individu en de persoonlijke context waarbinnen het onderzoek verschijnsel plaatsvindt. Een diepte-interview maakt het mogelijk om inzicht te verkrijgen in motivaties en keuzes van de doelgroep. Dit sluit aan bij het doel van dit onderzoek, waarin wordt getracht gedetailleerde informatie te verschaffen over de gedragingen en motieven van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen ten aanzien van hun financiële en sociale zelfredzaamheid. Een kwalitatief onderzoeksdesign leent zich goed voor het verkrijgen van diepgaande inzichten in de context waarin deze vrouwen leven en de betekenis die zij geven aan hun sociale wereld ('t Hart et al., 2005).

4.2 Semigestructureerde interviews

De onderzoeksdata is verzameld in semigestructureerde interviews waarbij gebruik is gemaakt van een topiclijst. In totaal zijn 10 interviews afgenomen met echtparen uit vluchtelingengroepen waarvan de vrouw voor het huwelijk naar Nederland is gekomen, daarnaast zijn acht interviews afgenomen met vrouwelijke sleutelinformanten uit de verschillende vluchtelingen gemeenschappen. Kenmerkend voor semigestructureerde interviews is de aanwezigheid van een lijst met vragen of onderwerpen die besproken dienen te worden, dat ruimte is voor vragen en onderwerpen die niet vooraf zijn vastgesteld, en dat de interviews in beginsel geen vaste volgorde kennen (Bryman, 2016). Een uitvoerige beschrijving van de verschillende topiclijsten zal plaatsvinden in paragraaf 4.3. Een belangrijk motief om gebruik te maken van een semigestructureerd interview als onderzoeksmethode is de mate van flexibiliteit die deze methode biedt. Flexibiliteit in de vraaggesprekken was wenselijk en noodzakelijk om de gedragingen en motieven van de vrouwen goed te kunnen vangen (Bryman, 2016).

4.2.1 Interviews echtparen

Om een compleet beeld te krijgen van de mechanismen die van belang zijn bij het begrijpen van de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten zijn de vrouwelijke huwelijksmigrant en haar mannelijke referent geïnterviewd. Bij het afnemen van de interviews met de

echtparen zijn de vrouw en de man apart van elkaar geïnterviewd, omdat op deze manier een interview context werd gecreëerd waarin zij zich beide vrij voelde om hun gedachten en meningen uit te spreken zonder zich belemmerd te voelen door de aanwezigheid van de partner (Heaphy & Einarsdottir, 2013).

4.2.2 Interviews sleutelinformanten

Naast de diepte-interviews met de vrouwelijke huwelijksmigranten en hun mannelijke referent, zijn ook diepte-interviews afgenomen met sleutelinformanten. In deze studie is gekozen voor het inzetten van vrouwelijke sleutelinformanten uit de verschillende vluchtelingengroepen om verschillende redenen. Ten eerste kunnen sleutelinformanten toegang bieden tot essentiële informatie in het onderzoeksveld (Reulink & Lindeman, 2005). Het doel van interviews met sleutelinformanten is het verzamelen van informatie via een gemeenschap deskundige, die met hun specifieke kennis inzichten kunnen verschaffen in de aard van problemen die spelen in een gemeenschap. Ten tweede wordt in dit onderzoek getracht onderliggende motivaties en gedragingen van de doelgroep te achterhalen, sleutelinformanten uit de vluchtelingengroepen waar de huwelijksmigranten onderdeel van zijn kunnen hier een grote rol in spelen (Tremblay, 1957). Door hun maatschappelijke positie binnen een vluchtelingengroep kunnen zij verschillende houdingen en gedragingen onthullen. Als laatste worden sleutelinformanten ingezet in kwalitatief onderzoek als het doel van de studie is om suggesties en aanbeveling te genereren ten aanzien van een bepaalde situatie (Tremblay, 1957).

4.3 Topiclijsten

Voor de semigestructureerde interviews in dit onderzoek zijn topiclijsten opgesteld. In een topiclijst staan van tevoren vastgestelde gespreksonderwerpen die in de loop van het interview aan bod komen (Bryman, 2012). Voor de interviews met de echtparen en de sleutelinformanten zijn verschillende topiclijsten gemaakt, beide topiclijsten zijn terug te vinden in de appendix A en B. Hieronder zullen de topiclijsten nader worden toegelicht.

4.3.1 Topiclijst echtparen

Op basis van kernbegrippen uit de theorie is de topiclijst opgesteld voor het afnemen van de interviews met de echtparen. Het interview begint met vragen naar achtergrondinformatie van de respondent, zoals naam, leeftijd, afkomst en hoe lang zij in Nederland zijn. Deze informatie is van belang bij het contextualiseren van de antwoorden van de respondenten (Bryman, 2016). Daarna is de topiclijst onderverdeeld in zes hoofdonderwerpen, elk onderverdeeld in een aantal sub onderwerpen. Tijdens de interviews is bij elk onderwerp gevraagd naar de behoeftes van de doelgroep met betrekking tot hulp vanuit formele organisaties.

De eerste drie hoofdonderwerpen zijn gebaseerd op de verschillende vormen van kapitaal, namelijk economisch, cultureel en sociaal kapitaal (Bourdieu, 1986). Deze verschillende vormen van kapitaal zijn gebruikt om de mate van financiële en sociale zelfredzaamheid van de vrouwelijke huwelijksmigrant en haar mannelijke referent uit de vluchtelingengroep in kaart te brengen en te analyseren. Financiële zelfredzaamheid is bevraagd door middel van economisch kapitaal. In de topiclijst komen de volgende subonderwerpen naar voren: de financiële situatie van het stel, de mate van kennis van beide partners over de financiën en de ambitie om een eigen inkomen te verwerven. Om meer inzicht te verkrijgen in de mate van cultureel kapitaal van de partners zijn vragen gesteld over het opleidingsniveau, ambities en doelen ten aanzien van het volgen van een opleiding, de weg naar een opleiding in Nederland en de Nederlandse taalvaardigheid. Als laatste is de sociale zelfredzaamheid bevraagd door middel van sociaal kapitaal, waarbij vragen zijn gesteld over de mate van het netwerk van beide partners, de type relaties binnen het netwerk, de achtergrondkenmerken van de relaties en de ervaren steun uit het sociaal netwerk. Bij het bevragen van alle vormen van kapitaal is door de onderzoeker getracht te achterhalen in hoeverre de partners verschillen in hun mate van kapitaal, dit werd gedaan door de volgende vragen te stellen: *“Is er een verschil tussen uw partner en u ten aanzien van de kennis over geldzaken?”*, *“Verschillen uw sociale contacten van de contacten van uw partner?”* of *“Zijn de sociale contacten van uw partner ook uw contacten?”*. Om meer inzicht te verkrijgen in de ervaren steun uit het sociaal netwerk van de respondent is het begrip steun bevraagd door middel drie vragen: (1) *“Kent u iemand die u zou helpen bij het vinden van werk?”*, (2) *“Kent u iemand die op uw kinderen kan passen?”* en (3) *“Kent u iemand die u ergens naartoe kan brengen, bijvoorbeeld met de auto?”*. Deze vragen zijn aan elke respondent gesteld. Op deze manier is de ervaren steun van elk stel inzichtelijk gemaakt op dezelfde manier.

Op basis van de relatieve hulpbronnen theorie (Blood & Wolfe, 1960) is de keuze gemaakt om in het interview dieper in te gaan op de dynamiek tussen de partners. In dit vierde hoofdonderwerp lag de focus op de rolverdeling tussen de partners binnen het huwelijk ten aanzien van taken binnen het huis en buiten het huis, zoals het huishouden, boodschappen doen, of grote aankopen doen. Daarbij is gevraagd naar het ontstaan van deze rolverdeling en het gevoel van beide partners bij deze verdeling. Als vijfde hoofdonderwerp stond een afhankelijkheidsrelatie tussen vrouwelijke huwelijksmigrant en de mannelijke referent centraal. De afhankelijkheidsrelatie is bevraagd door te vragen naar de ervaringen van de beide partners het eerste jaar van de komst van de vrouw in Nederland. Tijdens het individuele interview met de vrouw is getracht de achterhalen in hoeverre zij zich afhankelijk voelde van haar man en op welke manier. Hierbij werd de volgende vraag gesteld: *“Kunt u mij iets vertellen over uw ervaringen uw eerste jaar in Nederland?”* en *“Voelde u zich het eerste jaar zelfstandig?”*. Tijdens het individuele interview met de man is de afhankelijkheidsrelatie ook bevraagd.

Als laatste is in het interview getracht meer inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid van traditionele gendernormen bij beide partners. Dit is bereikt door middel van het voorleggen van een aantal stellingen aan zowel de man als de vrouw. De stellingen zijn gebaseerd op stellingen die zijn gebruikt in vorig wetenschappelijk onderzoek naar gendernormen (Davis & Greenstein, 2009; Dykstra et al., 2005) en zijn aangepast naar het onderwerp van deze studie. De mate waarin beide partners het eens waren met de stellingen, geeft een beeld van de mate waarin traditionele gendernormen aanwezig zijn binnen het huwelijk. De volgende stellingen zijn voorgelegd: (1) keuzes over grote aankopen neemt de man, (2) de vrouw heeft de verantwoordelijkheid voor het huishouden, (3) de man heeft de verantwoordelijkheid voor het geld, (4) als een moeder werkt, kan ze de kinderen minder goed verzorgen, (5) het is voor jongens belangrijker dan voor meisjes dat zij later hun eigen geld kunnen verdienen.

4.3.2 Taalgebruik

Om het beste aan te sluiten bij de doelgroep is getracht taal te gebruiken in de interviews die begrijpelijk en relevant is voor de mensen die zijn geïnterviewd. Dit is bereikt door de topiclijst aan te passen aan het taalniveau van de doelgroep. De doelgroep zijn vrouwen en mannen uit vluchtelingengroepen waarvan sommige pas een korte tijd in Nederland zijn. Sinds 2013 zijn nieuwkomers verplicht binnen drie jaar het inburgeringsexamen te halen. In 2016 had een derde van de nieuwkomers voldaan aan deze plicht, waarvan 98 % het examen op het minimale verplichte A2-taalniveau had behaald en slechts een klein deel (2 %) een hoger niveau (namelijk taalniveau B1/B2) (Geers, 2017). In de topiclijst is getracht A2-taalniveau toe te passen. Dit is gedaan door moeilijk woordgebruik of ingewikkelde zinsconstructies te vermijden. Daarnaast zijn begrippen zoals sociaal netwerk, rolverdelingen en stellingen uitgelegd op een begrijpelijke manier.

4.3.3 Topiclijst sleutelinformanten

De topiclijst die is gebruikt voor de diepte-interviews met de sleutelinformanten begint met een aantal vragen over de achtergrond van de sleutelinformant, zoals leeftijd, land van herkomst en beroep. Daarna is getracht een algemeen beeld te vergaren over huwelijksmigratie binnen de gemeenschap van de sleutelinformant. Vervolgens komt in de topiclijst elke vorm van kapitaal, financieel, cultureel en sociaal, naar voren en in hoeverre sprake is van deze vormen van kapitaal bij huwelijksmigranten en hun mannelijke referent. Hierbij is getracht vanuit het perspectief van de sleutelinformant te achterhalen wat van belang is bij het opbouwen van deze vormen van kapitaal voor de vrouwelijke huwelijksmigrant en wat de bijdrage van de mannelijke referent hierbij kan zijn. Hierbij werden de volgende vragen gesteld: “*Wat is volgens u van belang bij het opbouwen van een sociaal netwerk voor de vrouw?*” en “*Wat is de bijdrage van de man aan het sociaal netwerk van de vrouw?*”. Als laatste is in het interview gevraagd naar een advies vanuit de sleutelinformanten om de financiële en sociale zelfredzaamheid te vergroten. De volgende vragen werden

hierbij gesteld: “*Wat draagt bij aan het succesvol vergroten van de zelfredzaamheid van huwelijksmigranten?*” of “*Als een vrouwelijke huwelijksmigrant net in Nederland is, wat is volgens u het belangrijkste waar een vrouw in deze situatie aan moet denken om zelfstandig te worden?*”

4.4 Dataverzameling

In deze paragraaf zal de dataverzameling worden besproken. Ten eerste zal worden ingegaan op de echtparen, waarbij de gebruikte steekproef zal worden besproken. Vervolgens zal worden uiteengezet via welke kanalen de echtparen zijn geworven en volgt een beschrijving van uiteindelijk geworven echtparen die zijn geïnterviewd voor dit onderzoek. Ten tweede zal worden ingegaan op de sleutelinformanten, waarbij zal worden besproken op welke manier zij zijn geworven en volgt een beschrijving van de uiteindelijke geworven sleutelinformanten die zijn geïnterviewd voor dit onderzoek.

4.4.1 Werving echtparen

De respondenten in dit onderzoek zijn geworven via een *purposive* steekproef (doelbewust). Bij deze steekproef worden de deelnemers van het onderzoek gekozen op basis van de onderzoeksdoelstelling. Personen moeten voldoen aan een aantal inhoudelijke kenmerken voordat zij mee kunnen doen aan het onderzoek. De aard van de onderzoeksvraag is leidend voor de keuze van deze kenmerken (Bryman, 2016). Op basis van deze steekproefstrategie is op zoek gegaan naar personen die zich op relevante wijze verhouden tot het onderzoeksthema. In dit onderzoek werden dan ook een aantal eisen gesteld. De eerste eis was dat de vrouw als huwelijksmigrant naar Nederland is gekomen. De tweede eis was dat beide partners afkomstig waren uit een van de zes vluchtelingengroepen in Nederland, namelijk Afghanistan, Irak, Iran, Somalië, Syrië of Eritrea. Idealiter was gekozen voor één vluchtelingengroep, omdat dit de onderzoeker in staat stelt om gedetailleerde informatie te geven over een groep. Daarnaast toont de beschrijving van de doelgroep in hoofdstuk 2 aan dat vluchtelingengroepen niet homogeen zijn. Echter, door de kleinschaligheid en de moeilijke bereikbaarheid van de doelgroep is gekozen voor alle zes vluchtelingengroepen in Nederland. Tijdens de data-analyse is bewust omgegaan met eventuele verschillen tussen de groepen, echter de bevindingen toonden geen grote verschillen.

Daarnaast is in dit onderzoek de keuze gemaakt voor *a priori sampling*, waarbij de selectiecriteria voor de onderzoekspopulatie aan het begin van het onderzoek zijn vastgelegd (Bryman, 2016). In dit onderzoek stonden de selectiecriteria voor de echtparen vast, dit is tijdens het onderzoek niet aangepast. Uiteindelijk zijn voor dit onderzoek vijf echtparen geïnterviewd waarvan de vrouw voor het huwelijk naar Nederland is gekomen en beide partners afkomstig zijn uit een vluchtelingengroep. Vier van de vijf stellen zijn apart van elkaar geïnterviewd. Een stel gaf aan het begin van het interview aan dat ze toch de voorkeur gaven aan een gezamenlijk interview. In Tabel 1 staat een overzicht met de achtergrondkenmerken van de

respondenten, hierbij is de leeftijd beschreven, het land van herkomst, tijd in Nederland, of de respondent werk heeft, het behaalde opleidingsniveau en of het echtpaar kinderen heeft.

Tabel 1.

Achtergrondkenmerken echtparen

Echtparen	Leeftijd	Land van herkomst	Tijd in Nederland (jaren)	Werk op dit moment	Behaald opleidingsniveau*	Kinderen
Echtpaar 1						
Vrouw	24	Afghanistan	4	Nee	Basisschool (LvH)	1
Man	28	Afghanistan	7	Ja	Universiteit (NL)	
Echtpaar 2						
Vrouw	22	Syrië	1	Nee	Basisschool (LvH)	1
Man	29	Syrië	3	Ja	Basisschool (LvH)	
Echtpaar 3**						
Vrouw	28	Syrië	3	Nee	HBO (LvH)	0
Man	29	Syrië	3.5	Nee	HBO (LvH)	
Echtpaar 4***						
Vrouw	24	Iran	1.5	Nee	Basisschool (LvH)	In verwachting
Man	36	Afghanistan	20	Ja	MBO (NL)	
Echtpaar 5						
Vrouw	48	Syrië	2.5	Nee	HBO (LvH)	0
Man	48	Syrië	3	Nee	MBO (LvH)	

* *Het getoonde opleidingsniveau is gebaseerd op de uitspraken van de respondenten ten aanzien van het beroep was zij uitoefende in hun land van herkomst en hun gevolgde opleiding, dit is vertaald naar het opleidingsniveau wat daarbij hoort in Nederland. In de tabel staat aangegeven of het niveau is behaald in het land van herkomst (LvH) of in Nederland (NL).*

** *Tijdens het interview werd duidelijk dat beide partners individueel als vluchteling naar Nederland waren gekomen en in Nederland zijn getrouwd met elkaar. Er is besloten om het echtpaar mee te nemen in de analyse, omdat zij veel inzicht geven in de culturele invloeden op zelfredzaamheid en hoe een huwelijk eruitziet binnen vluchtelingengroepen.*

*** *Gezamenlijk geïnterviewd*

4.4.2 Toegang tot onderzoeksdoelgroep

Vrouwelijke huwelijksmigranten en hun mannelijke referent uit vluchtelingengroepen zijn een moeilijk bereikbare doelgroep. Als onderzoeker heb ik geen directe contacten met deze doelgroep. Uiteindelijk was het werven van echtparen die voldeden aan eisen van de steekproef een lang en moeizaam proces. Verschillende stappen zijn ondernomen om de doelgroep te bereiken, deze worden hieronder uiteengezet.

De eerste stap die werd gezet om de doelgroep te bereiken was via grote formele organisaties die diensten aanbieden aan recente vluchtelingen in Nederland. Verschillende organisaties zijn benaderd met een duidelijke specificatie van de gezochte doelgroep en werden gevraagd om mensen te benaderen die voldeden aan de criteria. De meeste organisaties waren bereidwillig om mee te werken, echter het leverde niet het gewenste resultaat op. Hiervoor zijn een aantal redenen te benoemen. Ten eerste blijkt in de praktijk dat deze organisaties wel contact hebben met personen uit vluchtelingengroepen, maar dat dit contact alleen in stand is in de eerste periode van het verblijf van een vluchteling in Nederland. Het contact heeft een tijdsperiode van ongeveer een tot twee jaar, waardoor de organisaties weinig kennis hadden over vluchtelingen die uiteindelijk een keuze hadden gemaakt om een huwelijk te sluiten met een vrouw uit herkomstland. Ten tweede gaven organisaties aan dat huwelijksmigranten minder in het zicht zijn dan statushouders, omdat huwelijksmigranten niet de asielprocedure hoeven te doorlopen. Als gevolg hiervan hebben grote organisaties die werken met asielzoekers in hun dagelijks werk geen contact met huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen.

Dit leidde tot de realisatie dat om de doelgroep te werven voor dit onderzoek niet de formele organisaties moesten worden benaderd. Huwelijksmigranten en hun mannelijke referent vallen buiten het bereik van deze organisaties. De doelgroep van dit onderzoek bestaat uit respondenten die niet te vinden zijn in toegankelijke organisaties. Op basis van dit inzicht was de tweede stap om op zoek te gaan naar laagdrempelige en lokale initiatieven en stichtingen die zich specifiek inzetten voor vrouwen uit vluchtelingengroepen. Daarnaast is het sociale mediakanaal Facebook ingezet om mensen te bereiken, waarbij contact is opgenomen met de beheerder van een Facebookgroep. Deze Facebookgroep, genaamd *New Neighbours*, is voor inwoners van Utrecht en hun nieuwe burens: vluchtelingen, statushouders en andere nieuwe bewoners. Na toestemming te hebben gevraagd aan de beheerder is een oproep geplaatst over de werving van personen voor deze studie. Via deze informele kanalen werd de doelgroep uiteindelijk wel bereikt. Door de intensieve hulp van twee contactpersonen, een contact van een stichting die zich inzet voor vluchtelingenvrouwen en een contact verkregen via de Facebookgroep voor vluchtelingen, zijn de echtparen geworven die zijn geïnterviewd in dit onderzoek.

Echter, verschillende redenen waren aanwezig die de daadwerkelijk participatie van echtparen tegenhielden. Ten eerste speelde een gebrek aan een vertrouwensband tussen de onderzoeker en de echtparen een rol. Ondanks dat het contact met de personen verliep via een warm contact van de echtparen

stonden zij wantrouwig tegenover het onderzoek en hadden weinig motivatie tot deelname. Verschillende contactpersonen gaven aan dat een gebrek aan vertrouwen een grote rol hierbij speelt en dat huwelijksmigratie een gevoelig onderwerp is om over te praten. Zij gaven aan dat het opbouwen van een vertrouwensband met personen uit vluchtelingengroepen een lange tijd kan duren. Deze personen staan niet snel open voor vreemden en zijn daarom niet gewillig om mee te werken aan onderzoeken. Daarnaast was van tevoren vastgesteld dat de echtparen apart van elkaar moesten worden geïnterviewd. Echter, dit was vaak niet mogelijk. Het kwam voor dat een partner niet instemde met deelname aan het onderzoek, waardoor de andere partner ook niet meer wilde participeren.

4.4.3 Weving sleutelinformanten

Bij de werving van de sleutelinformanten is gebruik gemaakt van een purposive (doelgerichte) steekproef, waarbij de sleutelinformanten aan verschillende eisen moesten voldoen. De eisen waren dat de sleutelinformant een vrouw was en afkomstig uit een vluchtelingengroep. Daarnaast was het van belang dat zij kennis had van huwelijksmigratie binnen haar gemeenschap. Verschillende stappen zijn ondernomen om vrouwelijke sleutelinformanten te bereiken. Ten eerste is een lijst gemaakt van stichtingen in Nederland die zich inzetten voor vrouwen van niet-westerse afkomst. Na de opstelling van de lijst is contact opgenomen met deze stichtingen, waarbij is gevraagd of zij een vrouwelijke sleutelfiguur uit een van de zes vluchtelingengroepen kende die wilde participeren in dit onderzoek. Bijna altijd werd geïnteresseerd gereageerd en kende zij een vrouw die in aanmerking kon komen. Uiteindelijk zijn vier sleutelinformanten op deze manier geworven. Via de sneeuwbalmethode, een manier van het werven van respondenten waarbij nieuwe personen worden gevonden op aanraden van eerdere respondenten (Van Thiel, 2010), is gevraagd of zij andere vrouwen kenden die in aanmerking konden komen voor het onderzoek. Op deze manier zijn nog vier sleutelinformanten geworven. Bij het werven van sleutelinformanten is gelet op dat uiteindelijk een diverse mix van sleutelinformanten is ontstaan ten aanzien van hun afkomst. Op deze manier is een verscheidenheid aan perspectieven gewaarborgd, die overeenkomt met de zes vluchtelingengroepen die in deze studie zijn onderzocht. Als een onderzoeker alleen sleutelinformanten interviewt van een specifieke achtergrond, dan kan het zijn dat de resultaten eenzijdig of bevooroordeeld zijn. Door te streven naar diversiteit ten aanzien van sleutelinformanten is het mogelijk om te kijken naar verschillende perspectieven en onderliggende problemen (UCLA Centre for Health Policy Research, 2018).

Uiteindelijk zijn acht sleutelinformanten gesproken waarmee lange diepte-interviews zijn gehouden met behulp van een topiclijst. De vrouwelijke sleutelinformanten zijn afkomstig uit Iran, Afghanistan, Somalië, Eritrea. In totaal waren vijf sleutelinformanten werkzaam of werkzaam geweest met de doelgroep van dit onderzoek. Deze vijf vrouwen zijn allen betrokken bij stichtingen die zich inzetten voor vrouwen uit hun gemeenschap. In Tabel 2 staat een overzicht met de achtergrondkenmerken van de

sleutelinformanten, namelijk het geslacht, het land van herkomst, de tijd in Nederland, de leeftijd en het beroep.

Tabel 2.

Achtergrondkenmerken sleutelinformanten

Sleutelinformanten	Geslacht	Land van herkomst	Tijd in Nederland (jaren)	Leeftijd	Beroep
Sleutelinformant ¹	Vrouw	Afghanistan	20	60	Oprichtster stichting
Sleutelinformant ²	Vrouw	Somalië	20	40	Oprichtster stichting
Sleutelinformant ³	Vrouw	Iran	10	38	Gastouder
Sleutelinformant ⁴	Vrouw	Iran	8	36	Studeert
Sleutelinformant ⁵	Vrouw	Iran	4	43	Geen beroep
Sleutelinformant ⁶	Vrouw	Afghanistan	30	68	Oprichtster stichting
Sleutelinformant ⁷	Vrouw	Afghanistan	16	49	Oprichtster stichting
Sleutelinformant ⁸	Vrouw	Eritrea	30	50	Oprichtster stichting

4.5 Verloop interviews

Alle interviews zijn face-to-face afgenomen. De interviews met de echt)paren zijn gehouden bij de respondenten in huis of op een andere locatie naar keuze. De individuele interviews met de echt)paren duurde ongeveer 45 minuten tot een uur. Bij vier van de vijf interviews was een informele tolk aanwezig. In totaal zijn er twee verschillende informele tolken aanwezig geweest bij de interviews. De interviews met de sleutelinformanten namen ongeveer 30 minuten tot anderhalf uur in beslag. De interviews met de sleutelinformanten zijn gehouden bij de respondenten in huis of op een andere openbare locatie.

De interviews zijn opgenomen met een voice-recorder en vervolgens allemaal volledig getranscribeerd. Het transcriberen van diepte-interviews heeft een aantal voordelen, namelijk de tekst kan grondig worden geanalyseerd, het voorkomt onzorgvuldigheden en het vergroot de controleerbaarheid van het onderzoek (Bryman, 2016).

4.6 Data-analyse

Bij de analyse van de verzamelde data is gebruik gemaakt van de techniek ‘coderen’, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen thema’s of categorieën in de onderzoek data door het benoemen van codes (Boeije, 2014). Drie opeenvolgende fases zijn doorlopen, namelijk open codering, axiale codering en selectieve codering. Hierbij is gebruik gemaakt van het computerprogramma Nvivo, versie 12. Dit programma biedt de mogelijkheid om digitale codes aan de transcripten toe te kennen, waardoor het verschillende materiaal per code makkelijker te filteren was. Tijdens het open coderen zijn de transcripties aandachtig gelezen en is een eerste selectie gemaakt van relevante fragmenten, deze zijn vervolgens gecodeerd. De relevante fragmenten zijn uitgezocht aan de hand van de belangrijke concepten uit het theoretische kader. Daarnaast zijn andere fragmenten die van belang leken voor het onderzoek gecodeerd. Deze fase zorgt ervoor dat de onderzoek data overzichtelijk wordt. Na de eerste fase van open coderen is doorgedaan met axiaal coderen. Hierbij was het doel om te kijken hoe de codes onderling met elkaar samenhangen, maar ook hoe ze zich van elkaar onderscheiden. In deze fase worden de codes geordend en gegroepeerd, wat resulteert in een afgebakende set van hoofdthema’s en sub thema’s. De codeboom die hieruit voortvloeide is terug te vinden in de appendix C. Tot slot is selectief gecodeerd. Er is gekeken naar welke onderwerpen steeds terugkwamen in de data en welke onderwerpen relevant waren voor de beantwoording van de onderzoeksvragen. De onderwerpen zijn vastgesteld en de belangrijkste quotes over de thema’s zijn gebruikt in de analyse om het punt te verduidelijken (Boeije, 2014).

4.7 Onderzoek criteria

Om de betrouwbaarheid van kwalitatief onderzoek te beoordelen zijn vier criteria opgesteld, namelijk *credibility*, *transferability*, *dependability* en *confirmability* (Bryman, 2016). Deze vier criteria zullen hieronder uiteen worden gezet. Ten eerste *credibility*, dit is de mate waarin het onderzoek wordt gezien als geloofwaardig, ofwel: heeft de onderzoeker datgene wat getracht werd te onderzoeken ook daadwerkelijk onderzocht? Een manier om geloofwaardigheid te waarborgen is het indienen van onderzoeksresultaten bij de leden van de sociale wereld die worden bestudeerd om bevestiging te krijgen dat de onderzoeker de sociale wereld begreep, dit wordt ook wel *member validation* genoemd (Bryman, 2016). Tijdens de interviews met de sleutelinformanten uit de vluchtelingengroepen in Nederland is gezocht naar bevestiging van de interpretatie van de interviews met de echtparen. Het doel was om ervoor te zorgen dat de

uiteindelijke presentatie van de resultaten nauwkeurig de ervaringen weergeven van de doelgroep. De sleutelinformanten konden de bevindingen bevestigen, weerleggen of een nadere uitleg geven.

Ten tweede *transferability*, dit is de mate van overdraagbaarheid van de bevindingen naar andere sociale situaties (Bryman, 2016). Doordat in kwalitatief onderzoek een klein aantal onderzoekseenheden wordt gebruikt, kan dit zorgen voor problemen ten aanzien van de generalisatie. Ook in dit onderzoek is zijn slechts 18 interviews uitgevoerd. Echter, om toch een mate van overdraagbaarheid te creëren, is het van belang dat een kwalitatief onderzoek een uitgebreide en gedetailleerde beschrijving heeft van de onderzoeksdoelgroep. Deze beschrijving biedt een basis voor de mate waarin de onderzoeksresultaten ook overdraagbaar zijn naar andere groepen (Geertz, 1973). In deze studie is getracht een uitgebreide beschrijving te geven van de achtergrondkenmerken van de zes verschillende vluchtelingengroepen. Op deze manier vormt het een basis voor de interpretatie van de onderzoeksresultaten en de mate waarin deze overdraagbaar zijn naar andere groepen.

Ten derde *dependability*, dit is de mate waarin onderzoeksresultaten hetzelfde zouden zijn als het door een andere onderzoeker zou worden herhaald (Bryman, 2016). Om de dependability van dit onderzoek te bewerkstelligen is gebruik gemaakt van een *auditing approach*, dit houdt in dat alle fasen van het onderzoeksproces op een toegankelijke manier zijn vastgelegd. Hierbij is het van belang dat er duidelijke documentatie is van alle beslissingen en activiteiten tijdens het onderzoek (Creswell & Miller, 2010). Alle ondernomen stappen en geschreven stukken zijn voorgelegd aan een scriptiebegeleider, die het proces op juistheid heeft kunnen beoordelen. Daarnaast is in deze methode sectie getracht een gedetailleerde beschrijving te geven van alle ondernomen stappen.

Als laatste *confirmability*, dit is de mate waarin persoonlijke waarden van de onderzoeker invloed hebben op het verloop van het onderzoek en de resultaten (Bryman, 2016). Om persoonlijke kleuring te minimaliseren is in dit onderzoek bijvoorbeeld gewerkt met een topiclijst voor het afnemen van de interviews. Een gedetailleerde uitleg van keuzes die zijn gemaakt in het onderzoeksproces kan waardevolle inzichten opleveren voor lezers om te begrijpen hoe bijvoorbeeld de thema's in de resultaten uit de gegevens van dit onderzoek naar voren kwamen. Echter, in dit onderzoek is gebruik gemaakt van twee informele tolken die beide een persoonlijke relatie hadden met echtparen. Als gevolg hiervan is het mogelijk dat de band tussen de tolk en de geïnterviewde de kwaliteit van de verzamelde gegevens heeft vertekend. De relatie tussen de tolk en het echtpaar kan een betrouwbare informatie-uitwisseling in de weg staan, voornamelijk als het gaat om gevoelige onderwerpen.

4.8 Ethiek

In kwalitatief onderzoek is het van belang dat rekening wordt gehouden met de ethische consequenties van het verzamelen van persoonlijke verhalen en ervaringen en deze openstellen voor het grote publiek. Daarom is het van belang om mechanismen in te stellen die deelnemers beschermen (Poelman, 2015).

In dit onderzoek is rekening gehouden met verschillende ethische principes, zoals anonimiteit, vertrouwelijkheid, geïnformeerde toestemming en de minimalisatie van schade. Om de anonimiteit van de echtparen en de sleutelinformanten te waarborgen is alle persoonlijke informatie die zou kunnen leiden tot herkenning van de geïnterviewde persoon weggelaten of globaal omschreven. Voor alle echtparen was dit een expliciete voorwaarde om toestemming te geven voor een interview. Anonimiteit betekent dat de identiteit van degene die participeren niet bekend wordt buiten het onderzoek. Aangezien de interviews met de echtparen waren geregeld door een derde partij kan totale anonimiteit niet worden gewaarborgd (Ritchie et al., 2013). Echter, de contactpersonen waren de tolken bij de interviews en de echtparen hebben hiermee ingestemd. Op deze manier waren de echtparen bewust bij wie hun deelname aan dit onderzoek bekend was. Daarnaast zijn alle databestanden die zijn gelinkt aan dit onderzoek veilig opgeslagen op het netwerk van de Universiteit Utrecht, en alleen de onderzoeker heeft toegang tot deze data.

Van alle geïnterviewden is *informed consent*, geïnformeerde toestemming, verkregen (Zie appendix D.) Dit betekent dat in deze studie aan de geïnterviewden informatie is verstrekt over het doel van de studie, de onderzoekster zelf, hoe de data gebruikt zal worden, de waarborging van anonimiteit en welke onderwerpen aan bod zullen komen tijdens het interview. Echter, een balans moet worden gevonden tussen de hoeveelheid gegeven details. Te veel geven informatie over het onderzoek kan respondenten afschrikken of hun spontane opvattingen beperken door te specifiek te zijn (Ritchie et al., 2013).

Ten aanzien van het minimaliseren van schade voor de respondenten die deelnemen aan het onderzoek kunnen een aantal punten worden besproken. Tijdens de interviews werden een aantal gevoelige onderwerpen besproken, namelijk de mate van afhankelijkheid tussen de partners en eventuele ontevreden binnen het huwelijk. Als gevolg hiervan kunnen deze gevoelige onderwerpen mogelijk pijnlijke ervaringen blootleggen en respondenten ertoe brengen om informatie te onthullen die ze zelden delen. Dit vormt een ethisch dilemma voor de onderzoeker, omdat de partners informatie onthullen tijdens een interview, maar later misschien spijt hebben dat ze zo open zijn geweest (Ritchie et al., 2013).

Hoofdstuk 5 Resultaten

In dit hoofdstuk wordt de analyse van de interviews met de echtparen en de sleutelinformanten gepresenteerd. De resultaten worden geïnterpreteerd aan de hand van de concepten uit het theoretische kader. Allereerst komt in paragraaf 5.1 achtergrondinformatie aan bod ten aanzien van migratiehuwelijken, zoals de totstandkoming van het huwelijk en de motieven om een migratiehuwelijk te sluiten. Daarnaast zullen de verwachtingen van de vrouwelijke huwelijksmigrant van het leven in Nederland worden beschreven. In paragraaf 5.2 en paragraaf 5.3 wordt de sociale en financiële zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen inzichtelijk gemaakt. In paragraaf 5.4 wordt de afhankelijkheidsrelatie besproken tussen de vrouwelijke huwelijksmigrant en haar mannelijke referent. In paragraaf 5.5 wordt ingegaan op de rol van traditionele gendernormen bij de financiële en sociale zelfredzaamheid van de vrouwelijke huwelijksmigrant. Als laatste wordt in paragraaf 5.6 ingegaan op kritieken die zijn geuit ten aanzien van het beleid voor huwelijksmigranten en een aantal adviezen van sleutelinformanten hoe dit beleid kan worden aangepast.

5.1 Achtergronden huwelijksmigratie

Voordat dieper zal worden ingegaan op de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen wordt in deze paragraaf een beeld geschetst van het ontstaan van huwelijksmigratie onder personen uit vluchtelingengroepen en de verwachtingen die de vrouwen hadden voordat zij naar Nederland kwamen op basis van de interviews met de echtparen en de sleutelinformanten. Deze achtergrondinformatie is belangrijk bij het begrijpen van de financiële en sociale zelfredzaamheid van de vrouwelijke huwelijksmigranten.

5.1.1 Totstandkoming migratiehuwelijken onder vluchtelingengroepen

Op basis van de interviews met de echtparen kan worden gesteld dat familie een actieve rol heeft gespeeld bij de totstandkoming van de migratiehuwelijken. Twee van de vijf stellen waren onderdeel van elkaars familie en zijn op deze manier met elkaar in contact gekomen. Drie stellen zijn met elkaar in contact gekomen via hun familienetwerk. Geen van de echtparen liet blijken dat de actieve rol van de families als vervelend werd ervaren of als een druk op hun schouders. Zo werd verteld dat er ruimte was voor de echtparen om elkaar te ontmoeten en elkaar beter te leren kennen. Zodra sprake was van een klik tussen beide, dan werd het proces van huwelijksmigratie in zijn werking gesteld. Een mannelijke referent vertelt hoe zijn huwelijk tot stand is gekomen: *“Wij hebben een familierelatie, de ouders van mijn vrouw zijn de neef en nicht van mijn vader. Dus wij kennen elkaar via via. Ik ben in Iran geweest en wij hebben kennis gemaakt en wij begonnen het proces.”* (Mannelijke referent, 28, Afghanistan).

Verskillende sleutelinformanten bevestigden de invloed van familie op het ontstaan van de relatie tussen de mannelijke referent en de vrouwelijke huwelijksmigrant. Echter, hierbij varieert de mate waarin de familie druk uitoefent op het huwelijk. Zo sprak een sleutelinformant over een aanbeveling van de familie: *“Soms is het familie”*. *“Dat kinderen willen graag trouwen met iemand die ze kennen en die ze vertrouwen. En een soort van huwelijksarrangement. Aanbevolen door de familie.”* (Sleutelinformant², Somalië). Een andere sleutelinformant daarentegen sprak over een extreme mate van inmenging van de familie bij de totstandkoming van het huwelijk, waarbij de partners weinig zeggenschap hebben over de keuze van de partner: *“Ouders kiezen een partner voor hun dochter of zoon, dan families gaan met elkaar afhandelen. Dan vindt het huwelijk plaats. En dat is het. Het wordt vooral geregeld door de familie.”* (Sleutelinformant⁷, Afghanistan).

5.1.2 Motieven voor een migratiehuwelijk

Uit de interviews met de sleutelinformanten komen een aantal motieven naar voren ten aanzien van de keuze voor een migratiehuwelijk met een partner die afkomstig is uit dezelfde vluchtelingengroep. Ten eerste refereerde alle geïnterviewde stellen en sleutelinformanten naar het bestaan van sterke familiebanden. De sleutelinformanten verwijzen naar een sterk familie gerichte cultuur onder vluchtelingengroepen. Door oorlogen en andere conflicten in het land van herkomst hebben personen uit vluchtelingengroepen moeite met het vertrouwen van mensen buiten de familie. Als gevolg hiervan zijn zij geneigd naar het behouden van sterke familiebanden. De betrouwbaarheid van personen die zich begeven binnen het familienetwerk speelt een rol bij de totstandkoming van huwelijksmigratie. De voorkeur gaat naar een persoon van dezelfde afkomst en het liefst iemand binnen het familienetwerk. Een sleutelinformant legt dit uit: *“Ten eerste ze denken dat het meer betrouwbaar is. Langer samenblijven. Daarnaast zekerheid. Vervolgens denken zij ook dat het gewoon iets is wat je kent, betrouwbaar is. Jongen of meisje wordt nieuw lid van jouw familie, toch wel graag van dezelfde soort. Het liefst iemand van eigen ras, bevolking.”* (Sleutelinformant⁷, Afghanistan).

Hoewel het niet werd benoemd door de mannelijke referenten die zijn geïnterviewd voor dit onderzoek, benoemen verschillende sleutelinformanten de neiging van de mannelijke referent uit een vluchtelingengroep om te trouwen met een vrouw die dezelfde traditionele normen en waarden heeft. De redenatie hierachter is dat de vrouw vertrouwd is met de tradities en de bijbehorende regels die de mannelijke referent kende in het land van herkomst. Een sleutelinformant geeft aan dat de mate van vrijheid die de vrouw heeft een belangrijke rol speelt: *“Het heeft ook te maken met vrijheid. De meeste willen niet dat het meisje heel vrij is, dat is heel beperkt. Vervolgens ze kent de tradities, regels, dat is wel heel belangrijk.”* (Sleutelinformant⁷, Afghanistan). Daarnaast wordt verteld dat de mannelijke referenten hun eigen moeder zien als rolmodel voor hun toekomstige vrouw. Volgens een sleutelinformant verlangt een

mannelijke referent naar een vrouw die vasthoudt aan dezelfde normen en waarden als zijn moeder. Daarnaast is het van belang dat zijn toekomstige vrouw goede contacten heeft met zijn moeder: *“Omdat de mannen heel graag de cultuur van hun moeder overnemen. Ze willen heel graag hun moeder. Mijn broer zegt bijvoorbeeld, ik wil hier graag iemand die om kan gaan met mijn moeder. Ik wil iemand die mijn sokken gaat wassen”*.. *“Daar blijven die mannen van nu. Die zeggen: kijk maar naar mijn moeder, dat was een fantastische vrouw voor de schoonfamilie. Daar gaat het mis.”* (Sleutelinformant³, Iran).

5.1.3 Het leven in Nederland: bijgestelde verwachtingen

Tijdens de interviews met de vrouwelijke huwelijksmigranten is gevraagd naar hun verwachtingen van Nederland voordat zij hierheen emigreerde. Het valt op dat alle geïnterviewde vrouwelijke huwelijksmigranten positieve verwachtingen hadden over het leven dat zij zouden krijgen in Nederland. Door de slechte situatie in hun land van herkomst door oorlog en andere onveiligheden werden zij belemmerd in hun ontwikkeling. Voordat zij naar Nederland kwamen hadden zij de hoop op een beter leven in Nederland in vergelijking tot hun leven in het land van herkomst. Hierbij wordt de veiligheid en de vrijheid in Nederland het meest genoemd. Een huwelijksmigrant geeft aan dat zij haar gezinsleven graag in Nederland wilde starten, omdat zij haar kinderen hier een veilige toekomst en betere kansen kon bieden: *“De voordelen zijn dat hier alles wordt geregeld, je kan je makkelijk uiten. Als je iets hebt, dan kan je dat makkelijk zeggen en je hoeft niet bang te zijn. Nederland is ook heel goed voor de kinderen en de toekomst. En er wordt goed voor ze gezorgd.”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 22, Syrië). Daarnaast geven de vrouwen aan dat zij hadden verwacht in Nederland meer mogelijkheden zouden hebben om te starten met een opleiding of om een goede positie op de arbeidsmarkt te verkrijgen. Een vrouwelijke huwelijksmigrant geeft aan dat voor veel vrouwen uit vluchtelingengroepen het niet mogelijk was om te studeren of te werken in hun land van herkomst: *“Veiligheid is het belangrijkste”*.. *“Ik ben geboren in Iran en gevlucht naar Afghanistan. Maar ook daar was het niet veilig, als vrouw mag je niet werken, niet naar school. Je mag niks als vrouw. Ik had verwacht dat alles hier beter zou gaan met de studie en met het leven.”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 24, Iran).

Echter, in de interviews komt naar voren dat de huwelijksmigranten gevoelens van teleurstelling ervaren. Zij geven aan dat nu ze kennis hebben gemaakt met het leven in Nederland hun verwachtingen niet volledig bleken te kloppen en de doelen die zij vooraf hadden gesteld moeilijk haalbaar zijn. Zij zijn teleurgesteld in het leven in Nederland en dit zorgt voor een sterk verlangen naar het leven wat zij hadden in het land van herkomst. De huwelijksmigranten verwijzen voornamelijk naar de manier van leven in hun land van herkomst waar zij een ongecompliceerd leven hadden met een groot sociaal netwerk, een groot huis en weinig verplichtingen. De vrouwen geven aan dat zij niet hadden verwacht dat hun leven in Nederland zo moeizaam van start zou gaan. Geen een van de huwelijksmigranten is op het moment van

interviewen aan het studeren of aan het werk. Volgend citaat is een weergave van de gevoelens van teleurstelling en heimwee waar de vrouwen mee worstelen: *“In eerste instantie heb ik van alles verwacht. Iedereen is rijk en heeft een goed leven. Mooi land. Maar meeste dingen zijn niet waar. Ik was hier gekomen en ik zag het leven van de mensen, iedereen moet hard werken. Het is zoals ik dacht daar. In mijn eigen land was het ook goed, grote huizen, meer sociale contacten”*.. *“Ik kan niet zoals ik hoopte gaan studeren, naar buiten gaat, praten met mensen, mijn eigen ding doen. Verhalen kunnen vertellen.”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 24, Afghanistan).

5.2 De sociale zelfredzaamheid

In dit onderzoek is getracht meer inzicht te verkrijgen in de mate van sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen. Sociale zelfredzaamheid betekent dat een persoon in het bezit is van een netwerk met stabiele, betekenisvolle en ondersteunende relaties (Lauriks et al., 2017). Uit dit sociaal netwerk kunnen hulpbronnen worden gemobiliseerd die het mogelijk maken om zelf voorzieningen te treffen die deelname aan het maatschappelijke verkeer mogelijk maken (TK 2005-2006, 30131, nr. 65). Daarom zal deze paragraaf het sociaal netwerk van de vrouwelijke huwelijksmigranten worden beschreven, dit zal worden aangevuld met relevantie informatie van de sleutelinformanten. Hierbij zal worden ingegaan op welke factoren van invloed zijn op de mate waarin de vrouw sociaal kapitaal werft in Nederland. Daarnaast wordt ook het sociaal netwerk van de mannelijke referenten besproken. Als laatste wordt ingegaan op de mate waarin de vrouw in bezit is van overbruggend of verbindend sociaal kapitaal en de invloed hiervan op haar werving van belangrijke hulpbronnen in de samenleving.

5.2.1 Het sociaal netwerk van de vrouwelijke huwelijksmigrant

Uit alle interviews met de vrouwelijke huwelijksmigranten komt naar voren dat zij niet in het bezit zijn van een netwerk met stabiele, betekenisvolle en ondersteunende relaties. Alle geïnterviewde vrouwen hebben een klein sociaal netwerk, die vaak bestaat uit contacten binnen de schoonfamilie van hun echtgenoten en enkele contacten daarbuiten. De enkele contacten die zij kennen buiten de schoonfamilie om zijn gezamenlijke contacten van de vrouwen en hun mannen. Deze contacten worden vaak samen bezocht en dit gebeurt maximaal een keer per maand. De vrouwen geven aan dat sprake is van een groot contrast tussen het sociaal netwerk dat zij hadden in het land van herkomst en het sociaal netwerk dat zij op dit moment hebben in Nederland. Het gebrek aan een betekenisvol sociaal netwerk leidt tot sterke gevoelens van eenzaamheid. De vrouwen geven aan te zijn geconfronteerd met eenzaamheid, voornamelijk in het eerste jaar van hun komst in Nederland. De gevoelens van eenzaamheid en het sterke contrast met het land van herkomst zorgt bij de vrouwen voor een sterk verlangen naar het leven in land van herkomst, waar zij in

het bezit waren van een groot sociaal en actief netwerk: *“Toen ik in Syrië was, toen had ik veel contacten, met vrienden, collega’s en familie. Toen ik klaar was met werk, ging ik meteen naar mijn vrienden, familie. Ik voelde mij nooit eenzaam. Maar hier heb ik heel erg dit gevoel. Heel eenzaam.”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 48, Syrië).

Doordat de mannelijke referent al een langere periode in Nederland is en zijn dagelijks bestaan in Nederland al heeft ingevuld met werken of andere activiteiten zit de vrouw veelal alleen thuis en raakt zij sociaal geïsoleerd. Volgend citaat van een huwelijksmigrant illustreert dit: *“Het eerste jaar toen ik hier kwam, ik vond dit land is een heel mooi land, een heel vrij land, maar het moeilijkste was dat ik alleen was. Mijn man ging naar de universiteit en ik was hele dag alleen, sommige weekenden was de schoonmoeder hier. Het was eenzaam. Als gevolg hiervan kreeg ik last van psychische problemen.”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 24, Afghanistan). De sleutelinformanten geven aan dat de eenzaamheid van de vrouwelijke huwelijksmigranten tot gevolg heeft dat sommige ook ernstige psychische problemen ondervinden, zoals een depressie. Deze psychische problemen kunnen leiden tot lichamelijke problemen, zoals rugpijn en hoofdpijn. Het volgende citaat van een sleutelinformant schetst de situatie waarin deze vrouwen zich bevinden: *“Zij hebben vaak lichamelijke problemen, dat denken zij. Dat is psychisch. Ik heb rugpijn, hoofdpijn, mijn ogen zijn niet goed. Zulke problemen”.. “Zij denken, denken, denken.. De hele dag blijven ze alleen thuis, daarna krijgen ze problemen. Zo zonde, zulke jonge vrouwen.”* (Sleutelinformant⁶, Afghanistan).

5.2.2 Het verwerven van sociaal kapitaal

De hulpbronnen die voortkomen uit een sociaal netwerk worden sociaal kapitaal genoemd (Bourdieu, 1986). Echter, uit de gesprekken met de vrouwelijke huwelijksmigranten komt naar voren dat zij veel moeite hebben het opbouwen van een sociaal netwerk, waardoor het sociaal kapitaal in Nederland gering blijft. Hierbij wordt een gevoel van angst vaak benoemd als mechanisme die het opbouwen van een sociaal netwerk in het nieuwe land beïnvloed. Dit wordt ondersteund door verschillende sleutelinformanten. De huwelijksmigranten geven aan dat de angst om geaccepteerd te worden invloed heeft op de zoektocht naar het contact met nieuwe mensen, voornamelijk met Nederlanders. Een huwelijksmigrant vertelt dat zij zichzelf ziet als een vreemde in de nieuwe samenleving, waardoor contact met andere niet vanuit haarzelf wordt geïnitieerd: *“Dus uiteindelijk ben je bang of je geaccepteerd gaat worden. Soms durf je daardoor niet contact te leggen. Als zij niet beginnen met praten, dan begin ik ook niet. Dan heb je het gevoel alsof je niet geaccepteerd bent.”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 22, Syrië). De vrouwen geven aan dat de angst voor het maken van fouten in de Nederlandse taal een drempel vormt voor het opbouwen van een sociaal netwerk met Nederlandse mensen. Het vermogen om sociaal kapitaal te mobiliseren hangt af van het

cultureel kapitaal, de taalvaardigheid van de vrouwelijke huwelijksmigranten (Ryan et al., 2008, Australian Bureau of Statistics, 2003).

Als laatste komt naar voren in de interviews dat er een angst bestaat voor de nieuwe cultuur waar de vrouwelijke huwelijksmigrant mee wordt geconfronteerd als zij zich in Nederland vestigt. Nederland is een open samenleving waarin mannen en vrouwen gelijk zijn aan elkaar. De vrouwen komen zelf uit landen waarbij mannen en vrouwen meestal een gescheiden bestaan leiden. Volgens een sleutelinformant vormt de openheid tussen mannen en vrouwen in de Nederlandse samenleving een barrière voor vrouwen om naar buiten te gaan en een sociaal netwerk op te bouwen. Voor de vrouwen is het huis dan een veilige haven om zichzelf te beschermen: *“Het zorgt voor extra angst, overal lopen mannen, dat is eng. Zij moeten naar buiten gaan en netwerk opbouwen. Zodat ze uiteindelijk zien dat de mannen wel vrij zijn, maar absoluut niet een gevaar”*.. *“Als een vrouw denkt dat ze niet meer dan een lustobject is en zij heeft dat haar hele leven geaccepteerd. Ik moet mij bewaren en beschermen en verstoppen. Een vrouw vindt het dan ook veilig om achter de geraniums te blijven. Veilig omdat zij bang is. Zij durft mannen niet aan te kijken.”* (Sleutelinformant⁷, Afghanistan).

5.2.3 Het sociaal netwerk van de mannelijke referent

De mannelijke referenten die zijn geïnterviewd voor deze studie geven aan dat hun sociaal netwerk voornamelijk bestaat uit familie contacten. Echter, de mate waarin zij in het bezit zijn van een omvangrijke familie in Nederland varieert per geïnterviewde man. Twee referenten geven aan dat hun familie verspreid is over Europa waardoor zij zich ook eenzaam voelen in Nederland. De rest van de referenten heeft in Nederland een omvangrijke familie wonen. Zij geven aan dat contacten buiten de familie voornamelijk vrienden zijn van dezelfde afkomst, contact met Nederlandse mensen is er nauwelijks.

Tijdens de interviews met de mannelijke referenten wordt meerdere keren dezelfde reden benoemt voor het weinige contact met Nederlanders. Er wordt gewezen op het verschil in de manier van leven tussen Nederlands en wat zij gewend zijn in hun land van herkomst. De mannelijke referenten geven aan dat Nederlanders vaak een druk sociaal leven hebben, waarbij afspraken niet spontaan kunnen worden gemaakt en ver van tevoren ingepland moeten worden. Dit staat haaks op het leven wat zij gewend waren. Als gevolg hiervan zijn zij minder geneigd contact te zoeken met Nederlanders: *“Hier heb ik ook veel contact, maar veel meer met Syriërs dan met Nederlanders. Met mijn Syrische vrienden kan ik snel een afspraak maken. Maar met Nederlanders als je een afspraak wilt maken dan duurt dat 4 a 5 weken. Iedereen beetje druk en heeft zijn eigen leven.”* (Mannelijke referent, 29, Syrië).

5.2.4 Verbindend en overbruggend sociaal kapitaal

Uit alle interviews met de echtparen komt naar voren dat hun sociaal netwerk voornamelijk bestaat uit familie leden en vrienden met dezelfde afkomst als zij. Dit wordt ook wel verbindend sociaal kapitaal genoemd, de relaties met gelijksoortige mensen (Putman, 2000). De echtparen maken duidelijk dat zij veel waarde hechten aan deze vorm van sociaal kapitaal. De vrouwelijke huwelijksmigranten vertellen dat zij actief op zoek zijn naar sociale contacten die hetzelfde zijn als zij, hiermee bedoelen zij mensen die dezelfde taal spreken, maar vooral in het bezit zijn van dezelfde mentaliteit: *“Ik vind het heel moeilijk. In Syrië kende ik mensen al vanaf kinds af aan, al twintig jaar. Hier ontmoet ik wel mensen, maar wij denken niet hetzelfde. Ja, ik wil met hen ontmoeten alleen voor die sociale, maar wij denken niet hetzelfde. Het is hier in Nederland moeilijk om mensen te vinden die hetzelfde denken.”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 28, Syrië).

Een sleutelinformanten geeft aan dat als de mannelijke referent een omvangrijke familie heeft in Nederland de vrouwelijke huwelijksmigrant haar sociaal netwerk opbouwt binnen deze familie. Op deze manier worden veel verbindende sociale contacten gelegd met mensen met dezelfde cultuur of etniciteit. Aan de ene kant geeft een sleutelinformant aan dat dit een positieve ontwikkeling is, omdat hierdoor gevoelens van eenzaamheid en de kans op een sociaal isolement worden verminderd. Zij geeft aan de vrouwen uit vluchtelingengroepen een andere belevingswereld hebben van hoe een sociaal netwerk eruitziet. Onderling hebben de vrouwen veel contact met elkaar, waardoor zij geen gevoelens van eenzaamheid en een sociaal isolement ondervinden: *“Kijk, sociaal netwerk, het begrip is wat anders bij ons. De meeste Eritrese vrouwen die hebben contact met elkaar. Dus ze voelen zich echt niet eenzaam. Ik bedoel ze zien hun burens misschien een keer per maand”*.. *“Er zijn nu zoveel Eritrese vrouwen en ze ontmoeten veel van deze vrouwen, dus zo komen ze niet in een sociaal isolement.”* (Sleutelinformant⁸, Eritrea). Echter, een netwerk met alleen verbindende contacten is minder geschikt om bepaalde doeleinden, zoals een goede arbeidsmarktpositie of taalvaardigheid in de nieuwe taal, te bereiken (Lin, 2000). Een voorbeeld hiervan wordt weergegeven in onderstaand citaat, waarbij een sleutelinformant een voorbeeld geeft van een huwelijksmigrant die zij kent in haar omgeving. De huwelijksmigrant bouwt haar netwerk op binnen de familie, maar dit staat haar ontwikkeling in de Nederlandse taal in de weg: *“Hij heeft een meisje uit Iran gehaald. En die is eigenlijk gaan sociale kring bouwen in zijn familie. In haar schoonfamilie. Op deze manier bouw je een netwerk op. Echter, zij spreekt nog geen Nederlands. Terwijl zij al vier jaar in Nederland zit.”* (Sleutelinformant³, Iran).

Willen de hulpbronnen die voortkomen uit sociaal kapitaal daadwerkelijk mensen vooruithelpen, dan is het van belang dat mensen in het bezit zijn van overbruggend kapitaal (Engbersen, 2003). Verschillende sleutelinformanten geven aan dat overbruggende relaties nodig zijn om taalvaardigheden te ontwikkelen en daarmee nieuw sociaal kapitaal te mobiliseren. Daarnaast zijn contacten met Nederlandse mensen van belang bij het begrijpen van de nieuwe cultuur van het ontvangende land. Een sleutelinformant,

die zelf als huwelijksmigrant naar Nederland is gekomen, geeft aan dat overbruggende relaties essentieel zijn met het oog op een succesvolle toekomst in het ontvangende land: *“Als je nieuw bent, als bijvoorbeeld in jouw omgeving zijn alleen mensen van jouw cultuur, bij ons bijvoorbeeld Perzische mensen, en je gaat alleen in die richting alleen met hun praten en feesten. Je kan niet in de toekomst een succesvol mens zijn. Je komt in een nieuw land, je moet het begrijpen. De eerste stap is de taal leren. Je moet daarvoor echt contact hebben met mensen. Je moet proberen met die netwerken van die mensen die van die landen zijn.”* (Sleutelinformant⁴, Iran).

Een mannelijke referent geeft aan dat zijn contact met een Nederlander hem in staat stelt om zijn problemen om te lossen. Dit contact biedt hem de nodige informatie en ondersteuning voor zijn werk en leven in Nederland. Tijdens het interview heeft hij een paar keer aangegeven hoeveel steun hij heeft ontvangen van de Nederlandse vriend: *“Ik heb een Nederlandse vriend, als ik problemen heb dan helpt hij mij. Ik begrijp er zelf niks van. Hoe doe ik alles? Aangifte, belasting etc. Mijn Nederlandse vriend helpt mij.”* (Mannelijke referent, 28, Afghanistan).

5.3 De financiële zelfredzaamheid

In deze paragraaf zal dieper worden ingegaan op de financiële zelfredzaamheid van de vrouwelijke huwelijksmigrant. Financiële zelfredzaamheid betekent dat een persoon weloverwogen keuzes kan maken ten aanzien van de financiën en weet wanneer hij of zij hulp moet inschakelen als het zelfstandig niet lukt (Nibud, 2012; Van der Werf et al., 2016). Daarnaast is een persoon financieel zelfredzaam als sprake is van inkomsten uit werk, pensioen, of vrijwillige inkomensvoorziening (Lauriks et al., 2017). Als eerste wordt de financiële situatie van de geïnterviewde huwelijksmigranten en hun mannelijke referenten besproken. Daarnaast is in de interviews met de vrouwelijke huwelijksmigranten gevraagd naar hun ideeën ten aanzien van het verwerven van economisch kapitaal, een inkomen. Als laatste zal de relatie tussen financiële zelfredzaamheid en sociale zelfredzaamheid nader worden toegelicht.

5.3.1 Financiële situatie echtparen

Uit de interviews met de echtparen komt naar voren dat zij allemaal problemen ondervinden met hun financiën, voornamelijk ten aanzien van het behouden van een lange termijn balans van voldoende financiën en het inschakelen van de juiste hulp. Daarnaast wordt door zowel de echtparen als de sleutelinformanten benoemd dat het gebruikelijk is voor migranten om geld terug te sturen naar hun familieleden die zijn achtergebleven in het land van herkomst. De zorg voor oudere familieleden blijft bestaan als de echtparen en de familieleden niet meer woonachtig zijn in hetzelfde land. Een sleutelinformant geeft aan dat veel echtparen uit migrantengroepen willen voldoen aan deze verwachting, echter dit zorgt voor veel stress. Daarnaast geeft een mannelijke referentie aan dat het geld terugsturen naar familie financiële problemen

oplevert: *“De meeste buitenlanders die hier komen hebben die moeten niet alleen voor zichzelf geld verdienen, maar ook voor familie. Ouders zijn oud geworden en de situatie is niet zo goed in Afghanistan. Je moet helpen, dat zit in ons bloed. Maar dan kom je financieel tekort”* (Mannelijke referent, 36, Afghanistan).

Vier van de vijf echtparen die zijn geïnterviewd moeten leven van één inkomen. Echter, meerdere referenten geven aan dat het leven in Nederland erg zwaar is als je moet leven van één inkomen. Dit zorgt voor veel problemen ten aanzien van de financiën. Als gevolg hiervan geeft een mannelijke referent aan dat hij waarschijnlijk niet in staat is om in de toekomst kosten van de studie van zijn vrouw te kunnen betalen: *“En als het zo doorgaat, wij hebben nu al schulden. Dus ik denk niet dat dat gaat lukken om te studeren voor haar. Ik weet zeker dat de taal leren voor mijn vrouw een hele lange tijd gaat kosten. En dan is ons kind al vijf of zes jaar. Dan gaat dan alles fout. De toekomstig zie ik niet goed. Ik wil graag huis kopen. Wat ga je kopen?”* (Mannelijke referent, 36, Afghanistan).

5.3.2 Het verwerven van economisch kapitaal

Uit de kwalitatieve analyse van de interviews met de vrouwelijke huwelijksmigranten en de sleutelinformanten komt naar voren dat verschillende mechanismen van invloed zijn op de mate waarin de vrouw financieel onafhankelijk is ten opzichte van haar partner. Ten eerste speelt het opleidingsniveau van de vrouwelijke huwelijksmigrant een grote rol bij de vorming van haar doelstellingen omtrent het verkrijgen van een goede arbeidsmarktpositie in Nederland. Verschillende sleutelinformanten stellen dat wanneer een vrouw een opleiding heeft gevolgd in haar land van herkomst zij een duidelijker doel voor ogen heeft ten aanzien van het verwerven van economisch kapitaal: *“Er is groot verschil tussen vrouwen die in hun land van herkomst een opleiding hebben gevolgd en vrouwen die alleen basisschool hebben gedaan. En daarom is het verschil ook hier om te willen werken en wel werk zij kiezen. Dat is het verschil.”* (Sleutelinformant⁴, Iran). Op basis van de interviews wordt de indruk gewekt dat een discrepantie bestaat tussen twee groepen vrouwen. Enerzijds een gemotiveerde groep vrouwen die in het land van herkomst een opleiding hebben gevolgd en daardoor in Nederland ambitieus zijn ten aanzien van het bereiken van verschillende doelen. Anderzijds een groep vrouwen zonder specifieke doelen ten aanzien van hun ontwikkeling. Na aankomst in Nederland wordt het verschil tussen deze twee groepen zichtbaar, waarbij de groep gemotiveerde vrouwen zichzelf snel ontwikkelingen in de samenleving: *“In het begin dan kan je eigen doelen stellen en jezelf ontwikkelen. Als je dat niet hebt, en je het eerste jaar niks doet, dan heb je geen contacten, geen sociaal netwerk”*.. *“Je moet gemotiveerd zijn. Die vrouwen gaan sneller en verder in de samenleving. Ze worden ook nuttig. Deze vrouwen willen graag verder komen en meer betekenen, maar het lukt niet. Dus het eerste jaar is het belangrijkste, want dan kan ze investeren.”* (Sleutelinformant², Somalië).

Ten tweede geven verschillende sleutelinformanten aan dat de mate waarin de mannelijke referent zijn vrouw motiveert om te gaan studeren of te werken medebepalend is of de vrouw uiteindelijk gaat studeren of werken. Hoewel het niet naar voren kwam in de interviews met de echtparen, wezen verschillende sleutelinformanten op de belemmerende rol die de man kan spelen bij de weg naar de werk van de vrouw: *“En in dit hele proces heb ik gezien dat mannen onderdrukkers zijn, niet alleen maar om te slaan, ze lijken bijna blij te worden als een vrouw geen geld heeft. Ik heb het zelf ervaren. Alles wat jij gaat ontwikkelen met betrekking tot geld dat drukt mijn man.”* (Sleutelinformant¹, Afghanistan).

Ten derde komt uit de interviews naar voren dat kinderen een rol kunnen spelen in de mate waarin de vrouwen de ambitie hebben om een opleiding te gaan volgen of aan het werk te gaan. Een vrouwelijke huwelijksmigrant geeft aan dat haar kind het allerbelangrijkste is op dit moment in haar leven. Dit beïnvloedt haar ambitie ten aanzien van het verwerven van haar eigen inkomen: *“Nu vind ik het niet zo belangrijk om een eigen inkomen te hebben. Ik heb een dochtertje nu, die vind ik heel belangrijk en ik wil graag goed voor haar zorgen. En ik heb een man en hij verdient, dus het maakt mij niet uit.”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 22, Syrië). Daarnaast wordt in de interviews met de sleutelinformanten verteld dat in de culturen van vrouwen uit vluchtelingengroepen veel waarde wordt gehecht aan het moederschap. Het krijgen van kinderen is een vorm van status: *“Voor Somalische mensen is het heel belangrijk dat als je getrouwd bent, dat je dan kinderen hebt. Vrouwen die kinderen hebben, die hebben meer status. Dat is de verwachting. Dus alle vrouwen willen ook graag kinderen krijgen.”* (Sleutelinformant², Somalië). Een sleutelinformant geeft daarom aan dat het belangrijk is dat bewustzijn wordt gecreëerd bij de echtparen ten aanzien van de verantwoordelijkheden die horen bij het krijgen van kinderen in Nederland. Volgens haar is kinderen krijgen een dure aangelegenheid in Nederland, waardoor één inkomen van de mannelijke referent niet voldoende is. Daarom is het van belang dat het echtpaar zich realiseert dat het van belang is dat de vrouw zich ook ontwikkelt en financieel gaat bijdragen aan het gezin: *“Het zorgpunt is dat in Nederland is een kind duurder. Hier vraagt een kind niet alleen een bed en eten, hier kinderen vragen nog veel andere dingen. Kinderen zijn veel duurder hier dan wat ze gewend zijn in hun land van herkomst, en dat moeten ze zich realiseren”*. *“Er moet een soort bewustzijn worden gecreëerd voor als ze kinderen krijgen. Ze moeten zich in het begin bewust zijn van wat ze aan het doen zijn, als ik geen geld heb en als ik niet aan het werk kom, dan doe ik mijn kind te kort. Ik doe ook mezelf tekort.”* (Sleutelinformant⁷, Afghanistan).

Als laatste geeft een sleutelinformant aan dat specifiek huwelijksmigranten in vergelijking tot andere migranten zich in een andere situatie bevinden. Zoals de naam al vrijgeeft komen huwelijksmigranten voor het huwelijk naar Nederland en niet voor andere migratie redenen zoals arbeid of een studie. Zij komen naar Nederland omdat zij beginnen aan een huwelijk met hun mannelijke referent. Dit schept bepaalde verwachtingen bij de mannelijke referent, maar ook bij de vrouw: *“Vrouwen weten dat*

ze moeten investeren, toch zie ik echt nog steeds dat ze kinderen heel graag snel willen krijgen. Ze komen voor het huwelijk. Ze komen hier niet om te studeren of werken, ze zijn huwelijksmigrant. De man verwacht ook. Dat is het verschil.” (Sleutelinformant², Somalië).

5.3.3 Het belang van financiële zelfstandigheid en de relatie met sociale zelfredzaamheid

In de interviews die zijn afgenomen met de sleutelinformanten wordt het belang van financiële zelfstandigheid van de vrouwelijke huwelijksmigrant ten opzichte van de mannelijke referent benadrukt. Hiermee wordt bedoeld op het verwerven van een eigen inkomen, maar ook de kennis van de financiën binnen het gezin. Het vergroten van financiële zelfstandigheid van vrouwelijke huwelijksmigranten zorgt ervoor dat de vrouwen een sterkere positie krijgen binnen het huwelijk. Indien vrouwen zichzelf op economisch gebied versterken, dan heeft dit als gevolg dat zij meer beslissingsbevoegdheden krijgen binnen het huwelijk. Volgens een sleutelinformant zorgt economische *empowerment* ervoor dat een huwelijksmigrant eerder in staat is om iets te weigeren van haar man: *“Economisch empowert om beter nee te zeggen. Nu kan ik vrouwen advies geven, ga maar economisch jezelf empoweren. Voor alle vrouwen zou dat op nummer één moeten staan. Hoeft niet bewust te worden van iets. Ik zei tien jaar geleden, mensen zijn niet bewust! Mensen zijn niet bewust van cultuur, van regels. Nu zeg ik: empower. Economisch. Economische empowerment. Met geld, dan kun jij meedoen. Heel makkelijk nee zeggen.”* (Sleutelinformant¹, Afghanistan). Een andere sleutelinformant ondersteunt de uitspraak dat economische zelfstandigheid leidt tot een sterkere positie van de vrouw, daarbij geeft zij aan dat als een vrouw financieel afhankelijk is van haar man, zij geen enkele zeggenschap heeft binnen het huwelijk. Pas als zij werkt, en dus financieel sterker wordt als vrouw, dan krijg je respect van jouw man en meer inspraak in het huwelijk: *“Als de vrouw afhankelijk bent, dan moet je altijd toestemming vragen. Je moet haar onderhouden, altijd geld vragen, alles. Als de vrouw ook werkt, dan krijgt zij ook respect van de man. Dat is echt waar. Dan is het respect er. Als je niet werkt en heel afhankelijk bent van jou, dan moet je alles naar zijn zin doen. Niet naar jouw eigen zin.”* (Sleutelinformant⁸, Eritrea).

Als laatste geven de sleutelinformanten aan dat als een vrouw financieel zelfstandig is en meer kennis heeft van de financiën binnen het gezin, dit een positieve invloed heeft op andere aspecten in haar leven. Dit kan worden toegelicht met een citaat van een vrouwelijke sleutelinformant. Financiële onafhankelijkheid leidt ertoe dat de vrouw ook andere vormen van kapitaal kan verwerven, zoals het doen van een opleiding of het opbouwen van een sociaal netwerk. Financiële zelfstandigheid stelt de vrouw in staat om kleine sociale dingen te ondernemen, zoals het drinken van een kop koffie, zonder daarvoor het geld van de man te moeten vragen: *“Zodra een iemand geen baan heeft, dan blijf je van iedere cent afhankelijk van je man. Als je man jou een paar centjes geeft, dat ze dan even iets kan kopen, naar buiten gaan. Als jouw man dat niet doet, dan kan je niks. Daarna als zij financieel onafhankelijk wordt dan kan*

ze ook beslissingen nemen, ik ga iets kopen, ik ga een opleiding volgen. Ik ga met mijn vriendinnen een kopje koffie drinken. Het zijn juist de kleine dingen.” (Sleutelinformant⁷, Afghanistan). Financiële en sociale zelfredzaamheid zijn nauw met elkaar verbonden (Barslund et al., 2017; Van Rooijen et al., 2018). Op basis van de uitspraken van de sleutelinformanten wordt de indruk gewekt dat financiële zelfredzaamheid een voorwaarde is voor het vergroten van de sociale zelfredzaamheid. Financiële zelfstandigheid stelt een huwelijksmigrant in staat om een sociaal netwerk op te bouwen, wat haar sociale zelfredzaamheid vergroot. Een hogere mate van sociale zelfredzaamheid biedt kansen voor het verder opbouwen van economisch kapitaal, wat zorgt voor een vergroting van de financiële zelfredzaamheid. Er kan hier worden gesproken van een positieve *feedbackloop*, waarbij financiële zelfredzaamheid zorgt voor sociale zelfredzaamheid, wat op zijn beurt meer kansen biedt voor het opbouwen van financiële zelfredzaamheid.

5.4 Kapitaal in het huwelijk: wie maakt de keuzes?

De verdeling van macht tussen partners bepaalt wie de keuzes maakt binnen het huwelijk ten opzichte van financiën, het huishouden, beroep en educatie (Jory & Yodanis, 2011). Macht is verdeeld op basis van de relatieve middelen die elke partner bijdraagt aan het gezin (Blood & Wolfe, 1960). Uit de interviews met de echtparen komt naar voren dat hoofdzakelijk de mannelijke referent de belangrijke keuzes maakt binnen het huwelijk, voornamelijk ten aanzien van de financiën en het huishouden. Zowel de mannen als de vrouwen geven aan dat de man in bezit is van verschillende hulpbronnen die bijdragen aan het gezin, waardoor hij beter in staat is om de keuzes te maken. Door zijn langere tijd in Nederland is de taalvaardigheid van de mannelijke referent in het Nederlands een stuk beter ten opzichte van zijn vrouw. Als gevolg hiervan heeft de man meer overwicht binnen het huwelijk, omdat zijn vrouw afhankelijk is van zijn vermogen om dingen te vertalen en te interpreteren: *“Omdat ik de taal niet goed spreekt, kan ik niet alles zelf. Ik kan niet naar de supermarkt zelf gaan of naar de stad om iets te kopen. Mijn man kan beter dan mij met geld omgaan, omdat hij beter de taal spreekt. Dat komt omdat hij hier al veel langer woont.”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 22, Syrië). Daarnaast is bij de echtparen de mannelijke referent, mede door de inkomenseis, verantwoordelijk voor het inkomen in het gezin. Hierdoor draagt hij relatief meer middelen bij aan het gezin, dit werd ook onderstreept door een mannelijke referent: *“Mijn vrouw weet dat die inkomen door mij komt in het gezin. Zij voelt zich ook afhankelijk van mijn inkomen. Zij voelt zich zo. Ik denk dat als zij zelf gaat werken, dan gaat zij voelen dat zij een eigen inkomen heeft”* (Mannelijke referent, 28, Afghanistan).

Naast de voorsprong die de mannelijke referent heeft in hulpbronnen in de Nederlandse samenleving, zoals taalvaardigheid in het Nederlands en een inkomen, is tijdens de interviews met de echtparen en de sleutelinformanten getracht te achterhalen in hoeverre de mannelijke referent in staat is om

zijn hulpbronnen ook te mobiliseren om zijn vrouw te ondersteunen in haar leven in Nederland. Opvallend is dat de mannelijke referenten die al een langere periode in Nederland zijn verklaren dat zij nog steeds veel moeite hebben met het bieden en het vinden van de juiste hulp voor hun vrouwen: *“Ik weet dat er duizenden mogelijkheden zijn onze buurt, maar ik weet er niet vanaf. Als er een probleem is, dan wacht ik tot het zichzelf oplost of iemand van de familie helpt.”* (Mannelijke referent, 28, Afghanistan). Ook op sociaal gebied geeft de mannelijke referent aan dat hij niet weet hoe hij zijn vrouw kan ondersteunen in het opbouwen van haar sociaal netwerk, omdat hij geen mensen kent waarmee zij contacten kan leggen.

Doordat mannelijke referenten uit vluchtelingengroepen meestal een zwakke maatschappelijke positie innemen in de samenleving, komt de huwelijksmigrant terecht in een milieu waarin opwaartse mobiliteit lastig is (Sterckx et al., 2014). Verschillende sleutelinformanten ondersteunen de minimale mogelijkheid van de mannelijke referent op zijn hulpbronnen te mobiliseren om zijn vrouw te ondersteunen. Een sleutelinformant geeft aan dat de mannelijke referenten uit vluchtelingengroepen zelf ook problemen ondervinden in de Nederlandse samenleving. Hierbij wordt gerefereerd naar de lage niveau positie die de mannen innemen op de arbeidsmarkt, waardoor zij niet in het bezit zijn van hulpbronnen waarmee zij hun vrouw kunnen ondersteunen: *“Het probleem is dat de mannen zelf ook een probleem hebben. Voor migranten mannen is het ook niet makkelijk. Voor hem is het altijd moeilijk. Ze hebben lage banen, laagdrempelig. Niet echt super werk. Sommige zijn ook hoger gestudeerd en willen graag ander werk. Die hebben het soms echt moeilijk. En daarom is het ook moeilijk om de vrouw te helpen. Je moet zelf op twee benen staan om andere te kunnen helpen. Dus als jij niet stevig in je schoenen staat, dan is het echt moeilijk.”* (Sleutelinformant⁸, Eritrea).

5.5 Traditionele gendernormen

Bij het verwerven van hulpbronnen (kapitaalsoorten) kunnen culturele waarden en normen een rol spelen (Hobfoll, 2001). Bij migrantengroepen kunnen traditionele waarden en normen ten aanzien van man-vrouw verhoudingen een barrière zijn voor vrouwen voor het verwerven van deze hulpbronnen (Bakker et al., 2014). In deze paragraaf zal daarom dieper worden ingegaan op de rol van traditionele gendernormen op het verkrijgen van belangrijke hulpbronnen die belangrijk zijn voor de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten.

5.5.1 Geïnternaliseerd cultureel kapitaal

Verschillende sleutelinformanten refereerde in de interviews naar het vasthouden aan traditionele waarden en normen door vrouwelijke huwelijksmigrant uit vluchtelingengroepen. De huwelijksmigranten zijn opgegroeid in hun land van herkomst en komen naar Nederland als zij volwassen zijn. Hun geïnternaliseerd cultureel kapitaal, de voorkeuren, interesses, normen en waarden, zijn bepaald door de omgeving waarin

zij zijn opgegroeid (Bourdieu, 1986). Vrouwen uit vluchtelingengroepen zijn van kinds af aan opgevoed met traditionele ideeën over de rol die de man en de vrouw in de samenleving hebben. De sleutelinformanten vertellen dat de huwelijksmigranten vast blijven houden aan deze normen en waarden zodra zij hun leven in Nederland beginnen. Zij noemen het ook wel de mentaliteit van de vrouwen. Hierbij wordt gerefereerd naar een mentaliteit waarbij de traditionele rolverdeling tussen mannen en vrouwen prevaleert en de vrouwelijke huwelijksmigrant de verantwoordelijkheid voor veel taken, voornamelijk buitenshuis, bij haar man neerlegt. Het volgende citaat van een sleutelinformant laat dit zien: *“Maar toch is de achtergrond van de vrouwen anders, ze hebben nog steeds het idee van ik kan niks doen en de man heeft de verantwoordelijkheid. De mentaliteit van de vrouwen.”* (Sleutelinformant⁸, Eritrea).

Een andere sleutelinformant ondersteunt de mate waarin traditionele man-vrouw verhouding een rol spelen bij de denkwijze van vrouwen uit vluchtelingengroepen. Zij vult het aan door te wijzen naar een andere manier waarop deze denkwijze doorwerkt in het dagelijks bestaan van de vrouwen uit vluchtelingengroepen. Volgens de sleutelinformant wilt een vrouw graag voldoen aan het ideaalbeeld van haar cultuur over hoe een vrouw zich moet gedragen binnen het huwelijk. Hierbij worden de vorige generaties, zoals haar moeder en haar oma, gezien als maatstaven voor gedrag. De vrouw houdt vast aan het beeld zij een goede vrouw is als zij haar man gehoorzaamt. Dit wilt zij naar buiten toe graag laten zien door een beeld van haar man te schetsen alsof zij voor alles toestemming nodig heeft van haar man, ook al geeft de man haar veel vrijheid. De sleutelinformant geeft aan dat dit aspect van de mentaliteit van vrouwen uit vluchtelingengroepen niet zal verdwijnen en dat zij daarin moeilijk zullen veranderen: *“Een vrouw die uit dat land wordt gebracht. Het was de mentaliteit van de moeder en de oma. Altijd zeggen ze als het gaat over toestemming van iets: ‘ik ga mijn man vragen’. Ze zeggen dat tegen mensen. Ik ken een vrouw, zij is meer dan tachtig programma’s van mij aanwezig. Maar, ze is niet veranderd. De kinderen zijn opgegroeid, mooi huis, goed leven. Maar ik zie geen enkele verandering. De taal is verbeterd, kleding is verbeterd, luxe. Maar nog altijd zegt zij: ‘Ik moet gaan, want mijn man..’. Dat is niet zo. De man zei ook, de mensen weten dat ik haar alles toe sta. Dat komt allemaal op mijn hoofd. Haar hele leven zegt ze ‘Dat mag ik niet van mijn man’, dat is gek. Deze mentaliteit. Dan ben je een goede vrouw, schone vrouw, luistert goed.”* (Sleutelinformant¹, Afghanistan).

Integratie vergroot de blootstelling aan de waarden en normen die gelden in de ontvangende samenleving, daarnaast creëert het mogelijkheden voor interactie met leden van de ontvangende samenleving en voor het overnemen van de heersende cultuur (Idema & Phalet, 2007; Kretschmer, 2017). Uit de interviews met de sleutelinformanten komt naar voren dat de mate waarin de mannelijke referent de nadruk legt binnen het huwelijk op traditionele gendernormen die heersen in hun land van herkomst afhankelijk is van de tijd die hij in Nederland heeft doorgebracht. Hierbij wordt verwezen naar het verschil tussen nieuwkomers, de recentelijke mannelijke migranten uit vluchtelingengroepen, en oudkomers, de

referenten uit vluchtelingengroepen die al een langere periode in Nederland zijn. Als mannen op een jonge leeftijd naar Nederland zijn gevlucht samen met hun familie en in het Westen zijn opgegroeid, dan zijn ze een langere tijd blootgesteld aan de heersende waarden en normen die gelden in Nederland ten aanzien van de vrijheid en gelijkwaardigheid van vrouwen, en de rechten en plichten van elke inwoner van Nederland. Het volgende citaat van een sleutelinformant legt dit duidelijk uit: *“Als de man hier al lang in Nederland woont, dan heeft hij ook een beetje een mentaliteitsverandering. Dus op dit gebied is hij is bijvoorbeeld anders dan iemand die korter hier in Nederland is. Zij proberen de vrouwen te motiveren. De nieuwkomers zijn moeilijk, want die zien dat dit is een vrij land en de vrouwenemancipatie hoog is. Ze zijn bang dat de vrouw hun weg doet. Ze willen daarom niet de vrouw erg vrijlaten om naar buiten te gaan.”* (Sleutelinformant⁸, Eritrea).

Als laatste is het belangrijk om te noemen dat de traditionele oriëntatie op man-vrouw verhoudingen ook doorwerkt in de notie van zelfredzaamheid. Uit de interviews met de sleutelinformanten komt naar voren dat cultuur invloed heeft op de manier waarop zelfredzaamheid wordt geïnterpreteerd door de vrouwen uit vluchtelingengroepen. Een sleutelinformant geeft dat hoe zelfredzaamheid in Nederland wordt gezien anders is dan hoe dit begrip wordt ingevuld door personen uit traditionele samenlevingen. Als een vrouw goed kan zorgen voor haar gezin, zoals koken en de kinderen opvoeden, en hierbij geen ondersteuning nodig heeft, dan wordt zij beschouwd als een zelfredzame vrouw. Het volgende citaat geeft deze discrepantie tussen de invulling van het begrip aan: *“In hun cultuur is zelfredzaamheid niet dat ze voor zichzelf kunnen opkomen, dat ze een studie volgen, dat ze financieel onafhankelijk zijn. Dat zien zij niet als zelfredzaam. Als een vrouw goed kan koken, goed voor de kinderen kan zorgen, als zij dat allemaal kan dan is dat zelfredzaam voor hun. Zij hebben een ander begrip van zelfredzaamheid. Als de mindset van mensen niet wordt veranderd in het begin. Hier zelfredzaamheid is totaal anders denken, wat zij helemaal niet kennen. Het is enorm van belang.”*(Sleutelinformant⁷, Afghanistan).

5.5.2 Traditionele gendernormen en sociale zelfredzaamheid

Uit de kwalitatieve analyse van de interviews met de mannelijke referenten en hun vrouwen blijkt dat traditionele gendernormen van invloed zijn op de mate waarin de potentiële bronnen die zijn gekoppeld aan zijn netwerk een positieve bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van de sociale zelfredzaamheid van de vrouw. De interviews met de echtparen laten zien dat zij hun cultuur, en de daarin heersende traditionele waarden en normen, gebruiken als verklaring voor het verschil in sociaal netwerk tussen de mannelijke referent en de vrouwelijke huwelijksmigrant. Zij geven aan dat het in hun cultuur ongebruikelijk is dat mannen contact hebben met vrouwen en vice versa: *“Zij gaan samen naar die families. Maar niet alle sociale contacten heeft hij ook met hen. Dat is van hun cultuur. Vrouwen willen niet met mannen omgaan. Het ligt aan waar je bent opgegroeid. Mannen en vrouwen zitten vaak apart.”* (Mannelijke

referent, 49, Syrië). Een sleutelinformant geeft aan dat als gevolg van deze scheiding tussen mannen en vrouwen en de contacten in hun sociaal netwerk, het sociaal netwerk van de mannelijke referent geen positieve bijdrage kan leveren aan het sociaal netwerk van de vrouw en daarmee haar ontwikkeling in de Nederlandse samenleving: *“Zijn netwerk is gewoon van hem. Met de mannen ergens heen gaan, feesten vieren. Vrouwen moeten dan voor eten zorgen en drinken zorgen. De mannen bedienen. Echt invloed op haar netwerk heeft het niet, behalve als die mannen een familie kennen die ook uit hetzelfde land kennen. Dan heeft ze af en toe bezoek. Verder haar ontwikkeling, haar kansen, haar participeren, emanciperen, dat heeft helemaal geen invloed”* (Sleutelinformant⁷, Afghanistan). Traditionele opvattingen over man-vrouw verhoudingen spelen een rol in het sociale isolement van vrouwen (Drost et al., 2012). De sleutelinformanten geven aan dat als binnen het gezin de traditionele norm heerst dat de man de kostwinner is, dit zorgt voor een extra drijfveer voor hem om naar buiten te gaan. Als gevolg hiervan zijn de mannen meer geneigd om naar buiten te gaan in vergelijking tot de vrouw: *“Bij mannen is het anders, zij hebben de verantwoordelijkheden van de familie. Ze moeten iets doen om hun leven te verbeteren. Ze moeten werken. Ze hebben meer verantwoordelijk en daardoor gaan ze meer naar buiten.”* (Sleutelinformant⁸, Eritrea).

Ondanks dat het in de interviews met de mannelijke referenten niet naar voren is gekomen, lieten de sleutelinformanten meerdere keren vallen dat veel mannelijke referenten uit vluchtelingengroepen bewust hun vrouwen ontmoedigen om een sociaal netwerk op te bouwen in Nederland. Als een vrouw een eigen sociaal netwerk opbouwt dan heeft de man minder controle op de contacten die zijn vrouw heeft. Hierbij wordt door een sleutelinformant benoemd dat het gaat om de angst van de mannelijke referent dat zijn vrouw in aanraking komt met progressieve westerse normen en waarden. Uit ongerustheid voor verandering van de vrouw kan het zijn dat de man actief de vrouw beperkt in het zoeken van sociale contacten: *“Ook vaak dat de man zegt: je mag geen contact hebben. De man heeft altijd, in mijn ervaring, altijd de rol van de baas. Altijd zegt de man, ik ben de baas, ik moet beslissen wat wij moeten doen. Dit is meestal bij de vrouwen die hierheen komen voor het huwelijk, de mannen zijn bang en zij denken dat je mijn vrouw haar ogen opent.”* (Sleutelinformant⁶, Afghanistan). Door het vasthouden aan de eigen traditionele waarden en normen en dit ook verlangen bij hun vrouw, kunnen zij een gevoel van eigenwaarde en een gevoel van culturele authenticiteit behouden (Williams, 2010).

5.5.3 Traditionele gendernormen en financiële zelfredzaamheid

Tijdens de interviews met de echtparen is de volgende stelling voorgelegd aan beide partners: *‘De man heeft de verantwoordelijkheid voor het geld’*. Bij vier van de vijf echtparen werd zowel door de man als de vrouw op deze stelling bevestigd gereageerd. Op basis van de antwoorden die werden gegeven door de referenten kan worden gesteld dat binnen deze huwelijken de verantwoordelijkheid voor het geld bij de man ligt. Door de echtparen werd de financiële verantwoordelijkheid van de man verantwoord vanuit een

cultureel opzicht. Zij geven aan dat in hun cultuur de man de verantwoordelijkheid op zich moet nemen om voor het gezin geld binnen te halen en verantwoordelijk met geld om te gaan: *“Ja, mee eens. Dat is voor onze cultuur. De man heeft de verantwoordelijkheid om geld voor zijn familie te regelen, want soms gebeurt bij ons dat we geld te kort komen. Ik doe mijn best alleen om binnen korte tijd dat wij niet tekortkomen. Ik zorg er ook goed voor dat het geld dat ik heb genoeg is. Alleen verantwoordelijkheid is heel belangrijk.”* (Mannelijke referent, 29, Syrië). Ter illustratie kan de volgende situatie worden beschreven. Binnen een echtpaar geeft de mannelijke referent aan dat het in zijn cultuur normaal is dat de man naar buiten gaat en de boodschappen doet, waardoor hij meer kennis heeft over de financiën. Zijn vrouw, die voor het huwelijk naar Nederland is gekomen, geeft aan dat zij voor het huwelijk met haar man wél alle kennis had over financiën in haar huishouden, maar sinds ze getrouwd is regelt haar man alles omtrent de financiën: *“Ik wist alles. Vroeger woonde ik met mijn moeder, ik rekende al haar geld. Mijn moeder kon dat niet. Ik deed alles, kocht alles. Maar nu ik ben getrouwd met mijn man, hij doet altijd boodschappen en zo”* (Vrouwelijke huwelijksmigrant, 28, Syrië).

De sleutelinformanten geven dat het cruciaal is dat de mannelijke referenten hun vrouw steunen en stimuleren om zichzelf te ontwikkelen op financieel vlak. De verzelfstandiging van de vrouw moet worden aangemoedigd. Echter, traditionele opvattingen van de referent zijn bepalend voor de mate waarin de man de vrouw een positieve stimulans biedt. Een sleutelinformant geeft aan dat als een man zijn vrouw niet motiveert om bijvoorbeeld zich te ontwikkelen op de arbeidsmarkt, dan heeft dit negatieve gevolgen voor de mogelijkheden om financieel zelfredzaam te worden: *“Hoe stimuleert de man je? Als je een man hebt die zegt, nee je hoeft niet te werken, dan met niveau 1 van een Iraanse is dat genoeg. En in Nederland werk je niet, je man werkt, dan is het klaar”..“Je hebt ook mannen die gaan trouwen, die zeggen: mijn oma was zo, mijn moeder was zo, mijn tante was zo, dus ik wil dat mijn vrouw ook zo is. Dat krijg je het als vrouw bijna niet voor elkaar.”* (Sleutelinformant³, Iran). Als partners vasthouden aan traditionele man-vrouw verhoudingen, dan is het voor beide partners moeilijk om te begrijpen waarom het van belang is dat de vrouw zich ook ontwikkelt op financieel vlak. Daarnaast is de mannelijke referent, door de inkomenseis, verantwoordelijk voor een inkomen. Meerdere sleutelinformanten vertellen dat als gevolg hiervan het zeer waarschijnlijk is dat de vrouwen geen verantwoordelijkheid voelen om zichzelf te ontwikkelen op de arbeidsmarkt: *“Zij zeggen ook: Hij werkt toch wel, waarom moet ik dan werken? Meestal is het ook zo dan dat de mannen als zij aan het werk zijn, dan zeggen blij jij maar thuis. Wij zorgen voor het geld. Het wordt niet gemotiveerd.”* (Sleutelinformant³, Iran).

Cultuur en de daarmee gepaarde ideeën waarmee de mannen en vrouwen zijn opgegroeid lijken de belangrijkste verklarende factor voor de verdeling van de verantwoordelijkheid van het geld. Traditionele gendernormen beïnvloeden financieel gedrag binnen een huwelijk en de manier waarop partners met geld omgaan (LIRS, 2005; CFI, 2013), de vrouw heeft minder inzicht in de financiën van het gezin en is niet

verantwoordelijk voor het verwerven van een inkomen (Adeleke, 2011; Hung et al., 2012). Dit brengt haar financiële zelfredzaamheid in het geding.

5.6 Kritiek op de ondersteuning en het huidige beleid

Tijdens de interviews is getracht te achterhalen waar vanuit de doelgroep behoefte aan is ten aanzien van ondersteuning. Hierbij is voornamelijk kritiek geuit ten aanzien van de huidige ondersteuning vanuit formele instanties. Dit wordt onderstreept door de sleutelinformanten en zij geven een verklaring voor de mate van ondersteuning voor huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen én hoe deze ondersteuning wel zou moeten worden gegeven. Ten eerste hebben mannelijke referenten tijdens de interviews hun kritiek geuit ten aanzien van de ondersteuning die het echtpaar heeft gekregen in de eerste periode dat de vrouw naar Nederland kwam. Naar hun mening hebben zij te weinig informatie gehad over hoe zij het beste hun vrouw kunnen ondersteunen en wat haar rechten en plichten zijn: *“Korte tijd in Nederland en wij krijgen geen begeleiding van de gemeente. Toen zij in Nederland kwam, een jaar was zij alleen thuis. Ik was op zoek naar een school, ik was op zoek naar ergens waar zij de taal kon leren. Maar wij kregen geen informatie”*.. *“Als iemand in Nederland komt, dan moet diegene een afspraak hebben met gemeente. Zo van, welkom in Nederland en wat heb je gedaan, wat ga je doen. Dat zijn de tips en dat zij je rechten en plichten. Voor haar en mij, niemand heeft het verteld.”* (Mannelijke referent, 28, Afghanistan). Hierbij sluit een andere mannelijke referent aan, daarnaast geeft hij kritiek op de strenge eisen voor huwelijksmigratie. Hierbij refereert hij naar een verschil tussen het moeizame proces van huwelijksmigratie om zijn vrouw naar Nederland te krijgen en de mate van hulp die hij heeft gekregen zodra zij in Nederland was. Hij vindt dat het makkelijker had moeten zijn om zijn vrouw hierheen te laten komen voor het huwelijk, maar dat zij in Nederland meer had moeten worden gemotiveerd om te integreren: *“Het punt is, daar maken ze het zo moeilijk, maar zodra je hier komt, dan laten ze je los. Dat is het probleem. Tenminste, als je hier komt, dan ga je hier leven dan ga je hier bouwen. Waarom is die moeilijkheid? Jij gaat hier in de maatschappij leven, je krijgt kinderen en je gaat hier werken. Inburgeringsexamen is makkelijk. Ik zou zeggen maak het daar iets makkelijker (land van herkomst) en hier moeilijker (In Nederland). Laat mensen hier meer studeren.”* (Mannelijke referent, 36, Afghanistan).

Een sleutelinformant ondersteunt deze geringe mate van hulp vanuit formele organisaties, zoals de gemeente of andere organisaties, en geeft hiervoor een verklaring. Zij geeft aan dat er een groot verschil bestaat tussen een vrouw die als huwelijksmigrant naar Nederland is gekomen of als gezinshereniger. Bij gezinshereniging is de mannelijke referent in zicht bij formele instanties en doorloopt hij trajecten die hem ondersteunen in zijn leven in Nederland. Als zijn vrouw hem achterna reist, dan wordt ook in de vrouw geïnvesteerd. Zodra een vrouw voor het huwelijk naar Nederland komt, dan doorlopen zij en haar man deze trajecten niet, omdat de man niet (meer) in zicht is bij formele organisaties. De man moet alles zelf regelen

en de vrouw is afhankelijk van zijn hulp: *“Al die vrouwen die als gezinshereniger hier komen, die gaan allemaal trajecten in, omdat je man het ook niet heeft. Er wordt in beide geïnvesteerd. Maar als jouw man wel inkomen heeft, dan moet je het allemaal zelf doen. Dat is het verschil. Gezinsherenigers worden geholpen, dan word je ondersteund”*.. *“Maar als huwelijksmigrant is dat niet zo. Je bent niemand tot last. Dat is heel moeilijk. Maar als je ook over alles, je moet meer je moest doen in vergelijking tot andere vrouwen. Huwelijksmigranten hebben het extra moeilijk.”* (Sleutelinformant², Somalië).

Ten aanzien van de hulp vanuit formele organisaties wordt door de sleutelinformanten gewezen op het belang van hulp en informatie dat wordt geboden vanuit het perspectief van de vrouw. Het verschil tussen de cultuur van de vrouw in haar land van herkomst en de cultuur in Nederland is groot. De sleutelinformanten geven aan dat het essentieel is dat informatie ten aanzien van het leven in Nederland en de heersende normen en waarden wordt gegeven in kleine stappen en aansluit bij de belevingswereld van de vrouwen. Als dit niet gebeurt, dan komt de boodschap niet over en is de cultuurshock voor de vrouwen te groot. *“Als je voor een groep staat en je zegt, in Nederland is het zo geregeld. Dat is het. Diegene denkt, oké het is zo geregeld, maar wat heb ik eraan? Wat moet gebeuren is dat wordt gekeken naar het perspectief van de mensen zelf”*.. *“Er wordt nu vanuit de verkeerde hoek informatie gegeven. Wat ik wel weet, informatie vanuit een ander perspectief is heel belangrijk. Niet helemaal binnenkomt. Het moet worden vertaald naar hun belevingswereld.”* (Sleutelinformant⁷, Afghanistan).

Hoofdstuk 6 Conclusie, discussie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de conclusies gepresenteerd die zijn gebaseerd op een koppeling van het theoretisch kader in hoofdstuk 3 en de kwalitatieve analyse in hoofdstuk 5. In dit hoofdstuk wordt getracht een antwoord te geven op de vragen die in deze studie centraal stonden. Allereerst zal in paragraaf 6.1 een aantal conclusies uiteen worden gezet op basis van de resultaten. Vervolgens wordt in 6.2 de discussie besproken met behulp van sterke en zwakke punten van het onderzoek. Hierbij zal worden ingegaan op suggesties voor vervolgonderzoek. In paragraaf 6.3 zal de adviesvraag van dit onderzoek beantwoord worden door het geven van een aantal aanbevelingen.

6.1 Conclusie

Door de ontwikkeling naar de participatiesamenleving staat het streven naar zelfredzaamheid hoog in het vaandel in Nederland (Brink, 2013; Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2017). Zelfredzaamheid wordt gezien als voorwaarde voor de deelname aan het maatschappelijke verkeer (Van der Geuns, 2013; Distelbrink et al., 2007). Echter, onderzoek toont aan dat huwelijksmigranten moeite hebben met financieel en sociaal zelfredzaam te zijn in de Nederlandse samenleving (Van Rooijen et al.,

2018). Door de verwachte toename van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen is in dit onderzoek gepoogd meer inzicht te verkrijgen in de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit de zes grootste vluchtelingengroepen, namelijk Afghanistan, Irak, Iran, Somalië, Syrië en Eritrea. De volgende drie vragen zijn leidend geweest, namelijk: *“Hoe is het gesteld met de financiële zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen?”*, *“Hoe is het gesteld met de sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen?”* en *“Welke mechanismen zijn belangrijk bij het begrijpen van de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen?”*. Om deze vragen te beantwoorden is in dit onderzoek gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksstrategie, waarbij diepte-interviews zijn afgenomen met echtparen uit vluchtelingengroepen waarvan de vrouw voor het huwelijk naar Nederland is gekomen. Hierbij is de mannelijke referent in ogenschouw genomen om op deze manier een compleet beeld te krijgen van de mechanismen die van belang zijn bij het begrijpen van de zelfredzaamheid van de doelgroep. Daarnaast zijn interviews afgenomen met vrouwelijke sleutelinformanten uit de zes verschillende vluchtelingengroepen.

6.1.1 Het verwerven van hulpbronnen in de samenleving

Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen niet optimaal hulpbronnen (kapitaalsoorten) kunnen verwerven die van belang zijn voor hun mate van financiële en sociale zelfredzaamheid in de Nederlandse maatschappij. De vrouwelijke huwelijksmigranten zijn in geringe mate in staat een sociaal netwerk op te bouwen die bestaat uit betekenisvolle, ondersteunende en overbruggende relaties waardoor het netwerk minder geschikt is om belangrijke middelen te mobiliseren. Het gebrek aan sociaal kapitaal is niet bevorderend voor de ontwikkeling van sociale zelfredzaamheid (Lauriks et al., 2017; United Nations High Commissioner for Refugees, 2018). De resultaten van deze studie laten zien dat een aantal verklaringen ten grondslag liggen aan de verminderde sociale zelfredzaamheid van de doelgroep. De sterk gerichte familiecultuur binnen vluchtelingengroepen heeft als gevolg dat de huwelijksmigrant haar sociaal netwerk opbouwt binnen de familie van haar mannelijke referent. Hierdoor bestaat het netwerk van de vrouwen voornamelijk uit verbindend sociaal kapitaal. De vrouwen ervaren een grote discrepantie tussen de cultuur waar zij mee zijn opgegroeid en de cultuur in Nederland, waardoor angst voor de nieuwe cultuur een barrière vormt voor het aangaan van overbruggende relaties. Daarnaast is de doelgroep sterk geneigd relaties aan te gaan met personen met vergelijkbare achtergronden en hulpbronnen. Deze gelijksoortige vrouwen zijn echter lastig te vinden waardoor de vrouwelijke huwelijksmigranten te maken krijgen met sterke gevoelens van eenzaamheid.

Op basis van de bevindingen van deze studie kan worden geconcludeerd dat vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen moeite hebben met het verkrijgen van cultureel kapitaal in Nederland, zoals taalvaardigheid in het Nederlands en het behalen van opleidingskwalificaties. Doordat zij in mindere mate in staat zijn te starten met een opleiding is hun kans op het verwerven van economisch kapitaal in de toekomst ook gering. De resultaten tonen verschillende verklaringen voor de moeizame weg naar het verkrijgen van cultureel kapitaal en economisch kapitaal, zoals het belang van moederschap in de culturen van vrouwen uit vluchtelingengroepen, het gebrek aan financiële mogelijkheden om een studie te beginnen, en de mate waarin de mannelijke referent zijn vrouw motiveert. Deze moeizame weg leidt tot teleurstelling bij de doelgroep, waardoor een benedenwaartse bijstelling van ambities ontstaat ten aanzien van het starten van een studie of het verkrijgen van een arbeidsmarkt positie. Dit heeft een negatieve invloed op hun ontwikkeling van financiële en sociale zelfredzaamheid in Nederland.

De conclusie kan worden getrokken dat de notie van converteerbaarheid tussen de verschillende vormen van kapitaal die Bourdieu (1986) aan de orde stelt duidelijk naar voren komt in de bevindingen van dit onderzoek. De mate waarin een huwelijksmigrant cultureel kapitaal heeft geworven in haar land van herkomst, zoals opleidingskwalificaties, bepaalt tot op zekere hoogte de ambitie van de vrouw om economisch kapitaal te verwerven in Nederland. Enerzijds bepaalt de mate van cultureel kapitaal, taalvaardigheid in het Nederlands, in hoeverre de vrouw in staat is om overbruggende contacten te leggen met Nederlandse mensen. Dit is in lijn met eerder onderzoek dat stelt dat het vermogen om sociaal kapitaal te mobiliseren en met succes overbruggende relaties aan te gaan in het ontvangende land afhangt van het culturele kapitaal waarover iemand beschikt (Ryan et al., 2008, Australian Bureau of Statistics, 2003). Anderzijds kan worden gesteld dat overbruggend sociaal kapitaal zorgt voor het vergroten van cultureel kapitaal. Indien het sociaal netwerk van de mannelijke referent bestaat uit overbruggende contacten met Nederlanders dan komt de vrouwelijke huwelijksmigrant terecht in een omgeving waarin zij wordt gestimuleerd om Nederlands te leren, dit beïnvloedt positief haar ontwikkeling van cultureel kapitaal. De mate waarin de vrouwelijke huwelijksmigranten in staat zijn verschillende hulpbronnen (kapitaalsoorten) te mobiliseren is bepalend voor de kansen die zij hebben in de samenleving (Vrooman et al., 2014).

6.1.2 Afhankelijkheid en traditionele gendernormen

Op basis van de resultaten kan worden geconcludeerd dat de afhankelijkheidsrelatie tussen de vrouwelijke huwelijksmigrant en haar referent en traditionele gendernormen van invloed zijn op de ontwikkeling van financiële en sociale zelfredzaamheid van de vrouwelijke huwelijksmigrant. In tegenstelling tot de vrouwelijke huwelijksmigrant heeft de mannelijke referent verschillende hulpbronnen verkregen in Nederland, namelijk taalvaardigheid in het Nederlands en een inkomen. Als gevolg hiervan heeft hij meer relatieve middelen die kunnen bijdragen aan het huwelijk, waardoor hij meer invloed heeft op de keuzes

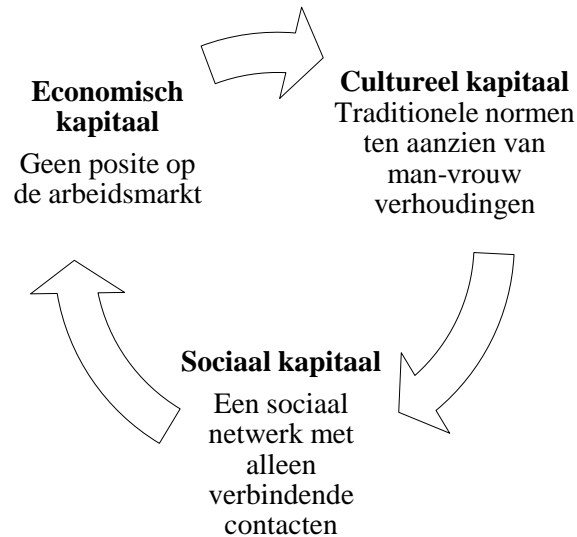
die worden gemaakt binnen het huwelijk. Dit is in lijn met de relatieve hulpbronnen theorie (Blood & Wolfe, 1960) dat stelt dat het verschil in bezit van hulpbronnen (kapitaalsoorten) tussen partners kan leiden tot een verschil in macht binnen het huwelijk en wie keuzes maakt binnen het huwelijk ten opzichte van financiën, het huishouden, beroep en educatie. Op basis van deze bevindingen kan worden geconcludeerd dat de verdeling van macht tussen de partners ten aanzien van het maken van belangrijke keuzes een grote discrepantie veroorzaakt tussen de mannelijke referent en de vrouwelijke huwelijksmigrant met betrekking tot hun financiële en administratieve kennis. Hierdoor blijft de vrouw in grote mate afhankelijk van haar man waardoor zij haar vermogen om zelf voorzieningen te treffen die deelname aan het maatschappelijke verkeer mogelijk maken niet ontwikkelt.

In lijn met eerder onderzoek (Hobfoll, 2001; Bakker et al., 2014) kan op basis van de bevindingen van dit onderzoek de conclusie worden getrokken dat geïnternaliseerd cultureel kapitaal, de traditionele normen en waarden waarmee de mannen en de vrouwen uit vluchtelingengroepen zijn opgegroeid, een barrière vormt voor de vrouwen om belangrijke hulpbronnen te verwerven in de samenleving, zoals geld, een opleiding of een sociaal netwerk. Geconcludeerd kan worden dat de echtparen culturele normen en waarden veelvuldig gebruiken als een verklaringsmechanisme voor de mate waarin de vrouw zich ontwikkelt op financieel en sociaal vlak in Nederland. Op verschillende momenten wordt de verantwoordelijkheid van belangrijke taken, zoals de financiën, administratie of andere taken buitenshuis, neergelegd bij de man. Beide partners erkennen dit. Als gevolg hiervan is het voor zowel de man als de vrouw lastig om te begrijpen waarom het van belang is dat de vrouw zich ontwikkelt op financieel vlak. Doordat zij zich niet ontwikkelt op financieel vlak, ontwikkelt zij zich ook minder op sociaal vlak. In lijn met eerder onderzoek komt uit de bevindingen van dit onderzoek naar voren dat traditionele gendernormen leiden tot een groot verschil tussen de partners en hun mate van financiële kennis (Adeleke, 2011; Hung et al., 2012) en de mate waarin zij in het bezit zijn van een sociaal netwerk (Drost et al., 2012).

6.1.3 Vicious circle

In dit onderzoek is getracht de volgende verdiepende vraag te beantwoorden: “*Welke mechanismen zijn belangrijk bij het begrijpen van de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen?*”. Op basis van de bevindingen kan geconcludeerd worden dat verschillende mechanismen ertoe leiden dat vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen een vergroot risico hebben om terecht te komen in een vicieuze cirkel die niet bevorderend is voor de vergroting van hun financiële en sociale zelfredzaamheid (zie Figuur 3). Doordat vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen en hun mannelijke referenten zijn opgegroeid met traditionele normen en waarden ten aanzien van man-vrouw verhoudingen ligt de verantwoordelijkheid voor belangrijke taken buitenshuis, zoals het verwerven van een inkomen, voornamelijk bij de man. De

huwelijksmigrant bouwt hierdoor haar netwerk alleen op binnen haar directe omgeving, namelijk de schoonfamilie van haar man. Hierdoor bestaat haar netwerk voornamelijk uit verbindende contacten die niet geschikt zijn voor het verwerven van andere hulpbronnen. Doordat de vrouw geen professioneel netwerk opbouwt is de mate waarin zij in staat is om economisch kapitaal te verwerven minimaal. Als gevolg hiervan heeft ze op economisch gebied geen sterke positie binnen het huwelijk, omdat zij minder relatieve middelen heeft die een bijdrage leveren aan het gezin in vergelijking tot haar man. Hierdoor blijft de afhankelijkheid en de traditionele rolverdeling binnen het huwelijk in stand.

Figuur 3. Schematische weergave van de vicieuze cirkel

6.2 Discussie

In deze paragraaf zullen een aantal punten ter discussie worden gesteld ten aanzien van het onderzoek. Hieruit volgen suggesties voor vervolgonderzoek.

(1) De bereikbaarheid van de doelgroep

In de beginfase van dit onderzoek werd duidelijk dat vrouwelijke huwelijksmigranten en hun mannelijke referenten uit vluchtelingengroepen een moeilijk bereikbare doelgroep zijn. Verschillende verklaringen liggen hieraan ten grondslag, zoals het gebrek aan tijd voor het opbouwen van een vertrouwensband tussen de onderzoeker en de doelgroep, de taalbarrières en het gevoelige onderwerp van dit onderzoek. Daarnaast werd tijdens het onderzoek duidelijk dat de zichtbaarheid van de doelgroep gering is bij formele organisaties. Uiteindelijk zijn na een lang proces vijf echtparen gevonden die bereid waren om te participeren aan dit onderzoek. Idealiter waren voor dit onderzoek meer echtparen geïnterviewd. Bovendien gaven verschillende sleutelinformanten aan dat de bereidheid om deel te nemen aan een onderzoek een

indicatie is ten aanzien van de openheid van de mannelijke referenten. Hierbij werd gesteld dat de meeste mannelijke referenten uit vluchtelingengroepen niet wilde participeren aan dit onderzoek, omdat zij bang waren dat hun vrouw zou worden geconfronteerd met de westerse ideeën van de onderzoeker. De sleutelinformanten gaven aan dat mannen die uiteindelijk zijn geïnterviewd voor dit onderzoek moderne mannen zijn. Als gevolg hiervan kan de vraag worden gesteld of de mannelijke referenten die zijn geïnterviewd de uitzondering op de regel waren. Daarnaast is het mogelijk dat het geven van sociaal wenselijke antwoorden een rol heeft gespeeld bij het afnemen van de interviews. De onderzoeker is een westerse hoogopgeleide vrouw die een onderzoek uitvoert naar de positie van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen in Nederland. De mannelijke referenten uit vluchtelingengroepen hebben wellicht geprobeerd een positiever beeld te schetsen van de doelgroep waar zij deel van zijn.

Desalniettemin, de interviews met de deelnemende participanten waren waardevol, omdat ze veel inzicht gaven in de gedragingen en motieven van de doelgroep. Doordat vijf van de acht sleutelinformanten werkzaam zijn met de doelgroep van deze studie hebben zij veel kennis over de kwetsbare gevallen. Daarnaast toont dit onderzoek aan dat de doelgroep van deze studie bestempeld kan worden als een onzichtbare groep voor formele organisaties. Dit geeft de relevantie aan voor vervolgonderzoek om de doelgroep beter in kaart te brengen. Bovendien, het inzicht in de stappen die zijn ondernomen in dit onderzoek om de doelgroep te bereiken biedt handvaten voor het bereiken van de doelgroep. Vervolg onderzoek zou deze handvaten kunnen aangrijpen om de doelgroep uitvoeriger te bestuderen.

(2) Het gebruik van informele tolken

Bij vier echtparen was de beheersing van de Nederlandse taal onvoldoende waardoor een vertaler moest worden ingezet. De twee vertalers die aanwezig waren bij de interviews waren een bekende uit het sociaal netwerk van de stellen. De vertalers zijn zelf afkomstig uit een vluchtelingengroep en beheersen zowel de Nederlandse taal als de moedertaal van de respondenten. Deze vertalers worden ook wel informele tolken genoemd. Echter, een aantal kanttekeningen kunnen worden gezet bij het inzetten van informele tolken. Doordat de vertalers niet geschoold waren als tolk, is het mogelijk geweest dat fouten zijn gemaakt in de vertaling die kunnen hebben geleid tot fouten in de interpretatie van de antwoorden van de respondenten. Daarnaast was de interpretatie van het gesprek tussen de tolk, de onderzoeker en de respondent tijdrovend. Het voordeel van kwalitatief interviewen is dat interviews stromen als een gesprek in plaats van een gestructureerde vraag en antwoord situatie. Echter, deze stroming was beperkt, omdat het inzetten van een informele tolk de dialoog onderbreekt.

Desondanks, er kan worden geconcludeerd dat het inzetten van informele tolken een juiste keuze is geweest voor deze studie om verschillende redenen. Ten eerste, gezien het gevoelige onderwerp en de

kwetsbare achtergrond van de doelgroep creëerde de inzet van een persoon die zij kenden een veilige en vertrouwde omgeving. Ten tweede, doordat de vertalers afkomstig waren uit de landen van de echtparen was sprake van een hoge mate van culturele sensitiviteit om de informatie correct te kunnen vertalen. Bovendien, door middel van het inzetten van de vertalers is de doelgroep bereikt die niet in staat is geweest cultureel kapitaal te verwerven, namelijk taalvaardigheid in het Nederlands. Aangezien cultureel kapitaal van belang is voor de ontwikkeling van financiële en sociale zelfredzaamheid, is het belangrijk dat in dit onderzoek de doelgroep is meegenomen met een taalachterstand.

(3) Eisen aan de doelgroep

Doordat deze studie zich richt op een moeilijk bereikbare doelgroep zijn geen eisen gesteld bij de steekproef aan een minimale hoeveelheid tijd die een vrouwelijke huwelijksmigrant of mannelijke referent in Nederland zou moeten zijn. Als gevolg hiervan waren drie van de vijf vrouwelijke huwelijksmigranten pas een korte tijd in Nederland, namelijk minder dan drie jaar. Vervolgonderzoek naar dit onderwerp zou in zijn steekproef het beste vrouwen kunnen opnemen die al een langere periode in Nederland zijn. De reden hiervoor is dat uit de bevindingen is gebleken dat financieel en sociaal zelfredzaam zijn in een maatschappij een langdurig proces is, waarbij geduld voorop staat. Vrouwen die al een langere periode in Nederland zijn hebben meer tijd en kansen gehad om kapitaal te verwerven, zoals een sociaal netwerk, een goede positie op de arbeidsmarkt en Nederlandse taalvaardigheid. Daarnaast is het interessant om te kijken naar vrouwen die al langer dan drie jaar in Nederland zijn, omdat zij dan verplicht hun inburgering hebben moeten afronden.

(4) Heterogeniteit doelgroep

Deze studie heeft zich gericht op personen uit de zes grootste vluchtelingengroepen in Nederland. In de analyse van de interviews en de sleutelinformanten kwamen geen duidelijke verschillen naar voren tussen de verschillende doelgroepen. Echter, de context beschreven in hoofdstuk 2 laat zien dat er wel degelijk verschillen bestaan tussen deze groepen ten aanzien van opleidingsniveau en arbeidsmarktpositie. Vervolgonderzoek zou zich kunnen focussen op een specifieke vluchtelingengroep om op deze manier meer in detail uitspraken te kunnen doen over een groep. Anderzijds zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op alle zes de vluchtelingengroepen, waarbij gepoogd moet worden van elke vluchtelingengroep meerdere respondenten te interviewen. Hierdoor wordt de onderzoeker in staat gesteld verschillen en verbanden te kunnen leggen tussen de verschillende vluchtelingengroepen.

6.3 Aanbevelingen

In deze paragraaf zal antwoord worden gegeven op de adviesvraag van dit onderzoek, namelijk: “*Op welke wijze kunnen formele en informele organisaties de financiële en sociale zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen vergroten?*”. Om antwoord te geven op deze vraag worden in deze paragraaf aanbevelingen uiteengezet die aansluiten op het theoretische kader en de belevingen en ervaringen van de echtparen en sleutelinformanten uit dit onderzoek. De aanbevelingen zullen zich richten op het verminderen van de onzichtbaarheid van de doelgroep, de gerichtheid van informatievoorzieningen voor de doelgroep vergroten, de bewustwording van de notie van zelfredzaamheid, en als laatste de doorbreking van de vicieuze cirkel. De aanbevelingen zullen zich wenden tot een aantal betrokken partijen, namelijk de gemeente, sociaal professionals die georganiseerd zijn binnen organisaties in een gemeente, de informele organisaties waarbinnen sleutelfiguren actief zijn als vrijwilliger, en de doelgroep zelf. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen formele en informele organisaties. Formele organisaties zijn publieke, private en ideële organisaties die geheel of gedeeltelijk bekostigd worden door de overheid, zoals gemeenten, zorg en welzijnsorganisaties en stichtingen, die zich bezighouden met onderwerpen binnen het sociaal domein. Informele organisaties daarentegen worden niet bekostigd door de overheid en houden zich niet primair bezig met onderwerpen binnen het sociaal domein, zoals religieuze instellingen of zelforganisaties van burgers met een migratieachtergrond (Movisie & Izi Solutions, 2018). In Tabel 3 staat een overzicht met de aanbevelingen.

(1) De doelgroep in kaart brengen

Uit dit onderzoek komt naar voren dat vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen, in tegenstelling tot nareizende vrouwen uit dezelfde groep, onvoldoende in beeld zijn bij formele organisaties. In tegenstelling tot de mannen van nareizende vrouwen die in beeld zijn bij grote organisaties zoals Vluchtelingenwerk, zijn de mannelijke referenten van vrouwelijke huwelijksmigranten uit dezelfde groepen niet (meer) in zicht bij deze organisaties, omdat zij zich al een langere periode in Nederland bevinden. Als gevolg hiervan leeft de doelgroep van deze studie onder de radar. Vanuit de doelgroep werd onvrede geuit ten aanzien de beschikbaarheid van de hulpverlening. Mannelijke referenten geven aan dat zij moeite hebben met het formuleren van een duidelijke hulpvraag voor hun vrouw en welke hulp zij moeten mobiliseren om hun vrouw op de juiste manier te ondersteunen.

De allereerste aanbeveling is dan ook om de doelgroep beter in kaart te brengen zodat ze bereikt kunnen worden. Hierbij is een rol weggelegd voor de sociaal professionals, waarbij het van belang is dat zij *outreaching* te werk gaan. Outreachend werken is een effectieve manier om in contact te treden met geïsoleerde groepen die vaak verborgen blijven voor de reguliere hulpverlening (Omlo, 2017). Voor sociaal professionals die gevestigd zijn in een gemeente is het van belang dat zij in staat zijn de vrouwelijke

huwelijksmigranten op te sporen en dat ze inventariseren welke hulpvragen spelen onder de doelgroep. Daarnaast kunnen zij door middel van outreachend werken sleutelfiguren opsporen die een centrale rol innemen in het netwerk van de personen uit vluchtelingengroepen. Het is essentieel dat sociaal professionals, sleutelfiguren en informele organisaties goed samenwerken. De geïnterviewde sleutelinformanten die zich inzetten binnen de formele organisaties, zoals stichtingen, zijn begaan met hun eigen doelgroep en hebben de vrouwelijke huwelijksmigranten uit hun groep met een verhoogde kwetsbaarheid beter in beeld. Gezamenlijk kunnen de sociaal professionals en de sleutelfiguren de drempel verlagen voor de doelgroep naar reguliere hulp.

(2) Informatievoorzieningen voor de doelgroep

Door het wegvallen van het doelgroepenbeleid in 2010 heeft de gemeente minder aandacht voor specifieke doelgroepen (Bellaart & Day, 2017). De overheid blijft echter wel verantwoordelijk voor burgers met een verhoogde kwetsbaarheid in de samenleving die niet kunnen voldoen aan de idealen van zelfredzaamheid. Vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen lopen een verhoogd risico niet mee te doen in de samenleving en vormen daarmee een groep met een verhoogde kwetsbaarheid. De tweede aanbeveling is om de informatievoorziening voor de doelgroep gericht te maken om de kwetsbaarheid van de doelgroep te verminderen. Het is van belang dat gemeenten, informele organisaties en sociaal professionals zich gezamenlijk inzetten om de informatievoorziening voor de doelgroep gericht te maken, dit kan worden onderverdeeld in drie aspecten: het kanaal, de boodschap en de benadering.

Ten eerste het kanaal. Aangezien de mannelijke referenten de belangrijkste en vaak de enigste informatieverstrekker zijn voor de vrouwelijke huwelijksmigranten, is het belangrijk om de informatievoorziening ook op hen te richten. De mannelijke referenten uit dit onderzoek waren zich hiervan bewust en spraken expliciet de behoefte uit voor meer informatie waarmee zij hun vrouw beter zouden kunnen ondersteunen. De informatieachterstand van de mannelijke referenten raakt dus ook de vrouwelijke huwelijksmigranten.

Ten tweede de boodschap. Uit de bevindingen kwam naar voren dat de doelgroep kampt met teleurstelling in hun leven in Nederland en een benedenwaartse bijstelling van ambities. Om dit gedeeltelijk te voorkomen is het van belang dat de boodschap van de informatie zich richt op het afgeven van een realistisch beeld van het leven in Nederland voordat zij naar Nederland komen. Met een realistisch beeld wordt bedoeld op informatie over bijvoorbeeld de kosten en eisen ten aanzien van studeren in Nederland en het belang van taalvaardigheid in het Nederlands voor het opbouwen van een sociaal netwerk of het verkrijgen van een goede positie op de arbeidsmarkt.

Als laatste de benadering. Door de sleutelinformanten werd geuit dat het van belang is op welke manier de informatie wordt overgebracht op zowel de mannelijke referenten als de vrouwelijke

huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen. Tijdens de informatievoorziening moet een brug worden geslagen tussen de achtergrond van de vrouw en de Nederlandse samenleving. Hierbij is de inzet van sleutelfiguren uit de vluchtelingengroepen essentieel. Zij zijn het beste in staat om de vrouwen te benaderen en de informatie te vertalen naar de belevingswereld van de vrouwelijke huwelijksmigranten. Als de vrouwen de informatie ten aanzien de vrijheid in Nederland en de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in een keer krijgen voorgeschoteld dan is de discrepantie tussen hun eigen normen en waarden waar zij mee zijn opgegroeid te groot. Het overbrengen van de informatie en het verwerken van de informatie is een langdurig proces, het is van belang dat dit geleidelijk wordt gedaan. Alleen op deze manier komt de boodschap echt over.

(3) Bewustwording van het begrip zelfredzaamheid

De derde aanbeveling richt zich op de invulling van het begrip van zelfredzaamheid. In de gehanteerde definitie van de Nederlandse overheid is ultieme zelfredzaamheid dat een persoon zelfstandig voorzieningen kan treffen die zijn of haar deelname aan de maatschappij mogelijk maken (TK 2005-2006, 30131, nr. 65). Deze studie concludeert echter dat de interpretatie van zelfredzaamheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen niet overeenkomt met de interpretatie van de Nederlandse overheid. De doelgroep voelt zich zelfredzaam als zij in staat zijn zelfstandig voor hun gezin te zorgen, terwijl een belangrijk aspect van het Nederlandse concept van zelfredzaamheid de deelname is aan het maatschappelijk verkeer. Deze discrepantie tussen de theoretische invulling van zelfredzaamheid en de ervaren zelfredzaamheid van de doelgroep geeft aan dat sociaal professionals en sleutelfiguren sterk moeten inzetten op het creëren van bewustwording bij de doelgroep van het belang en de bijkomende voordelen van de deelname aan het maatschappelijk verkeer. Door het verwerven van hulpbronnen in de samenleving, zoals een sociaal netwerk met overbruggende contacten en het vergroten van de financiële kennis en zelfstandigheid, is het mogelijk om zelfstandig mee te doen in de Nederlandse maatschappij. Het moet de vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen duidelijker gemaakt worden dat de maatschappij meer te bieden heeft als ze op deze vlakken zelfstandig worden. Het biedt een beter perspectief op een goede toekomst, voor zichzelf en hun gezin in Nederland.

(4) Doorbreken van vicieuze cirkel

Uit de bevindingen kwam naar voren dat mannelijke referenten uit vluchtelingengroepen in geringe mate in staat zijn hun vrouw te ondersteunen bij haar verzelfstandiging in de maatschappij. Een voorbeeld hiervan is dat de mannelijke referenten aangeven geen sociale contacten te hebben die hun vrouw zou kunnen helpen bij het uitbreiden van haar sociaal netwerk. Als de focus alleen ligt op de mogelijkheden van het sociaal netwerk van de mannelijke referent versmalt dit de opties om de sociale zelfredzaamheid

van de vrouw te vergroten. Het is dan ook een verkeerde aanname dat het netwerk van de vrouw alleen vergroot kan worden via de mannelijke referent. Zelfredzaamheid betekent namelijk dat een persoon zelf voorzieningen kan treffen die deelname aan het maatschappelijke verkeer mogelijk maken (TK 2005-2006, 30131, nr. 65). Daarnaast constateert dit onderzoek dat vrouwen uit vluchtelingengroepen vaak vasthouden aan het idee dat de mannelijke referent verantwoordelijk is voor de belangrijke financiële en administratieve taken binnen het gezin. Zodra de vrouw deze afwachtende positie inneemt is er een grote kans dat de afhankelijkheidsrelatie in stand wordt gehouden.

De vierde aanbeveling richt zich op het doorbreken van de vicieuze cirkel van afhankelijkheid die ervoor zorgt dat vrouwelijke huwelijksmigranten zich niet ontwikkelen op financieel en sociaal vlak. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor sleutelfiguren uit deze vluchtelingengroepen en sociaal professionals die hier vanuit hun welzijnswerk mee aan de slag gaan. Deze aanbeveling is tweedelig, om de vicieuze cirkel te doorbreken moet de betrokken partij zich zowel richten op de mannelijke referent als de vrouwelijke huwelijksmigrant. Enerzijds is het essentieel dat de mannelijke referent zijn vrouw de vrijheid biedt om zelfstandig hulpbronnen te verwerven in de maatschappij. Hierbij moet goede ondersteuning worden geboden aan de mannelijke referenten, zodat hij kennis en vaardigheden kan opdoen waarmee hij zijn vrouw optimaal kan ondersteunen en de ruimte kan bieden die zij nodig heeft. Anderzijds is het van belang dat betrokken partijen inzetten op het stimuleren van de vrouw om zelf meer initiatief en verantwoordelijkheid te nemen voor het verwerven van sociaal, cultureel en economisch kapitaal. Sociaal professionals en sleutelfiguren zouden kunnen helpen vrouwen in te lichten over de mogelijkheden die er zijn om hun hulpbronnen uit te breiden en vertellen dat de hulpbronnen van de mannelijke referent niet de enige mogelijkheden zijn voor de vrouw in haar weg naar zelfstandigheid. Er moet sterk worden ingezet op de empowerment van de vrouwen, dit is het proces van versterking waarbij de doelgroep meer grip krijgt op hun eigen situatie en hun omgeving (Melcherts, 2018).

Om de vicieuze cirkel te doorbreken is het belangrijk om de verschillende mechanismen die van invloed zijn op de financiële en sociale zelfredzaamheid van de doelgroep in beweging te brengen. Voor sociaal professionals kan het lastig zijn de traditionele normen en waarden van de doelgroep te beïnvloeden, zij kunnen alleen indirect invloed uitoefenen op het in beweging brengen van geïnternaliseerd cultureel kapitaal door middel van het vergroten van bewustzijn en het verstrekken van informatie. Echter, het is wel mogelijk om direct in te zetten op het vergroten van sociaal kapitaal en economisch kapitaal. Sociaal professionals hebben de mogelijkheid om effectieve sociale interventies en methoden in te zetten voor burgers met een verhoogde kwetsbaarheid (Movisie, 2014), zoals het actief betrekken van de vrouwen bij activiteiten in de wijk of het geven van voorlichting over het regelen van financiën. Door in te zetten op sociaal, financieel en cultureel kapitaal, worden de mechanismen in de cirkel in beweging gebracht zodat ze elkaar kunnen beïnvloeden. Bijvoorbeeld, als de positie van de vrouw op sociaal en financieel vlak in de

samenleving wordt versterkt, dan is het mogelijk dat het gesprek tussen de vrouwelijke huwelijksmigrant en haar mannelijke referent gestimuleerd wordt. De heersende traditionele gendernormen binnen het huwelijk kunnen op deze manier geleidelijk ter discussie worden gesteld. Deze beweging zorgt ervoor dat de vrouwelijke huwelijksmigrant beter in staat is om uit de vicieuze cirkel te komen en haar financieel en sociale zelfredzaamheid te bevorderen.

Tabel 3.

Overzicht van aanbevelingen

Aanbeveling	Doel
De doelgroep in kaart brengen	Vergroot de zichtbaarheid van vrouwelijke huwelijksmigranten uit vluchtelingengroepen, waardoor de drempel naar reguliere hulp wordt verlaagd.
De informatievoorziening voor de doelgroep gericht maken: kanaal, boodschap en benadering	Door de informatievoorziening beter af te stemmen op de mannelijke referent, wordt de vrouw beter bereikt. De boodschap moet een realistisch beeld geven van het leven in Nederland, waardoor benedenwaartse bijstelling van ambities en teleurstelling wordt voorkomen. Het overbrengen van informatie is een langdurig proces en moet in kleine stappen over worden gebracht.
Bewustwording van het begrip zelfredzaamheid	De doelgroep bewust maken van het belang van zelfredzaamheid in de Nederlandse samenleving.
Doorbreken van de vicieuze cirkel	Zet in op het versterken van de verantwoordelijkheid van de vrouwelijke huwelijksmigrant en vergroot daarmee haar opties om hulpbronnen te verwerven. Breng de verschillende mechanismen in beweging, zodat de vrouw beter in staat is om uit de vicieuze cirkel te komen.

Literatuurlijst

- Adeleke, T. (2011). The effects of gender and gender role on the financial literacy of college students. Oklahoma: Oklahoma State University
- Alders, M. (2005). Prognose van gezinsvormende migratie van Turken en Marokkanen. Voorburg: Statistics Netherlands.
- Alvarez, L. (1995). Pint-size interpreters of world for parents. *The New York Times*, p. 16. Verkregen april 2018, via: <https://www.nytimes.com/1995/10/01/nyregion/interpreting-new-worlds-for-parents.html>
- Anderloni L., & Vandone, D. (2008). Migrants and Financial Services. Milan: University of Milan.
- Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2014). The importance of resources and security in the socio-economic integration of refugees. A study on the impact of length of stay in asylum accommodation and residence status on socio-economic integration for the four largest refugee groups in the Netherlands. *Journal of International Migration and Integration*, 15(3), 431-448.
- Bakker, L. (2016). Seeking sanctuary in the Netherlands. Opportunities and obstacles to refugee integration. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam
- Barslund, M., Bartolomeo, A. di, & Ludolph, L. (2017). Gender Inequality and Integration of Non-EU Migrants in the EU. Brussel: CEPS.
- Blood, R. O., Jr., & Wolfe, D. M. (1960). Husbands and wives: The dynamics of married living. Glencoe, IL: Free Press.
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Denken en doen. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Boeije, H. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Denken en doen. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Boyle, P., Cooke, T. J., Halfacree, K., & Smith, D. (2001). A cross-national comparison of the impact of family migration on women's employment status. *Demography*, 38(2), 201-213
- Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. In J. Richardson (Ed.) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education (New York, Greenwood), 241-258.
- Brink, C. (2013). Zelfregie, eigen kracht, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid: de begrippen ontward, Programma Aandacht voor Iedereen. Utrecht: Movisie.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. 4th edn. New York: Oxford University Press.
- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. 5th edn. New York: Oxford university Press.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2016). Jaarrapport Integratie 2016. Den Haag: CBS
- Centraal Bureau voor Statistiek (2018). Bevolking; generatie, geslacht, leeftijd en migratieachtergrond, 1

- januari. Verkregen juni 2018, via:
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37325/table?ts=1529916787156>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2018). Armoede en sociale uitsluiting. Den Haag: CBS.
- Chang, H. (2016). Marital Power Dynamics and Well-Being of Marriage Migrants. *Journal of Family Issues*, 37(14), 1994-2020.
- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2010). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into practice*, 39(3), 124-130.
- Dagevos, J., Huijnk, W., Maliapaard, M., & Miltenburg, E. (2018). Syriërs in Nederland. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Davis, S. N., & Greenstein, T. N. (2009). Gender Ideology: Components, Predictors, and Consequences. *Annual Review of Sociology*, 35(1), 87-105.
- De Gruijter, M., & Razenberg, I. (2017). Verkenning: Integratiekansen Eritrese vluchtelingen in Nederland. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- De Matteis, L. (2015). Financial inclusion. Policies and instruments for migrants in Italy. *Savings and Development*.
- Diehl, C., Koenig, M., & Ruckdeschel, K. (2009). Religiosity and Gender Equality: Comparing Natives and Muslim Migrants in Germany. *Ethnic and Racial Studies* 32(2), 278-301.
- Distelbrink, M., de Gruijter, M., & Pels, T. (2007). Zelfredzaamheid bevorderen in Hengelo. Handreiking aan de gemeente Hengelo voor het bevorderen van zelfredzaamheid van allochtone oudere vrouwen van de eerste generatie. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Dourleijn, E., & Dagevos, J. (2011). Vluchtelingengroepen in Nederland. Over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Drost, L., Goderie, M., Flikweert, M., & Tan, S. (2012). Leven in gedwongen isolement. Een verkennend onderzoek naar verborgen vrouwen in Amsterdam. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Dykstra, P., Kalmijn, M., Knijn, T. C. M., Komter, A. E., Liefbroer, A. C., & Mulder, C. H. (2005). Codebook of the Netherlands Kinship Panel Study, a Multi-Actor, Multi-Method Panel Study on Solidarity in Family Relationships, Wave 1. *NKPS Working Paper*, 4.
- Engbersen, G. (2003). De armoede van sociaal kapitaal. In: *Economisch-Statistische Berichten*, 88, 4398
- Europees Migratienetwerk (2017). Gezinshereniging van derdelanders in Nederland. Rijswijk: EMN.
- Ferrier, J., Kahmann, M., & Massink, L. (2017). Handreiking voor ondersteuning van Eritrese nieuwkomers bij hun integratie. Jullie Nederlanders hebben voor alles een systeem. Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving.
- Foa, E., and Foa, U. (1980). Resource Theory: Interpersonal Behavior as Exchange. *Social*

- Exchange: Advances in Theory and Research*, K. Gergen, M. Greenberg, and R. Willis. New York: Plenum Press, 74-97.
- Garson, D. (2006). Social Capital Theory. Verkregen maart 2018, via: <https://sites.hks.harvard.edu/saguaro/web%20docs/GarsonSK06syllabus.htm>
- Geers, M. (2017). Inburgering. *Sociaal Bestek*, 79(2), 30-31.
- Geertz, C. (1973). Thick Description: Towards an Interpretive Theory of Culture, in: C. Geertz, *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Geuns, R, van (2013). Een baan is ook in de crisistijd het beste medicijn tegen armoede. Verkregen maart 2018, via: <https://www.socialevraagstukken.nl/een-baan-is-ook-in-crisistijd-het-beste-medicijn-tegen-armoede/>
- Haas, M. (2013). De kunst van het geven en nemen. De invloed van sociaal, cultureel en economisch kapitaal op crowdfunding bij kunst- en cultuurprojecten. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Hagen, L. (2010). Oudere vluchtelingen in Nederland – een onzichtbare groep: Een kwalitatief onderzoek naar eenzaamheid onder oudere vluchtelingen in Nederland. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- ‘t Hart, H., Boeije, H. & Hox, J. (2005). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: BoomOnderwijs
- Hart, H. (2010). Inleiding. De regulering van partnermigratie: beleid en gevolgen. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Hazebroek, P. (2017). Eenzaamheid in acht. Utrecht: Coalitie Erbij, nationale coalitie tegen eenzaamheid. Verkregen april 2018, via: <https://www.sociaalwerk nederland.nl/?file=14235&m=1489142613&action=file.download>.
- Heaphy, B., & Einarsdottir, A. (2013). Scripting Civil Partnerships: interviewing couples together and apart. *Qualitative Research*, 13(1), 53-70.
- Heer, D. M. (1963). The Measurement and Bases of Family Power: An Overview. *Marriage and Family Living*, 25, 133–139.
- Hobfoll, S. E. (2001). The influence of culture, community, and the nested-self in the stress process: Advancing conservation of resources theory. *Applied Psychology: An International Review*, 50, 337-421.
- Hooghiemstra, E. (2003). Trouwen over de grens: Achtergronden van partnerkeuze van Turken en Marokkanen in Nederland. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Universiteit van Amsterdam.
- Huijnk W., Gijsberts, M., & Dagevos, J. (2014). Jaarrapport Integratie 2013. Participatie van migranten op de arbeidsmarkt. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hung, A., Yoong, J., & Brown, E. (2012). Empowering women through financial awareness and

- education. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, (14), 1.
- Idema, H., & Phalet, K. (2007). Transmission of Gender-role Values in Turkish-German Migrant Families: The Role of Gender, Intergenerational and Intercultural Relations. *Zeitschrift für Familienforschung*, 19(1), 71–105.
- Immigratie- en Naturalisatiedienst (2015). Asylum Trends Monthly Report on Asylum Applications in The Netherlands and Europe. Verkregen februari 2018, via: https://ind.nl/en/Documents/AT_December_2015.pdf
- Immigratie- en Naturalisatiedienst (2018). Familielid van een vluchteling. Verkregen mei 2018, via: [https://ind.nl/Familie/Paginas/Echtgenoot-of-\(geregistreerd\)-partner.aspx](https://ind.nl/Familie/Paginas/Echtgenoot-of-(geregistreerd)-partner.aspx)
- Jennissen, R. (2011). De Nederlandse migratiekaart. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
- Jennissen, R., & Nicolaas, H. (2014). De Nederlandse Migratiekaart 2013. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
- Jory, B., & Yodanis, C. L. (2011). Power–Family relationships, marital relationships. Verkregen maart 2018, via: <http://family.jrank.org/pages/1316/Power.html>
- Khoudja, Y., & Fleischmann, F. (2015). Ethnic Differences in Female Labour Force Participation in the Netherlands: Adding Gender Role Attitudes and Religiosity to the Explanation, *European Sociological Review*, 31(1), 91–102.
- Kim, H., Oh, H. G., & Lee, S. J. (2017). Determining the quality of life of marriage migrant women in Korea. *The Korean Journal of Policy Studies*, 32(3), 83-104. Verkregen maart 2018, via: http://s-space.snu.ac.kr/bitstream/10371/138562/1/4_Hwayeon%20Kim.pdf
- Klaver, J., Witkamp, B., Paulussen-Hoogeboom, M., & Slotboom, S. (2014). Integratie Barometer 2014. Een onderzoek naar de integratie van vluchtelingen in Nederland. Amsterdam: VluchtelingenWerk
- Kloosterboer, M. (2015). Het belang van én achter inburgering Een onderzoek naar de veronderstellingen achter het Nederlandse inburgeringsbeleid voor erkende vluchtelingen. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Koelet, S., Hermans, P., Torfs, N., Vanvoorden, K., & Timmerman, C. (2009). Echtscheiding bij personen van Turkse en Marokkaanse herkomst Deel 1: Literatuurstudie. Antwerpen, Hasselt: Universiteit Antwerpen en Universiteit Hasselt
- Koning, de, M. & Bartels, E. (2005). Over het huwelijk gesproken: partnerkeuze en gedwongen huwelijken onder Marokkaanse, Turkse en Hindostaanse Nederlanders. Den Haag: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken.
- Kretschmer, D. (2017). Explaining differences in gender role attitudes among migrant and native

- adolescents in Germany: intergenerational transmission, religiosity, and integration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-22.
- Kulik, L. (1999). Marital Power Relations, Resources and Gender Role Ideology: A Multivariate Model for Assessing Effects. *Journal Of Comparative Family Studies*, 30(2), 189-206.
- Lauriks, S., Buster, M., Wit, M. de, Weerd, S. van de, Kamann, Boom, W. van den, & Fassaert, T. (2017). Zelfredzaamheid-Matrix 2017. Amsterdam: GGD Amsterdam. Verkregen maart 2018, via: <https://www.zelfredzaamheidmatrix.nl/wp-content/uploads/ZRM-2017-met-ZRM-supplement-Ouderschap-2017.pdf>
- Lin, N. (2000). Inequality in social capital. *Contemporary sociology*, 29(6), 785-795.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44.
- Lutheran Immigration and Refugee Service (2012). Financial literacy for newcomers. Weaving immigrant needs into financial education. Baltimore: LIRS
- Melcherts, R. (2018). De kunst van empowerment. Verkregen juni 2018, via: <http://www.strategischcoachen.nl/media/3341/page/0/artikel-de-kunst-van-empowerment--2015regi.pdf>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2011). Integratienota 2011: Integratie binding, burgerschap. Verkregen maart 2018, via <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/notas/2011/06/16/integratienota.html>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2018). U gaat inburgeren. Verkregen juni 2018, via: <https://www.inburgeren.nl/u-gaat-inburgeren/index.jsp>
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2016). Arbeidsmarkt monitor. Oktober 2016. Den Haag: Ministerie van SZW.
- Movisie (2014). Competenties maatschappelijke ondersteuning in de branche Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening. Verkregen juni 2018, via: <https://www.sociaalwerknederland.nl/?file=13769&m=1480592403&action=file.download>
- Movisie en Izi Solutions (2018). Rapportage Impacttool Sociale Kaart. Verkregen juni 2018, via: <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/rapportage-pilot-impacttool-sociale-kaart.pdf>
- Nannestad, P., Svendsen, G.I., & Svendsen, G.T. (2000). Bridge Over Troubled Water? Migration and Social Capital. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34 (4), 607-631
- Nibud (2012). Goed omgaan met geld. Achtergronden bij de competenties voor financiële zelfredzaamheid. Utrecht: Nibud
- Omlo, J. (2017). Outreachend werken: kansen en dilemma's voor sociale wijkteams. Utrecht: Movisie.

- Verkregen juni 2018, via: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Dossier-wat-werkt-bij-outreachend-werken%20%5BMOV-12693403-1.0%5D.pdf>
- Pharos (2017). Factsheet Eritrese vluchtelingen. Verkregen juni 2018, via http://www.pharos.nl/documents/doc/factsheet_eritrese_vluchtelingen.pdf.
- Poelman T. (2015). Aan welke criteria moet kwalitatief onderzoek voldoen? Verkregen mei 2018, via: file:///C:/Windows/Temp/Minerva-pdf_NL_14_2_24-24.pdf
- Pommer, E., & Boelhouwer, J. (2015). Overall rapportage sociaal domein 2015: Rondom de transitie. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: America's declining social capital. In *Culture and politics*, 223-234. New York: Palgrave Macmillan
- Razenberg, I., & de Gruijter, M. (2016). Vluchtelingen aan het werk. Enquête onder gemeenten over de arbeidstoeleiding van statushouders. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Razenberg, I., Kahmann, M., & de Gruijter, M. (2018). 'Mind the Gap': Barrières en mogelijkheden voor de arbeidsparticipatie van vluchtelingenvrouwen'. Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving.
- Reulink, N., & Lindeman, L. (2005). Kwalitatief onderzoek. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Ritchie, J., Lewis, J., Nicholls, C. M., & Ormston, R. (2013). *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. London: Sage.
- Rijksoverheid (2009). Hogere eisen huwelijksmigratie en inburgering. Verkregen maart 2018, via: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2009/10/02/hogere-eisen-huwelijksmigratie-en-inburgering>
- Röder, A., & Mühlau, P. (2014). Are They Acculturating? Europe's Immigrants and Gender Egalitarianism, *Social Forces*, 92(3), 899–928.
- Ryan, L., Sales, R., Tilki, M., & Siara, B. (2008). Social networks, social support and social capital: The experiences of recent Polish migrants in London. *Sociology*, 42(4), 672-690.
- Schoenmakers, E. (2014). Verschillende gevolgen van eenzaamheid en sociaal isolement [Blog post]. Verkregen april 2018, via: <https://www.samentegeneenzaamheid.nl/blog/blik-uit-de-wetenschap/verschillende-gevolgen-van-eenzaamheid-en-sociaal-isolement>
- Sijses, B. (2003). Het importhuwelijk: dilemma's en oplossingen. Utrecht: FORUM
- Silverman, D. (2011). Interpreting qualitative data. Third edition. London: Sage
- Smits, J. (1999). Family migration and the labour-force participation of married women in the Netherlands, 1977–1996. *International Journal of Population Geography*, 5, 133-150.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2005). Jaarrapport Integratie 2005. Den Haag: SCP

- Sterckx, L., Dagevos, J., Huijnk, W., & van Lisdonk, J. (2014). *Huwelijksmigratie in Nederland*. Sociaal Cultureel Planbureau: Den Haag
- Sterckx, L. (2014). *Trouwen met een vreemdeling: afstand en nabijheid in de relaties*
Van 'Turken' en 'Marokkanen' in een gemengd huwelijk. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam
- Straus, M. A., & Yodanis, C. L. (1995). Marital power. In D. Levinson (Ed.), *The encyclopaedia of marriage and the family*, 2, 437-442. New York, NY: MacMillan.
- Szepietowska, E. K., Dekker, A-F., & Özgümüş, F. (2011). *De Doos van Pandora. Huwelijksmigratie onder vluchtelingengroepen in Nederland*. Amsterdam: Vluchtelingen-Organisaties Nederland (VON).
- Ten Brummelhuis, H. (2004). Migratie, diaspora en identiteiten. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 30(5), 187-192.
- Timmerman, C. (2006). *De man-vrouw dynamiek in de context van de Marokkaanse huwelijksmigratie*.
In: Lodewyckx, I. & J. Geets (reds), 180 aspecten van Marokkaanse huwelijksmigratie en Marokkaans familierecht. Steunpunt Gelijke Kansen Beleid, Antwerpen: 5-17.
- Tremblay, M. A. (1957). The key informant technique: A non ethnographic application. *American Anthropologist*, 59(4), 688-701.
- Tweede Kamer (2009). *Kabinetsaanpak huwelijks- en gezinsmigratie*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2011, 32 175, nr. 1. Den Haag.
- Tweede Kamer (2005). *Toelichting op het amendement dat heeft geleid tot invoering van de compensatieplicht in de Wmo*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 30 131, nr. 65. Den Haag.
- UCLA Centre for Health Policy Research (2018). *Section 4: Key Informant Interviews*. Verkregen mei 2018, via http://healthpolicy.ucla.edu/programs/health-data/trainings/documents/tw_cba23.pdf.
- United Nations Development Programme (UNDP) (2015). *Human development report 2015*. New York: UNDP.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2018). *Why Self-Reliance?* Verkregen februari 2018, via: <http://www.unhcr.org/44bf3e252.pdf>
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2017). *Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op zelfredzaamheid*. Den Haag: WRR.
- Van der Werf, M., Blanken, I., & Schonewille G. (2016). *Het bevorderen van financiële zelfredzaamheid: Literatuurstudie*. Verkregen maart 2018, via: https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Literatuurstudie_financiele_zelfredzaamheid_Nibud2016.pdf
- Van der Zwaard, J. (2008). *Gelukszoekers. Vrouwelijke huwelijksmigranten in Nederland*. Amsterdam: Artemis&Co

- Van Egten C., Kraus, S., & Delis, M. (2014). Wij willen gewoon meedoen. Arbeidsparticipatie van gezinsmigranten. Atria: Utrecht.
- Van Huis, M. (2007). 'Partnerkeuze van allochtonen'. In: CBS Bevolkingstrends. *Statistisch kwartaalblad over de demografie van Nederland*, 55, 4e kwartaal , 25-31.
- Van Rooijen, M., Kahmann, M., Elferink, J. & Avric, B. (2018). Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers. Een verkenning van het landelijke en lokale beleid. Kennisplatform Integratie & Samenleving: Utrecht.
- Van Thiel, S. (2010). *Bestuurskundig onderzoek*. Bussum: Coutinho
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2015). De staat van de gemeenten. Speciale editie vluchtelingen. Den Haag: VNG.
- Vrooman, C., Gijssberts M., & Boelhouwer, J. (2014). Visies op verschil. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Yu, S., & Chen, F. (2016). Life Satisfaction of Cross-Border Marriage Migrants in South Korea: Exploring the Social Network Effects. *International Migration Review*. Verkregen maart 2018, via; <http://onlinelibrary.wiley.com.proxy.library.uu.nl/doi/10.1111/imre.12287/full>
- Williams, L. (2010). Global Marriage Cross-Border Marriage Migration in Global Context. Kent: University of Kent. Verkregen maart 2018, via: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1057/9780230283022.pdf>
- Wentink, T., Reijnen, A., & van Toorn, M. (2014). Voorstel indicatoren "outcome"-meting monitor Sociaal Domein. Rotterdam: Gemeente Rotterdam. Verkregen maart 2018, via: [file:///C:/Windows/Temp/voorstel+indicatoren+outcome-meting+Sociaal+Domein+_DEF%0\(1\).pdf](file:///C:/Windows/Temp/voorstel+indicatoren+outcome-meting+Sociaal+Domein+_DEF%0(1).pdf)
- Wets, J., Descheemaeker, L., & Heyse, P. (2009). Partnerkeuze en huwelijkssluiting van allochtone mannen. Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van het partnerkeuze proces en het huwelijk van Marokkaanse, Turkse en sikhmannen.
- Zuhair, S., Wickremasinghe, G., & Natoli, R. (2015). Migrants and self-reported financial literacy: Insights from a case study of newly arrived CALD migrants. *International Journal of Social Economics*, 42(4),368-386.

Appendix A. Topicijst interview echtparen

Informed consent

Dank u wel dat u aan dit onderzoek meewerkt. Ik doe onderzoek voor mijn studie aan de Universiteit Utrecht. In mijn onderzoek kijk ik hoe vrouwen uit vluchtelingengroepen het vinden in Nederland. Ik zal vragen stellen over opleiding, werk, sociale contacten en over uw huwelijk. Ik wil graag weten hoe u daarover denkt. U blijft anoniem tijdens en na dit interview. Uw naam en persoonlijke informatie zal ik nooit delen, ook niet met uw partner. Uw naam verander ik in een andere naam, zodat niemand weet dat u het hebt gezegd. Ik wil dit interview opnemen, met deze recorder (wijzen naar recorder). Zo kan ik tijdens het interview goed luisteren en het later terug horen. Deze opname is alleen bedoeld voor mij en wordt nergens anders voor gebruikt. Het interview duurt ongeveer 45 minuten tot 1 uur. Is het duidelijk wat we gaan doen? Maakt u zich geen zorgen of u wel de goede antwoorden geeft: ik wil weten wat u ervan denkt dus alle antwoorden zijn goed. Als u vragen niet begrijpt of het moeilijk vindt om over bepaalde onderwerpen te praten, dan wil ik dit graag weten.

Profiel respondent

De volgende vragen gaan over de persoonlijke achtergrond van de participant.

- Naam
- Leeftijd
- Geboorteplaats/ geboorteland
- Geloof
- Taal
- Tijd in Nederland
- Woonplaats (stad, gemeente, stadsdeel/wijk?)
- Kinderen

Huwelijk algemeen

- Hoe kennen u en uw partner elkaar? (Familie, vrienden, internet)
- Wanneer zijn jullie getrouwd?
- Wat waren uw redenen om naar Nederland te migreren?
- Toen u nog niet in Nederland was, wat verwachtte/ dacht u van het leven hier?

Dagelijks leven land van herkomst en in Nederland

- Hoe zag uw dagelijks leven eruit ? (In het land van herkomst) Welke activiteiten (verzorgen van kinderen, werk, studie, anders)?
- En hoe ziet uw dagelijks leven eruit in Nederland? Welke activiteiten (verzorgen van kinderen, werk, studie, anders)?

Economisch kapitaal

- Kunt u mij iets vertellen over uw financiële situatie ?
- Lukt het u om te leven van het geld dat u heeft of is dat moeilijk? Indien er sprake is van moeilijkheden, hoe komt het dat die er zijn?
- Heeft u controle en kennis over uw geld?
- Is er een verschil tussen uw partner en u?
- Heeft u een eigen inkomen ?
- Wat zijn uw ideeën over een eigen inkomen?
- Wat zijn uw ideeën over werken?

Cultureel kapitaal

- Heeft u een opleiding gevolgd?
 - Zo ja: welke opleiding?
- Welke ideeën of doelen heeft u of had over het volgen van een opleiding?

Doelen zijn bepaalde dingen die u graag wilt bereiken

- Zijn uw ideeën of doelen veranderd toen u ouder werd?
- Wat waren de mogelijkheden om te studeren ?
- Hoe vind u het om in Nederland met een opleiding te starten?
- Wat is er makkelijk en wat is minder makkelijk?
- Hoe vindt u het om de Nederlandse taal te leren? Wat gaat er goed, wat gaan er minder goed?
 - Wat voor een hulp kunt u gebruiken ?
- Hoe belangrijk vindt u het om de Nederlandse taal te leren spreken? Waarom wel/ niet belangrijk?

Sociaal kapitaal

Deze vragen gaan over uw sociaal netwerk. Hiermee bedoel ik de mensen met wie je veel contact hebt, zoals vrienden of familie. Maar ook collega's of andere bekenden. Het zijn de betekenisvolle relaties.

- Kunt u mij vertellen over uw sociale contacten in het land van herkomst?
- Kunt u mij vertellen over uw sociale contacten Nederland (vrienden, familie, collega's)?

- Met wie heeft u veel contact (familie, vrienden, buren, collega's, ouders van klasgenootjes, leerkrachten)?
- Zijn dit mensen met dezelfde achtergrond als u (gelijksoortige mensen, of anders)? Of zijn ze erg verschillend van u?
- Hoe kent u deze mensen (werk/familie/via via/op straat/..)?
- Met hoeveel mensen gaat u regelmatig om? Met regelmatig bedoel ik dat u ze 1 keer per week of meer ziet.
- Helpen uw sociale contacten u als u problemen hebt of hulp nodig hebt (met het leren van de taal/werk vinden/alledaagse dingen)? Zo ja, op wat voor manier?
- Zijn uw sociale contacten anders in Nederland dan in uw land van herkomst? Wat is het verschil?

Ik ga u nu een aantal vragen stellen over de steun die u krijgt uit uw netwerk.

1. Kent u iemand die u zou helpen bij het vinden van werk?
 2. Kent u iemand die op uw kinderen kan passen?
 3. Ken u iemand die u ergens naartoe kan brengen, met de auto bijvoorbeeld?
- Verschillen uw sociale contacten van de contacten van uw partner? Zijn de sociale contacten van uw partner ook uw contacten?
 - Hoe vindt u het om nieuwe mensen te ontmoeten? Goed / niet goed en makkelijk/ niet makkelijk?
 - Zijn er dingen die u tegenhouden om nieuwe mensen te ontmoeten?

Taakverdeling binnen het huwelijk

- Kunt u mij vertellen over uw huwelijk? Hoe zijn de taken verdeeld? (zoals wassen, koken, verzorgen van de kinderen?)
- Hoezo zijn deze taken zo verdeeld? Uit noodzaak of omdat jullie dat zo gewend zijn? (noodzaak of traditie)
- Hoe voelt u zich bij deze taken? Zijn er dingen die u anders zou willen?
- Heeft de verdeling van taken invloed op de keuzes in het gezin?

Afhankelijkheidsrelatie

Onafhankelijk betekent dat u zelfstandig bent.

Indien vrouwelijke huwelijksmigrant:

- Kunt u mij vertellen over uw ervaringen het eerste jaar in Nederland? Hoe was het voor u om hier te komen en te wennen?
- Voelde u zich onafhankelijk van uw man?
- Is de situatie nu veranderd?

Indien mannelijke referent:

- Kun u mij iets vertellen over uw ervaringen het eerste jaar dat uw vrouw in Nederland was?
- Had u het idee dat uw vrouw onafhankelijk was?
- Is de situatie nu veranderd?
- Welke hulp heeft u ontvangen vanuit de gemeente bij de ondersteuning van uw vrouw?

Traditionele gendernormen

Ik heb een aantal stellingen voor u op een papier. Ik zal de stelling een voor een voorlezen en dat wil ik graag van u horen of u het hiermee eens bent. Een stelling betekent dat u bedenkt of u wat ik zeg goed of niet goed vindt, het gaat om uw mening. Daarna zou ik graag van u willen weten waarom u het eens/ oneens bent met deze stellingen.

1. Keuzes over grote aankopen neemt de man
2. De vrouw heeft de verantwoordelijkheid voor het huishouden
3. De man heeft de verantwoordelijkheid voor het geld
4. Als een moeder werkt, kan ze de kinderen minder goed verzorgen
5. Het is voor jongens belangrijker dan voor meisjes dat zij later hun eigen geld kunnen verdienen

Afsluiting

Wilt u nog iets vertellen waar ik niet naar gevraagd heb?

Ik wil u graag bedanken voor dit interview. Ik wil nog benadrukken dat uw interview vertrouwelijk zal worden behandeld.

Appendix B. Topiclijst interview sleutelinformanten

Informed consent

Ten eerste wil ik u bedanken dat u aan dit onderzoek mee wilt werken. Dit interview is onderdeel van mijn onderzoek voor mijn studie aan de Universiteit Utrecht. Het doel van dit onderzoek is om te kijken naar hoe vrouwen uit vluchtelingengroepen die voor het huwelijk naar Nederland zijn gekomen zich redden in de samenleving, op sociaal en financieel vlak. Mijn belangstelling zal hierbij vooral uitgaan naar opleiding, werk en hun sociale contacten. De vragen die ik ga stellen zijn erop gericht daar een beter beeld van te krijgen. Ik verzeker u dat u anoniem blijft gedurende en na dit onderzoek. Uw naam en persoonlijke informatie zal nooit bekend worden gemaakt. Alles wat u vertelt zal vertrouwelijk behandeld worden.

Graag zou ik dit interview willen opnemen door middel van audioapparatuur. Dit maakt het voor mij gemakkelijk om het interview later goed uit te weken. Deze opname is alleen bedoeld voor mijn onderzoek en zal dus ook nergens anders voor worden gebruikt. Daarnaast zal de opname niet worden gedeeld met derden.

Profiel informant

De volgende vragen gaan over de persoonlijke achtergrond van de informant.

- Naam
- Leeftijd
- Geboorteplaats/ geboorteland
- Tijd in Nederland
- Beroep

Huwelingsmigratie algemeen

Huwelingsmigratie betekent dat het huwelijk tussen de man en de vrouw tot stand is gekomen op het moment dat de man in Nederland woonde. De man gaat een huwelijk aan met een persoon die het buitenland woont en deze persoon emigreert voor het huwelijk naar Nederland.

- Is er binnen uw gemeenschap sprake van huwelingsmigratie?
 - Zo ja: waarom wordt gekozen voor een partner uit het buitenland?
 - Zo nee: waarom niet?
-

Sociaal kapitaal

Deze vragen gaan over het sociaal netwerk. Hiermee bedoel ik de mensen met wie een persoon veel contact heeft, zoals vrienden of familie. Maar ook collega's of andere bekenden. Het zijn de betekenisvolle relaties.

- Kunt u mij iets vertellen over het sociaal netwerk van vrouwelijke huwelijksmigranten?
- Vinden zij het wel/niet moeilijk om nieuwe mensen te ontmoeten?
- Wat is volgens u belangrijk bij het opbouwen van een sociaal netwerk voor de vrouw?
- Kunt u mij iets vertellen over het sociaal netwerk van de mannelijke referenten?
- Welke bijdrage heeft de man aan het sociaal netwerk van de vrouwen?
- Hebben de man en de vrouw hetzelfde sociaal netwerk?

Economisch en cultureel kapitaal

- Kunt u mij iets vertellen over de arbeidsmarktpositie van vrouwelijke huwelijksmigranten?
- Hoe verloopt hun weg naar werk?
- Wat is volgens u van belang bij het begeleiden van huwelijksmigranten naar werk?
- Kunt u mij iets vertellen over de arbeidsmarktpositie van de mannelijke referenten?
- Welke bijdrage heeft de man aan de arbeidsmarktpositie van zijn vrouw?
- Speelt het huwelijk een rol bij de positie die een vrouw werft op de arbeidsmarkt?
- Op welke manier speelt cultuur een rol bij de mate van zelfredzaamheid van huwelijksmigranten (tradities/ geloof/ normen en waarden)?

Afhankelijkheid

In verschillende onderzoeken komt naar voren dat de vrouw vooral in het begin van haar huwelijk afhankelijk is van haar man op verschillende vlakken.

- Herkent u deze afhankelijkheidsrelatie?
 - Zo ja: op welke manier?
- Kunt u mij iets vertellen over de rol van kinderen?
-

Advies

- Wat draagt bij aan het succesvol vergroten van de zelfredzaamheid van huwelijksmigranten?
- Kunt u een goed voorbeeld benoemen waarbij de integratie van een huwelijksmigrant succesvol is verlopen (netwerk opgebouwd, werk, financieel kapitaal)?
- Als een vrouwelijke huwelijksmigrant net in Nederland is, wat is volgens u het belangrijkste waar een vrouw in deze situatie aan moet denken om zelfstandig te worden?
- Wat is volgens u de eerste stap die een vrouwelijke huwelijksmigrant moet zetten als zij in Nederland is?
- Wat heeft u geholpen toen je net in Nederland kwam? Waarom heeft dat u geholpen?

Appendix C. Codeboom

Hoofdcodes	Subcodes	Extra subcodes
Advies		
Afhankelijkheidsrelatie		
Converteerbaarheid kapitaalsoorten		
Cultureel kapitaal	Opleiding	
	Taal	
	Werk	
Economisch kapitaal	Gedachte over eigen inkomen	
Het leven in Nederland	Aanpassen aan de Nederlandse cultuur	
	Teleurstelling in Nederland	
	Toekomstperspectief	
	Verwachtingen van Nederland	
Huwelijksmigratie algemeen	Kritiek op de eisen van huwelijksmigratie	
	Ondersteuning vanuit formele organisaties	
	Totstandkoming huwelijksmigratie	
De invloed van kinderen		
Macht	Het maken van keuzes binnen het huwelijk	
Mentaliteit vrouwelijke huwelijksmigranten	Ambitie	
Psychische problemen	Eenzaamheid	
	Sociaal isolement	
Referentie naar cultuur	Verwijzing naar het land van herkomst	
	Voortzetting van culturele waarden en normen	
Rol mannelijke referent	Angst voor verwestering	
	Tijd in Nederland	
Sociaal kapitaal	Ervaren steun	
	Nieuwe contacten maken	
	Overbruggend sociaal kapitaal	
	Verbindend sociaal kapitaal	
	Sociaal netwerk	Sociaal netwerk man
		Sociaal netwerk vrouw
		Verschil in sociaal netwerk partners
		Verschil sociaal netwerk met land van herkomst
	Toegang tot hulpbronnen via het netwerk	
Traditionele gendernormen	Rolverdeling in huis	
Financiën	Financiële kennis vrouw	
	Financiële situatie gezin	
	Financiële zelfstandigheid vrouw	

Toestemmingsformulier

Betreft: Onderzoek naar huwelijksmigratie onder vluchtelingengroepen

In te vullen door de deelnemer

Ik verklaar op een voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard en het doel van het onderzoek. Ik begrijp dat ik mijn medewerking aan dit onderzoek op ieder moment mag stoppen. Ik begrijp dat mijn naam en persoonlijke informatie anoniem blijft en deze informatie nooit gedeeld zal worden met anderen. Ik begrijp dat de opname van het interview alleen gebruikt zal worden door de onderzoeker. Ik stem vrijwillig in met de deelname aan dit onderzoek. Ik verklaar dat de uitkomsten van dit interview verwerkt mogen worden in een verslag.

Naam:

Datum:

Handtekening respondent:

In te vullen door de onderzoeker

In te vullen door de uitvoerende onderzoeker. Ik heb een mondelinge en schriftelijke toelichting gegeven op het onderzoek. Ik zal resterende vragen over het onderzoek naar vermogen beantwoorden. De deelnemer zal van een eventuele voortijdige beëindiging van deelname aan dit onderzoek geen nadelige gevolgen ondervinden.

Naam onderzoeker:

Datum:

Handtekening onderzoeker: